

การศึกษาทฤษฎีทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยม กรณีศึกษาโรงเรียนนาคประสิทธิ์

โดย

นายศิริวัชร วงษ์วันทนี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาทฤษฎีสัจคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยม กรณีศึกษาโรงเรียนนาครประสิทธิ์

โดย

นายศิริวัชร วงษ์วันทนี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THE SOCIAL CAPITAL OF THE SECONDARY STUDENTS
A CASE OF NAKPRASITH SCHOOL**

**By
Sirawat wongwantanee**

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF ARTS

Program of Public and Private Management

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2009

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ การศึกษาทุนทางสังคม
ของนักเรียนระดับชั้นมัธยม กรณีศึกษาโรงเรียนนาคนาคประสิทธิ์ ” เสนอโดย นายศิริวัชร วงษ์วันทนี้อยู่
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐ
และภาคเอกชน

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม รัตนโชติ

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.กฤษฎา พ็ชรวานิช)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.อาคม เจริญสุข)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม รัตนโชติ)

...../...../.....

50601370 : สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

คำสำคัญ : ทูททางสังคม

ศิริวัชร วงษ์วันทนีย์ : การศึกษาทูททางสังคมของนักเรียนระดับมัธยม กรณีศึกษาโรงเรียน
นาคประสิทธิ์. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ผศ.ดร.สุธรรม รัตนโชติ. 100 หน้า.

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาระดับทูททางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
กรณีศึกษาโรงเรียนนาคประสิทธิ์ ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยการวิจัยครั้งนี้ใช้
กลุ่มตัวอย่างนักเรียน 320 คน จากนักเรียนทั้งหมด 1,605 คน เครื่องมือรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม
ที่ผ่านการทดสอบความตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability) แล้ว การรวบรวมข้อมูล
ดำเนินการโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS for
window สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน (standard deviation) การวิเคราะห์ความแปรปรวนและการทดสอบสมมุติฐานใช้ ตัวทดสอบ
เอฟ (F-test) หรือ One-way ANOVA

ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ประการแรก ระดับทูททางสังคมของนักเรียนในทุก ๆ ด้านอยู่
ในระดับ “ สูง ” ในขณะที่ทูททางสังคมด้านปทัสถานของนักเรียนอยู่ในระดับ “ สูงมาก ” แต่ระดับทูท
ทางสังคมในด้านเครือข่ายและด้านความไว้วางใจอยู่ในระดับ “ สูง ” ประการที่สอง หลังจากทดสอบ
สมมุติฐานแล้วพบว่า ระดับทูททางสังคมของนักเรียนในปัจจุบันเรื่อง เพศที่แตกต่างกันมีผลต่อระดับทูท
ทางสังคมต่างกัน ระยะเวลาของนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนนานกว่ามีระดับทูททางสังคมแตกต่าง
กับนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนน้อยกว่า นักเรียนที่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในโรงเรียนมี
ระดับทูททางสังคมแตกต่างกับนักเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในโรงเรียน นักเรียนที่ได้
เป็นตัวแทนของโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้านวิชาการมีระดับทูททางสังคมแตกต่างกับนักเรียนที่เป็น
ตัวแทนของโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้านอื่นๆ และนักเรียนที่ให้ความเคารพต่อทุกคนในโรงเรียนมี
ระดับทูททางสังคมแตกต่างกับนักเรียนที่เลือกให้ความเคารพบางคน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วน
ในด้านอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2552

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

50601370 : MAJOR : PUBLIC AND PRIVATE MANAGEMENT

KEY WORD : SOCIAL CAPITAL

SIRAWAT WONGWANTANEE : THE SOCIAL CAPITAL OF THE SECONDARY STUDENTS A CASE OF NAKPRASITH SCHOOL. THESIS ADVISOR: ASST.PROF.SUDHUM RATTANACHOT,Ph.D. 100 pp.

The objective of this research was to study the level of social capital in the secondary school in case of Nakprasith School which was located in Sampran District, Nakornpathom. The number of the students was used in this research consisted of 320 students and were divided into 6 groups by the level of classes. The period that was used to gather and analyze the data was from May 2009 to October 2009. The data collection tool is the questionnaire which already passed the validity and reliability test. The questionnaire is divided into 2 parts ; 1. the questions about general information of population which are multiple choices and 2. the questions about the social capital which are Likert Scale. SPSS for window program was used to analyze the data. Percentage, mean, standard deviation of items, the T-test and One-way ANOVA were used to analyze the data in order to evaluate the students' social capital.

The findings of this research were, firstly, the level of social capital in all aspects falling in "high level". Whereas the aspect of norms was in "very high level". But in aspect of network and social trust were still falling in "high level". Secondly, to test hypothesis, it was found that there were significantly different in level of social capital as a whole in sex, class levels, leader-non leader, activity involvement and personal respect at the level of 0.05.

Although the social capital of the Nakprasith school's secondary students was overall in "high" level, considering in each aspects, the aspect of network was the least. That might be caused by the lack of opportunity of the Nakprasith school's secondary students to interact with the neighboring schools' students. To promote the social capital in "network" aspect, the school should create the activities which the students from the other school can participate together to make the good relationship between schools. And might create the activities for juniors and seniors to raise the social capital in "trust" aspect as well.

Program of Public and Private Management Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2009
Student's signature.....
Thesis Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะความกรุณาจาก อาจารย์ ดร.กฤษฎา พ็ชรพานิช ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร. อาคม เจริญสุข กรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม รัตนโชติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุนและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านในภาควิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชนทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา แนวคิด และประสบการณ์ต่าง ๆ จนผู้วิจัยเกิดความรู้และความเข้าใจในวิชาต่าง ๆ ที่เรียน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ นักเรียนโรงเรียนนาคประสิทธิ์ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบถาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ประนอม ยังศิริ ผู้อำนวยการของโรงเรียนนาคประสิทธิ์ ที่ได้กรุณาอนุญาตให้ดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

สุดท้าย ขอกราบขอบพระคุณต่อ บิดา มารดา รวมทั้ง ญาติพี่น้อง เพื่อน ๆ และที่สำคัญอย่างขาดเสียมิได้คือ คุณสุณิสา ค้วนเครือ ที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือตลอดจนเป็นกำลังใจในการทำงานจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและสภาพปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
สมมติฐานการวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
ขอบเขตการวิจัย	7
การเก็บรวบรวมข้อมูล	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ของการวิจัย.....	8
2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ความหมายของทุนทางสังคม	9
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม.....	19
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคม.....	27
กระบวนการเกิดทุนทางสังคม	29
การวัดทุนทางสังคม.....	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	42
การออกแบบการวิจัย	42
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล	43
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	44
การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	45

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง	48
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับทุนทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง.....	52
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สมมติฐานของการวิจัย.....	63
ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม	82
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	84
สรุปผลการวิจัย	85
อภิปรายผลการวิจัย	88
ข้อเสนอแนะ	89
ข้อเสนอแนะทั่วไปจากการวิจัย.....	89
ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป	90
บรรณานุกรม	91
ภาคผนวก	94
แบบสอบถาม	95
ประวัติของผู้วิจัย.....	100

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศและระดับชั้น.....	43
2	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตาม เพศ ระยะเวลาที่ศึกษาในโรงเรียน จำนวน ญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน การได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม ต่างของโรงเรียน บุคคลในโรงเรียนที่ท่านให้ความเคารพ ความบอ้ยครั้ง ในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ลักษณะครอบครัว และอาชีพ ของผู้ปกครอง	48
3	ระดับทุนทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง.....	52
4	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และความหมายของระดับ ทุนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนนาคประสิทธิ์ด้าน เครือข่าย.....	56
5	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และความหมายของระดับ ทุนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนนาคประสิทธิ์ด้าน ปัทสถาน	58
6	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และความหมายของระดับ ทุนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนนาคประสิทธิ์ด้าน ความไว้วางใจ.....	60
7	การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามเพศ	63
8	การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามจำนวนปีที่ศึกษาในโรง เรียน	64
9	การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษา ในโรงเรียน	67
10	การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการเข้าร่วมกลุ่ม กิจกรรม ในโรงเรียน	68
11	การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการเป็นผู้นำของกลุ่มหรือ องค์กรในโรงเรียน.....	71

ตารางที่		หน้า
12	การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน.....	73
13	การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียน.....	75
14	การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา	77
15	การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามลักษณะครอบครัว.....	79
16	การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครอง	80
17	ตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางประชากร สถานภาพทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคม กับทุนทางสังคม	82

บทที่ 1

บทนำ

ในปัจจุบันคำว่าทุนทางสังคม (Social Capital) กำลังได้รับความสนใจและเป็นที่ยอมรับว่ามีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สำหรับกรณีของประเทศไทยแม้ว่าการพัฒนาจะประสบความสำเร็จในหลายๆด้าน แต่ขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาสังคมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้การพัฒนาที่มีลักษณะที่ไม่เข้มแข็ง-ไม่สมดุล และไม่เป็นธรรมเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การพัฒนาขาดความยั่งยืน และกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ปรับตัวไม่ทันจนกระทั่งเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมขึ้น การที่ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาเกิดจากสาเหตุหลายประการ ที่สำคัญคือการพัฒนาในระยะที่ผ่านมาขาดการนำจุดเด่นหรือ สิ่งที่ดีงามที่มีในสังคมไทยเช่น มติทางวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นทุนทางสังคมประเภทหนึ่งมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ขณะเดียวกันก็เห็นว่าการที่สังคมไทยยังคงดำรงอยู่ได้ไม่ล่มสลายไปจากวิกฤตก็เกิดจากการที่ยังมีทุนทางสังคมหลงเหลืออยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเอื้ออาทร สายใยผูกพันภายในครอบครัว ชุมชน สังคม โดยเห็นว่า หากมีการพัฒนาทุนทางสังคมและนำไปใช้อย่างชาญฉลาด ก็จะมีส่วนช่วยทำให้การพัฒนาประเทศไทยมีความยั่งยืนและประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภายใต้สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจึงเสนอให้มี การพัฒนาทุนทางสังคม อย่างจริงจังมากขึ้น

ความเป็นมาและสภาพปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยมี ความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านวัตถุ แต่เกิดความเสื่อมทางด้านจิตใจ ค่านิยมและสังคมคนไทยประพฤติปฏิบัติที่แสดงถึงความเสื่อมทางจิตใจอย่างเห็น ได้ชัดเจนหลายประการ เช่น นิยมวัตถุ นิยมความหรูหราฟุ่มเฟือย ยกย่องคนรวย โดยไม่คำนึงถึงว่าจะร่ำรวยมาได้โดยวิธีใด เกิดการแข่งขันเอาัดเอาเปรียบ ไม่คำนึงถึงคุณธรรม จริยธรรม การเบียดเบียนเอาัดเอาเปรียบนั้นนอกจากจะเบียดเบียนกันเองแล้ว ยังเบียดเบียนบูรณานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ที่ดิน ป่าไม้ แม่น้ำ สภาพธรรมชาติ ถูกรุกราน ยึดครอง ถูกทำลาย สภาพน้ำเน่าเสีย สภาพคนจนอยู่ใน สลัมท่ามกลางตึกสูงอันหรูหราใหญ่โต สภาพความยากจนเรื้อรังของคนในชนบท และสภาพเสื่อมโทรมทางสังคม อันเกิดจากความเสื่อมทางจิตใจมีมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้

จากปัญหาหาเสพติด โสเภณี โรคเอดส์และปัญหาอื่น ๆ รวมถึงการละเลยด้านศาสนา และประเพณี เป็นต้น ความอ่อนแอในเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบไทยอันเนื่องมาจากชีวิตครอบครัว ลักษณะสังคมไทยเปลี่ยนไปมาก พ่อแม่มีเวลาสั่งสอนอบรมลูกน้อยลง นักเรียนเข้าเรียนหนังสือในชีวิตอยู่ในโรงเรียนตั้งแต่วัยเยาว์ โรงเรียนไม่สามารถอบรมกล่อมเกลานักเรียนในด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตได้เท่า เทียมกับพ่อแม่และชุมชน หรือจะกล่าวง่าย ๆ คือ วัด บ้าน โรงเรียน แยกส่วนกันไม่เป็นสังคมที่กลมกลืนกัน การหล่อหลอม อบรม สืบทอดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบไทยก็อ่อนด้อยไป ยิ่งนักเรียนต้องจากครอบครัวไปอยู่ต่างถิ่น อยู่ในสังคมโรงเรียน ยิ่งเกิดการแตกแยก ทั้งทางด้านจิตใจและการดำเนินชีวิต ความอ่อนแอในทางวัฒนธรรมทำให้ขาดจุดยืน ขาดความมั่นใจ ขาดการใคร่ครวญและรับหรือไม่รับสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบได้ง่าย เกิดความสับสนในการดำเนินชีวิตแบบไทยที่เหมาะสมถึงสภาพปัจจุบัน นักเรียนจำนวนไม่น้อยห่อเหิม ฟูมเฟือย หนักไม่เอาเบาไม่สู้ หลงวัตถุ หลงเงินตรา ก่อปัญหาให้ตัวเองและสังคม ความว้าเหว่ เปล่าเปลี่ยว สับสนวุ่นวายทาง สภาพครอบครัว สภาพสังคมที่สับสน สภาพการแข่งขัน สภาพชิงดีชิงเด่น เอารอดเอาเปรียบ ทำให้จิตใจของนักเรียนจำนวนไม่น้อยเกิดความสับสนวุ่นวาย ยิ่งวัยรุ่นเป็นวัยที่ติดเพื่อนพลอยทำให้ตัดสินใจอะไรพลาดพลั้งได้ง่าย ยิ่งประเภทพ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูกหรือครอบครัวมีปัญหา ครอบครัวแตกแยก หรือการออกไปทำงานต่างถิ่นยิ่งเสี่ยงต่อการตัดสินใจในทางที่ผิดก่อปัญหาต่อตัวเองและสังคมถ้ามองถึงปัญหาของเยาวชนไทยที่เป็นนักเรียนจะต้องยอมรับเสียก่อนว่านักเรียนไทยส่วนใหญ่เป็นคนดี เป็นพลเมืองดีของชาติ แต่ผู้ใหญ่มักคาดหวังจะให้เขาเป็นคนดียิ่งขึ้นไปอีก โดยผู้ทำการวิจัยให้ความเห็นว่า การนำทุนทางสังคมมาใช้เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจะเป็นทางออกที่เหมาะสมที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทุนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยม โรงเรียนนาคประสิทธิ์ โดยศึกษาทุนทางสังคมใน 3 ด้านได้แก่ ด้านเครือข่าย ด้านทัศนคติและด้านความไว้วางใจ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีทุนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยม โรงเรียนนาคประสิทธิ์ เช่น เพศ ระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน จำนวนญาติพี่น้องที่เรียนอยู่ในโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่างๆ ในโรงเรียน การได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในโรงเรียน การให้ความเคารพต่อบุคคลต่างๆ ภายในโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ลักษณะครอบครัวและ อาชีพของผู้ปกครอง

3. เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้เป็นข้อมูลในการเสนอแนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนอื่น ๆ ต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

1. ระดับทุนทางสังคมของนักเรียนแตกต่างกันไปตามเพศโดยเพศชายจะมีระดับทุนทางสังคมแตกต่างจากเพศหญิง

1.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามเพศ

1.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามเพศ

1.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามเพศ

2. ระดับทุนทางสังคมของนักเรียนแตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนโดยนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนนานกว่าน่าจะมีระดับทุนทางสังคมแตกต่างจากนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสั้นกว่า

2.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายของนักเรียนแตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน

2.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานของนักเรียนแตกต่างกันไประยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน

2.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจของนักเรียนแตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน

3. ระดับทุนทางสังคมของนักเรียน แตกต่างไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีต่าง ๆ โดยนักเรียนที่มีจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีต่าง ๆ ในจำนวนที่แตกต่างกันน่าจะมีระดับทุนทางสังคมที่แตกต่างกัน

3.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีต่าง ๆ

3.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีต่าง ๆ

3.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีต่าง ๆ

4. ระดับทุนทางสังคมของนักเรียน แตกต่างไปตามการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน โดยนักเรียนที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียนที่แตกต่างกันน่าจะมีระดับทุนทางสังคมที่แตกต่างกัน

4.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างไปตามการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน

4.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างไปตามการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน

4.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างไปตามการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน

5. ระดับทุนทางสังคมของนักเรียนแตกต่างไปตามการได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน โดยนักเรียนที่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียนน่าจะมีระดับทุนทางสังคมแตกต่างจากนักเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน

5.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างไปตามการได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน

5.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างไปตามการได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน

5.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างไปตามการได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน

6. ระดับทุนทางสังคมของนักเรียนแตกต่างไปตามการได้เป็นตัวแทนไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยนักเรียนที่ได้เป็นตัวแทนไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนน่าจะมีระดับทุนทางสังคมแตกต่างจากนักเรียนที่ไม่ได้เป็นตัวแทนไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

6.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างไปตามการได้เป็นตัวแทนไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

6.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างไปตามการได้เป็นตัวแทนไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

6.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างไปตามการได้เป็นตัวแทนไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

7. ระดับทุนทางสังคมของนักเรียนแตกต่างไปตามการให้ความเคารพต่อบุคคลต่าง ๆ ในโรงเรียน โดยนักเรียนที่ให้ความเคารพกับบุคคลที่ต่างกันน่าจะมีระดับทุนทางสังคมที่แตกต่างกัน

7.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามการให้ความเคารพต่อบุคคลต่าง ๆ ในโรงเรียน

7.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามการให้ความเคารพต่อบุคคลต่าง ๆ ในโรงเรียน

7.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามการให้ความเคารพต่อบุคคลต่าง ๆ ในโรงเรียน

8. ระดับทุนทางสังคมของนักเรียนแตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาโดยนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาอย่างบ่อยครั้งกว่าน่าจะมีระดับทุนทางสังคมที่แตกต่างกับนักเรียนที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

8.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

8.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

8.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

9. ระดับทุนทางสังคมของนักเรียน แตกต่างไปตามลักษณะครอบครัวโดยนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวขยายน่าจะมีระดับทุนทางสังคมแตกต่างจากนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว

9.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามลักษณะครอบครัว

9.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามลักษณะครอบครัว

9.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามลักษณะครอบครัว

10. ระดับทุนทางสังคมของนักเรียนแตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครองโดยนักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพที่แตกต่างกันน่าจะมีระดับทุนทางสังคมที่แตกต่างกัน

10.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายของนักเรียนแตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครอง

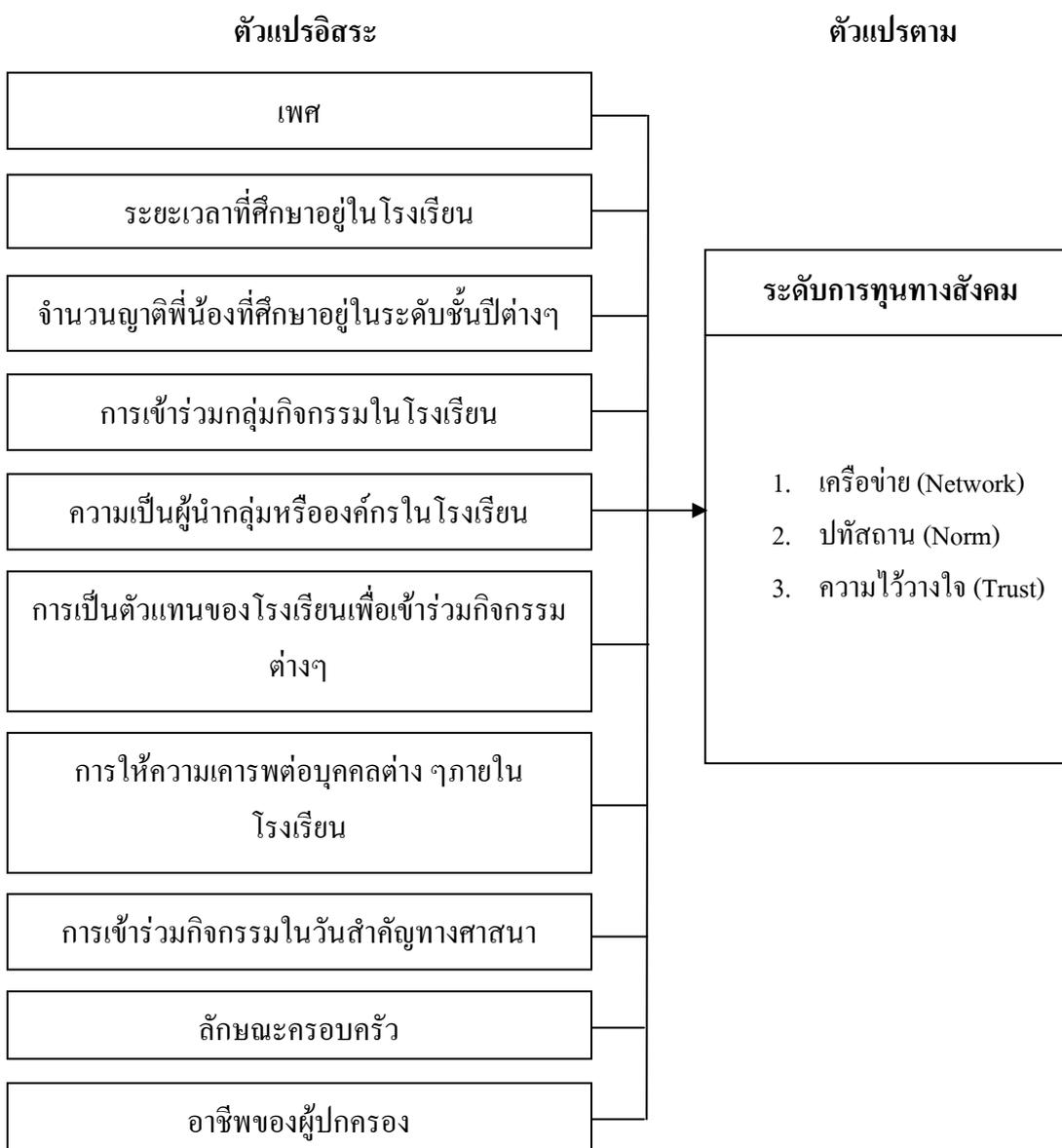
10.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานของนักเรียนแตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครอง

10.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจของนักเรียนแตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครอง

กรอบแนวคิดการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย เช่น เพศ ระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน จำนวนญาติพี่น้องที่เรียนอยู่ในโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่างๆในโรงเรียน การได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรต่างๆในโรงเรียน การให้ความเคารพต่อบุคคลต่างๆภายในโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ลักษณะครอบครัวและ อาชีพของผู้ปกครอง

2. ตัวแปรตาม ประกอบด้วย ทูทางสังคม 3 ด้านได้แก่ ด้านเครือข่าย ด้านปทัสถานและด้านความไว้วางใจ

ภาพที่ 1 แผนผังแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนนาคประสิทธิ์ จำนวน 1,605 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 320 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปร 2 ประเภท ได้แก่ตัวแปรต้น และ ตัวแปรตามดังนี้
ตัวแปรต้น (Independent variable) ได้แก่ ปัจจัยด้านสถานภาพส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ ระยะเวลาของนักเรียนที่ศึกษาอยู่ใน โรงเรียน จำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมใน โรงเรียนที่ต่างกัน การได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในโรงเรียน การได้เป็นตัวแทนของโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่างๆ การให้ความเคารพต่อบุคคลต่างๆ ในโรงเรียน ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ลักษณะของครอบครัวและ อาชีพของผู้ปกครอง

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ระดับทุนทางสังคมโดยรวมและองค์ประกอบของทุนทางสังคมด้านต่างๆดังนี้ ด้านเครือข่าย (network) ปทัสถาน (norm) ความไว้วางใจ (social trust)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลตามต้องการ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม และมีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยทำบันทึกถึงคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากรเพื่อให้ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการรวบรวมเก็บข้อมูลถึงกลุ่มตัวอย่าง

2. ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนด้วยแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.1. แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร เป็นคำถามเลือกตอบ

2.2. แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับทุนทางสังคม มีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วน

ประมาณค่า Likert Scale โดยจัดลำดับคะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน	การแปลความหมาย
1	ตรงกับท่านน้อยที่สุด
2	ตรงกับท่านน้อย

3	ตรงกับท่านปานกลาง
4	ตรงกับท่านมาก
5	ตรงกับท่านมากที่สุด

โดยแบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรง และความน่าเชื่อถือแล้วจึงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ตอบแบบสอบถามจำนวน 320 ตัวอย่าง โดยผู้วิจัยเองและผู้ช่วยวิจัยรอรับแบบสอบถามกลับทันที

3. ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาวิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลที่เก็บได้ทุกครั้ง เมื่อมีปัญหาเรื่องข้อมูลที่ได้ทำการสอบถามไปแล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินการสอบถามใหม่ทันที เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความสมบูรณ์ถูกต้องมากขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทุนทางสังคม (Social Capital) หมายถึง ลักษณะความมีชีวิตทางสังคม (social life) ซึ่งประกอบด้วยเครือข่าย (network) ปทัสถาน (norms) และความไว้วางใจ (trust) ที่ทำให้สมาชิกของสังคม กระทำร่วมกันเพื่อให้สังคมบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งใช้การวัดระดับทุนทางสังคมด้วยแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้รับทราบระดับทุนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนนาคประสิทธิ์
2. ได้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนนาคประสิทธิ์
3. เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการใช้ทุนทางสังคมในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาต่อ

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับทุนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา : กรณีศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนนาครະสิทธิ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็นหัวข้อ ดังนี้

1. ความหมายของทุนทางสังคม
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทุนทางสังคม
3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคม
4. กระบวนการเกิดทุนทางสังคม
5. การวัดทุนทางสังคม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของทุนทางสังคม

มีการศึกษาของนักวิชาการทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างชาติ ที่ได้ศึกษาถึงโครงสร้างของสังคมไทยในแง่มุมต่าง ๆ และได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์บางประการของประชาชนในชุมชนไทย ซึ่งเป็นเรื่องที่ใกล้เคียงกับความหมายของคำว่าทุนทางสังคมและมีความเกี่ยวข้องกับหลักการและวิถีชีวิต โดยเฉพาะนักวิชาการในสำนักคิดวัฒนธรรมชุมชนที่สนับสนุนให้คนท้องถิ่นศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง อันเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์และการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกัน และกันของคนในชุมชน ถึงแม้ว่าแนวคิดดังกล่าวจะไม่ได้กล่าวถึงคำว่าทุนทางสังคมโดยตรง แต่แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ทุนทางสังคมที่มี อยู่ในสังคมปรากฏการณ์ชัดเจนขึ้น โดยชี้ให้เห็นถึงระบบคิดที่อยู่ในรูปของคุณค่าวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนหรือผนวกเอาแนวคิดและหลักการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการยกระดับจิตใจเข้าไปใช้ โดยระบบคิดดังกล่าวได้ส่งผลถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในรูปแบบของความร่วมมือระหว่างกัน ในการแก้ไขปัญหาซึ่งส่งผลในทางปฏิบัติ และผลลัพธ์ที่ออกมาในลักษณะของความเข้มแข็งของชุมชน ในรูปของการรวมกลุ่มและเกิดเป็น

เครือข่ายของชุมชน แนวคิดทุนทางสังคม และคำว่าทุนทางสังคมในประเทศไทย เพิ่งเริ่มปรากฏขึ้นในปี 2540 ภายหลังจากที่ได้มีการจัดตั้งสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) โครงการของกองทุนเพื่อสังคมดังกล่าว ได้พยายามและทำให้สังคมไทยหันกลับไปมองคุณค่าที่เคยมีอยู่ที่เป็นทุนเดิม แต่อาจมองข้ามไป รวมทั้งสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคล เช่น ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูล รวมไปถึงสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชน เช่น ภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งสิ่งที่เป็นศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน เช่น ผู้นำ กลุ่ม องค์กร ประชาชน เครือข่าย เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวได้เกิดการฟื้นฟูทุนทางสังคมที่มีอยู่และเริ่มสูญหายให้มีการนำกลับมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในระดับชุมชน และหลังจากนั้น คำว่าทุนทางสังคมในประเทศไทย ก็ได้ถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง การให้ความหมายทุนทางสังคมนั้นมีการให้ความหมายที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับมุมมองต่อมิติและสถานการณ์ของบุคคลนั้นๆ มีนักวิชาการหลายท่านทั้งในและต่างประเทศพยายามกำหนดความหมายให้เกิดความชัดเจนและครอบคลุมในแง่มุมต่างๆ ดังนี้ซึ่งนักวิชาการไทย หลายท่านอธิบายไว้ ดังนี้

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ซึ่งบุกเบิกงานเขียนเรื่องทุนทางสังคมเป็นคนแรกๆ นั้น ได้เขียนบทความชื่อ “ทุนทางสังคมกับความเจริญ” เมื่อปี 2532 ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าแนวคิดนี้มีมาก่อนการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจเสียอีก แต่ในขณะนั้นยังไม่ได้แพร่หลายมากนัก เขามองว่าป่าเปรียบเหมือนทุนทางสังคม หากมีการนำทุนทางสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่เราใช้ประโยชน์ร่วมกันมาให้กับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ก็จะทำให้เกิดความอยุติธรรมและสังคมจะไม่มีวันเจริญได้อย่างแท้จริง เพราะฉะนั้นการจัดการป่าจึงไม่ควรให้นายทุนเป็นผู้เข้าไปจัดการ เพราะเป็นการผลักภาระการลงทุนไปให้สังคม (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2531, อ้างถึงใน นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2539) หากอ่านงานเขียนของนิธินั้น จะพบว่ามีการหลายชิ้นที่ได้เชื่อมโยงกับทุนทางสังคมแต่ไม่มีการกล่าวถึงโดยตรง ในปี 2537 นิธิได้เขียนบทความเรื่อง “ต้นทุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม” โดยกล่าวถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการพัฒนาเขื่อนปากมูลของรัฐ โดยขาดการคำนึงถึงต้นทุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ต้องสูญเสียไปเป็นการกล่าวถึงการคำนวณด้านมูลค่าที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตที่เป็นทุนทางสังคมของชาวบ้าน (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2537, อ้างถึงใน นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2539) แม้ว่างานทั้งสองชิ้นจะไม่ได้กล่าวถึงว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นทุนทางสังคมโดยตรง แต่ทั้งสองชิ้นก็ได้เชื่อมโยงให้เห็นถึงทุนทางสังคมที่เป็นสิ่งที่มีอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติ โดยทุนทางสังคมดังกล่าวต้องมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างถูกวิธี มิใช่ให้คนใดคนหนึ่งเป็นผู้ใช้ประโยชน์ หลังวิกฤติเศรษฐกิจนั้น ในปี 2541 นิธิได้กล่าวถึงทุนทางสังคมของสังคมไทยที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมมีความสำคัญมากและไม่ควรมองข้ามคือความสัมพันธ์ในครอบครัวและเครือญาติ ซึ่งมีบทบาทอย่างชัดเจนในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจที่ผ่านมา บทบาทดังกล่าวเช่น การเป็นตาข่ายรองรับคนตกงานได้ระดับหนึ่ง ดังนั้น

การศึกษาเรื่องทุนทางสังคมนั้น ต้องเริ่มจากการมองหาทุนที่มีอยู่แล้ว และหาทางพัฒนาให้เข้มแข็งขึ้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2541, อ้างถึงใน อมรา พงศาพิชญ์ 2542: 2; กนกรัตน์ กิตติวิวัฒน์ 2545: 26)

อานันท์ กาญจนพันธ์ (2541) มองทุนทางสังคมว่า มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน ทั้งในด้านการสงเคราะห์ การเพิ่มโอกาส การพิทักษ์สิทธิ ซึ่งน่าจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การระดมทุนทางสังคมจะต้องมองจากประเด็นพื้นฐานหลัก สามประการคือ พื้นฐานทางความคิดและอุดมการณ์ของสวัสดิการไทย, พื้นฐานทางความคิดขององค์กรเอกชนอิสระในสังคมไทย และวิธีการสนับสนุนองค์กรเอกชนอิสระในการปรับเปลี่ยนบทบาทความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสมัยใหม่ กฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ทางสังคมในการตอบแทนกัน การใช้ประโยชน์ร่วมกัน ต่างก็เป็นรูปแบบของทุนทางสังคมซึ่งจะเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนได้เข้าถึงทรัพยากรตามสิทธิของตนอย่างเท่าเทียม นอกจากนี้อานันท์ยังเห็นว่า การระดมทุนเพื่อสังคมบนพื้นฐานของระบบคุณค่าที่มีในสังคมจะมีการขยายตัวและขยายตัวได้มากขึ้น บนเงื่อนไขประชาสังคมที่เข้มแข็ง

ประเวศ วะสี (2541) ได้ให้ความหมายทุนทางสังคม คือ ความเป็นกลุ่มก้อนทางสังคม การมีการศึกษาดี การมีวัฒนธรรม การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมีประสิทธิภาพในการทำงาน การมีการเมือง และระบบราชการที่ดีจากความหมายของทุนทางสังคมดังกล่าวข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่า ทุนทางสังคมหมายถึงความผูกพันทางสังคม (social connection) ซึ่งประกอบด้วยเครือข่าย (network) ปทัสถาน (norms) และความไว้วางใจ (trust) ที่ทำให้สมาชิกของสังคม กระทำร่วมกันเพื่อให้สังคมบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2542) ได้ให้ความหมายทุนทางสังคม คือ ความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่น ความสามัคคี รวมพลัง มีหน่วยงานที่จะจัดการ จัดระบบต่างๆของชุมชน มีศิลปวัฒนธรรม มีจุดรวมใจ มีศีลธรรม มีจิตวิญญาณสังคม ความสมัครสมานสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้อาณาประชามีการพัฒนาที่เข้มแข็งและยั่งยืน

อัมมาร สยามวาลา (อ้างถึงใน ชูวิศ ฤกษ์ศิริสุข 2543: 16-17) ก็ได้มองเรื่องทุนทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งทำให้เกิดความไว้วางใจและกลไกที่เป็นบรรทัดฐานการอยู่ร่วมกัน (โดยยกตัวอย่าง นักมานุษยวิทยาที่ทำการวิจัยเรื่องผีบ้านผีเมืองต่างๆ ก็พบว่าเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่สร้างวินัยในชุมชนทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกัน) การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นระยะเวลานานทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่เพิ่มขีดความสามารถให้ชุมชน ซึ่งเพิ่มหรือลดได้ และมีใช้สิ่งที่ดีเสมอไป ทุนทางสังคมที่ไม่ดี เช่น ระบบอุปถัมภ์ ที่เป็นสิ่งที่อยู่บนฐานความไม่เสมอภาคที่ต้องมีผู้มีอำนาจและผู้ที่ยังพึ่งพิงอยู่ ซึ่งต่างจากกลไกชุมชนที่เกิดขึ้นบนฐานความเท่าเทียมกันต่างเชื้ออาศัยกัน อัมมารให้

ความเห็นว่าคุณทุนทางสังคมของประเทศไทยนั้นอยู่ในระดับเล็ก เราจะต้องค่อยๆสร้างทุนทางสังคมให้เหนือขึ้นไปจากระดับชุมชนให้เกิดขึ้น

เสรี พงศ์พิศ (2544: 257-258) ได้มองทุนของกองทุนหมู่บ้านเป็นทุนทางอย่างหนึ่ง การมีกองทุนหมู่บ้านเป็นสิ่งที่เอื้อให้เกิดทุนทางสังคมเพิ่มมากขึ้น โดยเงินไม่ใช่เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ชาวบ้านมีการรวมตัวกัน แต่ทว่ามีลักษณะเป็นผลพลอยได้มากกว่า สิ่งที่เกิดจากการมีกองทุนหมู่บ้านทำให้กองทุนนี้แตกต่างจากสถาบันอื่น คือทุนทางสังคม โดยเห็นว่า ทุนทางสังคม ก็คือความสัมพันธ์ของผู้คนในหมู่บ้าน สัมพันธกันแบบพี่น้องที่ต้องการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไว้ใจกัน เคารพนับถือให้เกียรติกัน มีความเสมอภาคในศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกันในทรัพยากรที่เป็นส่วนรวม ความสัมพันธ์ของคนกับคนและกับป่า ดิน น้ำ ธรรมชาติรอบตัว กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ผสมกลมกลืนกลายเป็นเนื้อเดียวกันในความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรม

สำหรับนักพัฒนาชุมชนนั้น จะนำแนวคิดเรื่องทุนทางสังคมมาประยุกต์ใช้กับสังคมชน โดยพยายามเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน และเน้นที่การปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ไม่เน้นการให้ความหมายของแนวคิด แต่จะเน้นในเรื่องของคุณค่าของทุนทางสังคมในสังคมของตนที่จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม

ครูชบ ยอดแก้ว (อ้างถึงใน พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 2545: 68) กล่าวถึงทุนทางสังคมว่าคือทุนวัฒนธรรม ทุนทางจิตใจ ทุนทางสังคมในสังคมไทย เช่น ศาสนา พ่อแม่ ญาติ พี่น้อง เพื่อน และสิ่งต่างๆ ที่เอื้อให้เกิดภูมิปัญญาในการคิด การทำกิจกรรม และการดำรงชีวิต นอกจากนี้ครูชบยังได้ต่อยอดความคิดในเรื่องทุนทางสังคม ซึ่งในการจัดตั้งกลุ่มสังฆะธรรมทรัพย์ ของพระสุบิน ปณีโต พระนักพัฒนาแห่งวัดไร่ล้อม อ.เมือง จ.ตราด ซึ่งได้ศึกษารูปแบบการจัดตั้งมาจากครูชบ ยอดแก้ว ก็เน้นเรื่องการนำทุนทางสังคมมาใช้ดำเนินการกลุ่มดังกล่าว ภายใต้การนำพุทธธรรมมาใช้แก้ปัญหาในเชิงเศรษฐกิจ และทุนทางสังคมจะส่งเสริมให้การดำเนินการด้านการรวมกลุ่มตั้งสังฆะธรรมทรัพย์เพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ซึ่งกลุ่มจะให้ความไว้วางใจกันเป็นอย่างมาก โดยการให้กู้ยืมเงินของสมาชิกนั้น บรรทัดฐานของกลุ่มเป็นกลไกให้สมาชิกปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มดังกล่าว การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของสังคมไทยนั้น คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ วัดจึงเป็นสถาบันที่สำคัญต่อการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมไทยอย่างมาก แม้ว่าปัจจัยหลายอย่างในปัจจุบันทำให้สถาบันดังกล่าวลดบทบาทลงไปก็ตาม แต่ก็ยังมีสถาบันด้านศาสนา เช่น วัดสวนแก้ว, วัดพระบาทน้ำพุ หรือบุคคลด้านศาสนาเช่น หลวงตามหาบัว ที่ถือเป็นทุนทางสังคมของชุมชนได้

วีวรรณ สายบัว (2546) ในบ้านเราเองก็มีการกล่าวอ้างหรือพูดถึง "ทุนทางสังคม" (social capital) กันมาก โดยเฉพาะในหมู่นักสังคมวิทยา นักเศรษฐศาสตร์สถาบัน นักวิชาการ/

ปัญญาชนอื่นและคนทำงานกับสังคม และประชาชนคือบรรดาคนเอ็นจีโอทั้งหลาย โดยการกล่าวอ้างหรือพูดถึงทุนทางสังคมมักเป็นไปในทำนองว่าบ้านเรา/ประเทศไทยเรามีทุนทางสังคม หรือมีทุนทางสังคมสะสมเอาไว้มาก (stock of social capital) ทุนทางสังคมคืออะไร และเรียกร้องให้มีการส่งเสริมการลงทุนในทุนทางสังคมกันให้มาก (social capital investment) โดยความหมายของทุนทางสังคมที่มักชอบกล่าวอ้างหรือพูดถึงกันว่ามีมากคือ ปัญหาดั้งเดิม/ ปัญหาท้องถิ่นและวัฒนธรรมดั้งเดิม นอกจากนั้นแล้วบางท่านก็บอกว่า รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของไทยคือรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 นี้ก็เป็นทุนทางสังคมไปแล้ว เพราะทำให้รัฐบาลที่ได้อำนาจมาจากการใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีความชอบธรรม ในการบริหารการปกครองประเทศ (ขณะที่รัฐบาลเผด็จการทหารไม่มี) เพียงแต่ว่ารัฐบาล จะใช้ความชอบธรรมที่เป็นทุนทางสังคมนี้ ในการบริหารการปกครองประเทศอย่างไร ที่จะสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) เพิ่มขึ้นให้แก่ความชอบธรรมนี้ได้ และยังมีทุนทางสังคมที่ให้ความหมายกันว่าเป็นทุนมนุษย์ ทุนทางสถาบัน (ครอบครัว โรงเรียน สมาคม องค์กรอาสาสมัคร และองค์กรชุมชนต่างๆ)

อมรา พงศาพิชญ์ (อ้างถึงใน บัวพันธ์ พรหมพักพิง 2546: 124-138) เห็นว่าการสร้างประชาสังคมให้มีความเข้มแข็งนั้น ควรเกิดจากองค์กรนอกภาครัฐ เพราะการสร้างประชาสังคมโดยกลไกรัฐเป็นการกระทำที่ทำลายประชาสังคม ในการวิเคราะห์เรื่องทุนทางสังคมนั้น อมราเห็นว่าการวิเคราะห์เรื่องทุนทางสังคมจำเป็นจะต้องวิเคราะห์ควบคู่กับทุนวัฒนธรรม โดยสรุปไว้คร่าวๆว่า ทุนทางสังคมคือ ความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบและแนวตั้งระหว่างบุคคล สถาบัน และ/หรือ องค์กร ทั้งในรูปปัจเจก กลุ่มและรูปเครือข่าย ทั้งนี้รวมค่านิยมบรรทัดฐานที่สังคมยึดถือ ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตและวิถีการผลิตในระดับครอบครัว ชุมชน และประชาสังคม นอกจากนี้ อมรายังมองทุนทางสังคมโดยทำความเข้าใจกับระบบอุปถัมภ์ ซึ่งในสังคมไทยมีความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ซึ่งมีลักษณะของการเอื้อประโยชน์ต่อกันระหว่างคนที่เข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ได้ยากกว่ากับคนที่เข้าถึงได้ง่ายกว่า

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) (2546) กำหนดให้ “ทุนทางสังคม” หมายถึง ผลรวมของสิ่งดีงามต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมทั้งในส่วนที่ได้จากการสั่งสมและการต่อยอด รวมถึงการรวมตัวของคนที่มีความดีเพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม บนพื้นฐานของความไว้นับถือใจสหายใจความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงาม

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(2546)ได้ให้คำจำกัดของความองค์ประกอบของทุนทางสังคมว่า“ทุนทางสังคม” เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้นับถือใจสหายใจความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทย ผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และ องค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชน

และสังคม องค์ประกอบหลักทั้ง๔ด้านมีบทบาทและยึดโยงให้เกิดทุนทางสังคมดังนี้

- คนมีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศ ที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติทั้งด้านสุขภาพที่มุ่งให้คนมีร่างกายแข็งแรง สามารถดูแลตนเองได้ ด้านจิตใจ ให้เป็นคนที่มีจิตใจดี มีน้ำใจ เอื้ออาทร เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม และรักชาติ ด้านสติปัญญา ให้มีศักยภาพและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

- สถาบัน มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชน/สังคม และการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยสถาบันครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานในสังคมที่หล่อหลอมคนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สถาบันศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมกลมเกลียวจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณความดี สถาบันการเมืองการปกครอง ทำหน้าที่กำกับดูแล ให้สังคมอยู่ในระเบียบแบบแผนและให้คนในสังคมปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดร่วมกัน สถาบันการศึกษา เป็นแหล่งสร้างความรู้ทางวิชาการควบคู่กับการพัฒนาให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมแก่คนในสังคม ภาคธุรกิจเอกชน ใช้หลักบรรษัทภิบาลในการดำเนินธุรกิจที่มีกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมซึ่งเป็น ทุนทางสังคมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมหาศาล และสื่อ เป็นสถาบันที่สามารถชี้นำและมีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรม ค่านิยมของคนในสังคมในวงกว้าง

- วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นๆ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ โดยอยู่ในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ฝังรากลึก ค่านิยม ความเป็นไทย นอกจากนี้ ยังมีในรูปของแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ฯลฯ วัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษาอนุรักษ์ พื้นฟู พัฒนาและต่อยอด เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ

- องค์ความรู้ ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ โดย ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมายาวนาน ทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้และสร้างสมดุลในการ อยู่ร่วมกันของคนและธรรมชาติ

ส่วนความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ มีความหลากหลายปรับเปลี่ยน ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ เช่น ความต้องการของตลาด การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้อย่างเหมาะสม เป็นต้น

เล็ก กุศลวงศ์แก้ว (2547) กำหนดให้ทุนทางสังคม หมายถึง แรงงานที่เราต้องทำงานช่วยกัน เราเรียกว่า “ลงแขก” หรือการร่วมมือกันในรูปแบบอื่นๆก็เป็นทางสังคม ทุนทางปัญญา ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือแนวความคิดที่สั่งสมมาหลายชั่วอายุคน ทุนที่เป็นสวัสดิการให้แก่ชีวิต ได้แก่ สัน

ป่า แม่น้ำที่เป็นธรรมชาติ ทุกวันนี้เราไม่ได้จนจริง เพราะเรามีทุนที่ไม่ใช่เงิน นั่นคือ ทุนทางสังคม ประเทศไทยมีคนจนเพราะขยัน แต่ขยันแบบไม่มีสติ แล้วยังขาดรากแก้วอีก ใครมาบอกว่าอะไรดี ก็ทำตาม ทำให้คนไม่มีรากเหง้าของตนเอง คนไทยไม่ได้มีคนจนจริง จนวิธีคิดเพราะมีคนมาบอกว่าเราจน

เสรี พงศ์พิศ ทุนทางสังคม (2548) ทุนทางสังคม หมายถึง ๒ อย่าง อย่างแรก คือ ระบบคุณค่า ซึ่งประกอบด้วยตัวคุณค่าที่ร้อยรัดผู้คนเข้าด้วยกัน ให้อยู่เป็นครอบครัว ชุมชน เป็นกฎเกณฑ์ระเบียบ จารีตประเพณี วิถีปฏิบัติของชุมชน จะเรียกว่า "ผี" "ขวัญ" หรืออะไรก็แล้วแต่ ซึ่งเชื่อมโยงคนกับธรรมชาติ กับคนอื่น เป็นพี่เป็นน้อง เป็นกลุ่มเป็นก้อน ไม่อยู่แบบตัวใครตัวมัน ทุนทางสังคมเป็นคุณธรรมต่างๆ ความไว้วางใจกัน ความเอื้ออาทรต่อกัน การพึ่งพาอาศัยกัน เป็นพรหมวิหารสี่ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ที่ทำให้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

อย่างที่สอง ทุนทางสังคมเป็นรูปธรรมที่คุณค่าดีงามเหล่านั้นร้อยรัด จัดระเบียบให้ปรากฏออกมาเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน สถาบันหมู่บ้าน สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ วันนี้มีมากมายหลายสถาบันทางสังคม รวมถึงชมรม สมาคม ขบวนการ เครือข่าย ที่รวมเอาผู้คนเข้ามาร่วมกันด้วยวัตถุประสงค์บางประการ และดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน

พรชัย ตระกูลวรานนท์ (2549 : 28) ได้อ้างคิดพูดของอานันท์ กาญจนพันธุ์ ว่า ทุนทางสังคม คือ วิธีคิดและระบบความรู้ในการจัดการวิถีของความเป็นชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากร การจัดระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการคิดเชิงซ้อน และเกี่ยวข้องกับเรื่องระบบความรู้ และภูมิปัญญา อีกทั้งต้องอาศัยกฎเกณฑ์มากำกับการใช้ความรู้นั้น อาจเป็นรูปของจารีต กฎหมาย หรือเกณฑ์ทางสังคม พร้อมกันนั้นก็ต้องมีองค์กรที่เข้ามาทำหน้าที่จัดการเรื่องนั้นๆ อานันท์ยังมองว่าทุนทางสังคมในสังคมไทยนั้นอยู่ภายใต้หลักการที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. หลักการตอบแทนกัน (Teciprocicy) ถือเป็นหลักการสร้างพันธะทางสังคมในการตอบแทนกัน เป็นกลไกในการสร้างความร่วมมือเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ เป็นหลักการที่เน้นความเท่าเทียม
2. หลักการใช้ประโยชน์ร่วมกัน (Communaliry) คือการใช้พื้นที่ส่วนรวมของชุมชนในด้านต่าง ๆ ร่วมกัน

จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเป็นมาของคำว่าทุนทางสังคม ที่เป็นทางการอาจจะเพิ่งเกิดขึ้นในประเทศไทยเมื่อไม่นาน แต่ถ้าจะพิจารณาถึงปรากฏการณ์ที่แสดงถึงความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของผู้คนใน สังคมไทย ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้ออาทรกันหรือความมีน้ำใจต่อกัน จะพบถึงสิ่งที่เราเรียกว่า ทุนทางสังคม ได้มีปรากฏขึ้นในสังคมไทยมาช้านานแล้ว ซึ่งอาจจะต้องศึกษาผ่านวิถีชีวิตและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของสังคมไทย อย่างไรก็ตามหากจะพิจารณาจากผลงานของ

วิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับ เรื่องทุนทางสังคมในประเทศไทย จะเห็นได้ว่ามีวิวัฒนาการมาจากแนวคิด วัฒนธรรมชุมชน แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา หรือแม้กระทั่งแนวพระราชดำริเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่ประเทศไทยประสบกับวิกฤตทาง เศรษฐกิจ และมีโครงการกองทุนเพื่อสังคม (SIF) เกิดขึ้นในสังคมไทย คำว่า ทุนทางสังคมก็ได้ถูก นำมาใช้อย่างกว้างขวาง โดยมีความหมายที่ครอบคลุมในบริบทหลากหลาย เช่น เรื่องของ วัฒนธรรม ได้แก่ เรื่องของภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อ หรือเรื่องของการเป็นชุมชน ได้แก่ ความ มีน้ำใจ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งในเรื่องขององค์กรภาคประชาชน ผู้นำ เครือข่าย เป็นต้น ซึ่งโดยภาพรวมจะเห็นได้ว่า การศึกษาสังคมไทยของนักวิชาการไทยและต่างชาติ สะท้อนให้เห็นภาพของทุนทางสังคมไทยที่เคยมีในอดีตอย่างชัดเจน รวมทั้งการชี้ให้เห็นถึงระบบ คิดในสังคมไทย ที่เกี่ยวกับคุณธรรมของชุมชน ซึ่งส่วนหนึ่งน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากหลักคำสอน ทางพระพุทธศาสนา ค่านิยม ประเพณีอันดีงามที่สืบทอดมาจากบรรพชน รวมทั้งระบบอุปถัมภ์ที่มี ค่านิยมไม่เป็นทางการ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ได้ส่งผลถึงรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และ ส่งผลถึงความไว้วางใจกัน ความเอื้ออาทรระหว่างกัน ความเป็นกลุ่มเป็นก้อนและความเป็น เครือข่ายระหว่างกันของคนในสังคมไทย ซึ่งมีผลต่อสภาพความเพียงพอหรือความพออยู่พอกินของ คนในชุมชน ความสามารถพึ่งพาอาศัยและการพึ่งพาตนเองของชุมชนไทย (วรวิภา โรมรัตนพันธ์ 2548)

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2549) เมื่อกล่าวถึงทุนทางสังคมย่อมเห็นว่าทุนทางสังคมเป็นคำที่ นักรัฐศาสตร์ Putnam (1995) ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมในเรื่องความไว้วางใจ แต่สำหรับประเทศไทยนั้นจะเน้นความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แม้ว่าแนวคิดทุนทางสังคมจะถูกบัญญัติขึ้น โดยนักวิชาการต่างประเทศ แต่จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่านักคิด นักวิชาการไทยต่างเห็น ตรงกันว่า ทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในสังคมไทย และมีอยู่หลากหลายด้วย ขึ้นอยู่กับนักคิด เหล่านั้นแต่ในทัศนะของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ความหมายของทุนทางสังคม สามารถที่จะเข้าใจใน เรื่องของเครือข่าย ความสัมพันธ์ทางสังคม (network of social relations) จากบรรทัดฐานของความ ซื่อสัตย์และความช่วยเหลือซึ่งกันเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของสังคม

สุธรรม รัตนโชติ (2549) ได้ให้ความหมายทุนทางสังคม คือ ระบบสังคม (Social system) ที่มีลักษณะพิเศษทางสังคม (Social Features) เช่น เครือข่าย (networks) ปทัสถาน (norms) ความไว้วางใจ (trust) หรือความสัมพันธ์ (relationships) และความเข้าใจ (understanding) เป็น ผู้กระทำ (acting) ทำงาน (working) ช่วยเหลือ (helping) ปรุงแต่ง (shaping) หรือให้การสนับสนุน (facilitating) ให้สังคมบรรลุวัตถุประสงค์มากขึ้น (pursue more effectively) มีประสิทธิผลมากขึ้น

(work more effectively) การปฏิสัมพันธ์ดีขึ้นทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ หรือความร่วมมือดีขึ้น (better cooperation)

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2550) ได้กล่าวว่า ทูทางสังคมหมายถึง สถาบันทางสังคม และรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนชนบทที่ทำหน้าที่ จัดระเบียบความสัมพันธ์ให้ความชอบธรรม แก่แบบแผนของการจัดสรรแลกเปลี่ยนทรัพยากร

พิริยะ ผลพิรุฬห์ (2550) การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวตอนต้นเปรียบเสมือนกับการสร้าง “ทุนทางสังคม” (Social Capital) ซึ่งเป็นอีกประเภท “ทุน” หรือ “ปัจจัยการผลิต” ที่เริ่มได้รับความสนใจจากนักเศรษฐศาสตร์มากขึ้นว่ามีความสำคัญต่อความ มั่งคั่งของประเทศและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นอกเหนือจากทุนทางกายภาพ (Physical Capital), ทุนมนุษย์ (Human Capital), หรือทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) นักสังคมวิทยา มองว่า “ทุนทางสังคม” ซึ่งเป็นนามธรรมมากกว่าเป็นรูปธรรมนี้แท้ที่จริงแล้วก็คือ “ความเชื่อถือไว้วางใจ” (Trust) “กฎทางสังคม” (Social Norm) “เครือข่ายทางสังคม” (Social Network) และ “ความเป็นชุมชน” (Community) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสังคมโดยรวม ซึ่งหมายความว่าถ้าคนในสังคมนั้นๆ มีความไว้วางใจและมีเครือข่าย ระหว่างกันมากขึ้นเท่าไร ความสนิทสนมกลมเกลียวจะส่งผลทำให้คนในสังคมสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและมีความเข้มแข็งเป็นกลุ่มเป็นก้อนมากขึ้น

สุพรรณิ ไชยอำพร และคมพล สุวรรณกฎ (2550 : 15-17) ได้ เขียนบทความชื่อ กระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังทางสังคม โดยได้อ้างนิยามทุนทางสังคมของนักวิชาการ เช่น ประเวศ วะสี, ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และชาติชาย ณ เชียงใหม่ เอาไว้

อดิศักดิ์ จิระวุฒพงษ์ (2550) กล่าวว่า สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้กำหนดให้ทุนทางสังคม หมายถึงผลรวมของสิ่งดีๆ ต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมทั้งในส่วนที่ได้จากการสั่งสมและการต่อ ยอด รวมถึงการรวมตัวของคนที่มีความรู้ความสามารถเพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม บนพื้นฐานของความไว้วางใจ สายใยแห่งความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงาม

โคลแมน (Coleman 1988) ได้ให้นิยามทุนทางสังคมว่าเป็นเรื่องของโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อให้บุคคลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมารวมมือกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งยังเป็นช่องทางการสื่อสารข้อมูลข่าวสาร และเป็นเรื่องของระบบความไว้วางใจบนฐานความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น ได้แก่ ความเป็นครอบครัว ความเป็นชุมชนเดียวกัน และการมีความเชื่อร่วมกัน

พัทนัม (Putnam 1995) ให้ความหมายทุนทางสังคมว่าเป็น ลักษณะความมีชีวิตทางสังคม (social life) ซึ่งประกอบด้วยเครือข่าย (network) ปทัสถาน (norms) และความไว้วางใจ

(trust) ที่ทำให้สมาชิกของสังคม กระทำร่วมกันเพื่อให้สังคมบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น หรืออย่างย่อ ทูททางสังคม หมายถึง ความผูกพันทางสังคม (social connection) ปทัสถานและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ของคนในสังคม

คาวาชิ (Kawachi 1997) ให้ความหมายทูททางสังคมว่าเป็น ลักษณะขององค์กรทางสังคม เช่น ประชาสังคม (civic partnership) ปทัสถานของการแลกเปลี่ยน (norms of reciprocity) และความไว้วางใจผู้อื่น (trust)

ธนาคารโลก (World Bank 2001) ให้ความหมายทูททางสังคมว่าเป็น สถาบันความสัมพันธ์และปทัสถานที่ปรุ่่งแต่งคุณภาพและปริมาณของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction) ของสังคม

กัลป์ลิเวย์ (Gullivray 2002) ให้ความหมายทูททางสังคมว่าเป็น เครือข่าย (networks) ปทัสถาน (norms) ที่ช่วยให้ชุมชนและองค์กรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ฟุกุยามา (Fukuyama 2002) ให้ความหมายของทูททางสังคมว่า ทูททางสังคมเป็น แนวความคิดที่มีการให้ความหมายหลากหลาย ขึ้นอยู่กับบริบทที่แตกต่างกันของการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานของผู้ให้ ความหมาย เราอาจแบ่งมุมมองของนักวิชาการที่มีต่อทูททางสังคมออกเป็น 3 มุมมองใหญ่ๆ คือ

มุมมองแรกจะมุ่งเน้นและให้น้ำหนักกับความสัมพันธ์ทางสังคมทั้ง ในระดับบุคคลและในระดับกลุ่ม/ สถาบัน ทูททางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ในระดับบุคคลจะอยู่บนแนวราบมากกว่า แนวตั้ง ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะมีลักษณะของความไว้วางใจกันและมีกรปฏิบัติต่อบุคคล ต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน

มุมมองที่สองนั้นจะมุ่งเน้นเรื่องของวัฒนธรรม โดยมองว่าทูททางสังคมเป็นชุดของค่านิยมที่ไม่เป็นทางการ รวมถึงจารีต ขนบธรรมเนียมและประเพณี ซึ่งทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน นักวิชาการที่สนับสนุนมุมมองดังกล่าวได้แก่ Fukuyama ซึ่งเน้นว่าทูททางสังคมต้องเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับศีลธรรมความดีงาม นักวิชาการบางท่านเรียกทูททางสังคมที่มุ่งเน้นเรื่องของวัฒนธรรมว่าเป็นทูท ทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)

มุมมองที่สามให้ ความหมายทูททางสังคมในลักษณะที่ครอบคลุมและหลากหลาย และให้น้ำหนัก ความสำคัญกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมกับวัฒนธรรมเท่าเทียมกัน ทั้งยังชี้ให้เห็นว่าทั้งสองเรื่องนั้นเชื่อมโยงกันอย่างแยกจากกันไม่ออก ทูททางสังคมเป็นทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับบุคคลและกลุ่มดังในมุมมอง แรก แต่ก็ป็นวัฒนธรรม (ได้แก่ จารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ระบบความคิด ความรู้/ภูมิปัญญา ค่านิยม) ด้วย

จากความหมายของทุนทางสังคมดังกล่าวข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่า ทุนทางสังคมหมายถึง แนวคิดที่สื่อความหมายโดยนัย เพื่อการเพิ่มคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความยั่งยืน ของสังคม โดยเฉพาะความร่วมมือร่วมใจกันในสังคม

2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม

แนวคิดทุนทางสังคมของโรเบิร์ต พัทนัม (Robert D. Putnam)

บุคคลที่เป็นคนทำให้ความคิดเรื่องทุนทางสังคมเป็นที่นำไปสู่การถกเถียงในปัจจุบันก็คือ นักรัฐศาสตร์ชื่อ โรเบิร์ต พัทนัม (Robert D. Putnam) จากผลงานชื่อ Making Democracy Work: Civic Traditions in Mordern Italy (1993) โดยพัทน์ัมให้เกียรติกับงานของ ลอรี (Glen Loury), บูร์ดีเยอ, โคลแมน, จาคอบ และนักจิตวิทยาสังคมชื่อซีลีย์ (John R. Seeley) และคนอื่นๆ เขาใช้ทุนทางสังคมในการอธิบายการทำให้เกิดประชาธิปไตยที่แท้จริง โดยเขาได้ทำการศึกษาหมู่บ้านในอิตาลีได้ในช่วงปีทศวรรษ 1970 เขาอธิบายความยากจนในอิตาลีตอนใต้ว่าเป็นเพราะประชาชนขาดทุนทางสังคม ไม่ใช่เงื่อนไขในเชิงโครงสร้าง เขาเห็นว่าทุนทางสังคมประกอบด้วย ความไว้วางใจ (trust) บรรทัดฐาน (norm) และเครือข่าย (network) โดยการจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อความร่วมมือนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและมีความไว้วางใจกัน หรือที่เรียกว่าทรัพยากรทางศีลธรรม (moral resource) ทุนทางสังคมยังมีลักษณะเป็นประโยชน์สาธารณะ (public good) ซึ่งอาจมีองค์กรณีบุคคลเป็นตัวแทนในการจัดการได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ทุนทางสังคมมีลักษณะเป็นผลพลอยได้ที่เกิดจากกิจกรรมทางสังคม ซึ่งทุนทางสังคมจะมีข้อผูกมัด บรรทัดฐานและความไว้วางใจที่ สามารถแลกเปลี่ยนกันได้ พัทนัมเห็นว่าทุนทางสังคมสามารถอยู่ในรูปของผลประโยชน์สาธารณะได้เช่นเดียวกับแนวคิดของโคลแมน และนอกจากนี้ ทุนทางสังคมก็สามารถอยู่ในรูปของผลประโยชน์เฉพาะบุคคลได้เช่นกัน

พัทน์ัม (Putnam 2002) อธิบายเรื่องเครือข่ายและบรรทัดฐานทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเอื้อประโยชน์ต่อกันและกันว่าเป็นทุนทางสังคม เพราะเครือข่ายก็คือทุนทางสังคมในรูปแบบหนึ่งที่สร้างคุณประโยชน์ทั้งในปัจเจกบุคคลและกลุ่ม และเรายังสามารถลงทุนสร้างเครือข่ายได้ นอกจากนี้พัทน์ัมยังนำศัพท์คำว่า Bonding (ผูกพัน) และ Bridging (ยึดโยง) มาใช้ เขาอธิบายว่าภายในกลุ่มๆ หนึ่งนั้น มีสิ่งที่สร้างความผูกพัน (Bonding) ระหว่างสมาชิกในกลุ่มซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมภายในกลุ่มนั้นๆ ในกลุ่มเหล่านั้นก็จะมีการติดต่อกับกลุ่มอื่น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม(Bridging) ให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะของการสร้างเครือข่ายนั่นเอง และเราสามารถให้ทุนทางสังคมในกลุ่มและเครือข่ายนี้เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล

ข่าวสาร และประสบการณ์ต่างๆ เป็นการสร้างสรรค์ประชาสังคมอันจะนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น

พัทธน์ได้เชื่อมโยงให้เห็นถึงความสำคัญของการตระหนักถึงภาระหน้าที่ ซึ่งแต่ละคนพึงมีต่อสังคมของตนโดยมีจิตใจมุ่งมั่นที่จะเข้าไปช่วยกิจกรรมสาธารณะต่างๆ ซึ่งเรียกลักษณะนี้ว่า Civic Engagement คำนี้เป็นคำที่วงวิชาการในประเทศไทยยังไม่นิยมใช้มากนัก แต่โดยมากจะพบในเอกสารของอเมริกา มาลิกและวาเกิล (Malik and Wagle 2000: 3) ได้อธิบายคำนี้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเกิดทุนทางสังคม ถ้าเราเข้าใจศัพท์ดังกล่าวว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชน/พลเมืองหรือตัวแทนที่เขาไว้วางใจให้ใช้อิทธิพล, มีส่วนร่วม และควบคุมเรื่องของส่วนรวม เราก็จะพบกระบวนการนี้ในทุนทางสังคมโดยผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนและกระบวนการที่เขาเต็มใจเข้าไปเกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดี หรือกล่าวโดยทั่วไปว่า Civic Engagement นำไปสู่ทุนทางสังคมและความสำเร็จทางการพัฒนาผ่านช่องทางการมีปากเสียงของประชาชน, ผ่านตัวแทนประชาชน และความรับผิดชอบ (accountability)

พัทธน์เห็นว่า เมื่อ Civic Engagement ผิงตรงเข้าไปในผู้คนก็จะไปเสริมให้เกิดการเอื้อประโยชน์ต่อกันละความไว้วางใจ ซึ่งเป็นเหมือนสิ่งหล่อเลี้ยงการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ความร่วมมือกับชุมชนของตัวกระทำให้อำนาจเพื่อให้เกิดความไว้วางใจหรือเพื่อประกันชื่อของปัจเจกบุคคลอื่นๆ และจะลดการฉวยโอกาสและการกระทำผิดได้ พัทธน์เน้นในเรื่องคุณภาพของกระบวนการปฏิบัติระหว่างกัน ซึ่งไม่เกี่ยวกับการเมืองหรืออุดมการณ์ทางการเมือง เขากล่าวว่า เดอ ทอคเกอวิลล์ (De Tocqueville) ได้ทำให้เกิด Civic Engagement ในทศวรรษ 1830 มาแล้ว ซึ่งเป็นความสำเร็จของอเมริกาอย่างมาก

มาลิก และวาเกิล เห็นว่า Civic Engagement ก่อให้เกิดการแสดงบทบาทสำคัญต่อรูปแบบการพัฒนาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของทุนทางสังคม (Stiglitz 1998; Malik 2001, อ้างถึงใน Malik and Wagle 2000: 1) โดย หนึ่ง Civic Engagement มักจะได้รับการมองในเชิงปรัชญาด้านศีลธรรมว่าเป็นผลที่จะเกิดในตัวมันเอง ซึ่งกระทำผ่านการส่งเสริมให้เกิดทุนทางสังคมและก่อให้เกิดการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพด้วย สอง ถ้าสร้างความสำเร็จในการพัฒนาที่มี Civic Engagement ประกอบอยู่ด้วยนั้นก็จะให้ผลกำไรในระยะยาวที่ดีกว่า และ สาม การมุ่งประเด็นในเรื่อง Civic Engagement นี้จะมีนัยของการเสริมศักยภาพของประเทศให้แข็งแกร่ง เพื่อจัดการกับกระบวนการพัฒนาเพื่อให้เกิดกระบวนการระหว่างประเทศได้ด้วย นอกจากนี้ คอร์ทเทน (Korten 1998, อ้างถึงใน Malik and Wagle 2000:4) ก็ได้ให้ประเด็นทางการเมืองไว้ว่า ถ้าอำนาจธิปไตยเป็นของประชาชนแล้ว Civic Engagement ก็คือสิทธิที่จะนิยามเรื่องผลประโยชน์สาธารณะ (Public Good) คือการตัดสินใจในเชิงนโยบายโดยการมองถึงประโยชน์นั้นและควรตั้งสถาบันขึ้นมาเพื่อ

จัดการกับมัน ซึ่งการมี Civic Engagement ก็คือการแสดงสิทธิของพลเมืองทุกคนที่มีเสียงในเรื่องที่ตนเป็นกังวลและสามารถชี้แจงอย่างมีเหตุผล ซึ่งสิทธิดังกล่าวจะมีพลังอย่างมาก เมื่อมันถูกฝังตรึงอยู่ในเครือข่ายแห่งความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีการเอื้อผลประโยชน์ต่อกัน อย่างแน่นแฟ้น

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แนวคิดเรื่อง Civic Engagement จึงค่อนข้างคล้ายคลึงกับเรื่องจิตสำนึกสาธารณะ หรือจิตสำนึกรวมหมู่ และเมื่อหันกลับมามองในแบบของประเทศไทย เราจะเข้าใจใน Civic Engagement ได้ว่าเป็นเรื่องของใจ หากไม่มีใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำใด ก็ยากที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ดีได้

อย่างไรก็ดี ทูตทางสังคม มีขั้นตอนและองค์ประกอบ นอกเหนือจากที่พัทธมนได้กล่าวไว้ เช่น ความไว้วางใจ ย่อมเกิดหลังจากการที่คนมีปฏิสัมพันธ์ที่ต่างกัน ภายใต้บรรทัดฐานร่วมกัน หรือการสร้างเครือข่ายร่วมกัน และเป็นเครือข่ายที่จะนำไปสู่การมีทุนทางสังคม ซึ่งอาจมีทุนทางสังคมอยู่แล้วหรือสร้างทุนทางสังคมขึ้นมาใหม่ก็ได้ เมื่อทุกคนยอมรับในระเบียบกฎเกณฑ์ร่วมกัน จะนำไปสู่ความไว้วางใจว่าต่างฝ่ายจะร่วมกันปฏิบัติ ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์นั้น ก็จะทำให้เกิดทุนทางสังคมร่วมกันได้

แนวคิดทุนทางสังคมของธนาคารโลก (World Bank)

ภายหลังการมีฉันทามติแห่งวอชิงตัน 1991 (Washington Consensus) ซึ่งเขียนโดย วิลเลียมสัน (John Williamson) ที่เสนอให้มีการปรับโครงสร้างระบบเศรษฐกิจในละตินอเมริกา เนื้อหาสาระของมันนั้นครอบคลุมประเด็นสำคัญหลักๆ คือ การเปิดเสรีทางการค้า ยึดมั่นรักษาเสถียรภาพราคา และสนับสนุนแนวทางตามแบบเสรีนิยมแนวใหม่ (Neo-Liberalism) โดยเห็นว่าการไหลทะลัดนั้นควรปล่อยให้ไปโดยเสรี และรัฐไม่ควรเข้าแทรกแซงเพราะมีต้นทุนซึ่งอาจจะมากกว่าประโยชน์ที่ได้รับ แต่ในปลายปีทศวรรษที่ 1990s ฉันทามติแห่งวอชิงตันก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก เช่นการปฏิเสธในเรื่องการขัดแย้งระหว่างรัฐกับตลาดโดยมีการบอกว่ารัฐกับตลาดเป็นส่วนที่เติมเต็มซึ่งกันและกัน เกิดวาระด้านสังคมที่นำเอามาโต้แย้งนโยบายด้านการพัฒนาและด้านเศรษฐกิจ และได้มีการเชื่อมประเด็นทางสังคมโดยชี้ให้เห็นผลกระทบจากความผิดพลาดของตลาดซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อหาทางเลือกที่ดีกว่าตลาดเสรี โดยความร่วมมือจากหลายด้านทั้งด้านสังคมและเอกชนในการตัดสินใจและแก้ไขปรับปรุงข้อผิดพลาดที่ผ่านมาโดยเฉพาะข้อถกเถียงในต้นปี 1998 ของสติกลิตซ์ (Joe Stiglitz) ซึ่งได้ดำรงตำแหน่งรองประธานอาวุโสและหัวหน้านักเศรษฐศาสตร์ของธนาคารโลกขณะนั้น เห็นว่าฉันทามติแห่งวอชิงตันมีความไม่สมบูรณ์ และชี้ทางที่ผิด และมีลักษณะที่เป็นคำแนะนำแต่ไม่ใช่วิธีการที่เป็นเครื่องมือ เขาเห็นว่าการที่รัฐมีบทบาทสำคัญในการออกกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ ในด้านนโยบายอุตสาหกรรม, การป้องกันสังคม, และการจัดสวัสดิการนั้น ประเด็นไม่ได้อยู่ที่การตัดสินใจว่าจะเข้าไปมีบทบาทหรือไม่ แต่

อยู่ที่การจะเข้าไปมีบทบาทอย่างไร นอกจากนี้รัฐกับตลาดยังต้องทำงานเป็นส่วนที่เสริมให้แต่ละส่วนทำงานได้ดียิ่งขึ้น (ดู Fine 2001: 131-154; อนุวัฒน์ ชลไพศาล 2546)

นอกจากนี้ ประกอบกับในช่วงทศวรรษ 1990 ธนาคารโลกได้ถูกขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกดดันและเรียกร้องอย่างหนัก ว่าควรให้ความสำคัญต่อการเป็นมนุษย์ (Human Face) ในวันคริสต์มาสปี 1990 ได้มีชาวบ้านในอินเดียได้รับความเดือดร้อนจากการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำ Namara ได้รวมขบวนกันคัดค้านการสร้างเขื่อน Sardar Sarovar จากเดินขบวน 8 วัน ตำรวจก็เข้าสลายการชุมนุม และมีคน 140 คน ถูกจับกุม จากนั้นสื่อก็ได้ประโคมข่าวเรื่องนี้อย่างมาก 21 วันต่อมา ธนาคารโลกก็ได้ให้มีการเปิดเผยความคิดเห็น และมีการจัดทำรายงานเล่มหนาส่งให้กับประธานธนาคารโลก ซึ่งทำให้โครงการสร้างเขื่อนถูกยกเลิก เหตุการณ์ดังกล่าวไม่เพียงทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวตระหนักถึงความสำคัญของพลังที่ตนมีอยู่ แต่ยังทำให้คนที่ทำงานในธนาคารโลก ตระหนักว่าต้องมีการปฏิรูปสถาบัน ไมเช่นนั้นธนาคารก็จะถึงจุดจบ (Goldman 2001: 192)

ในปี 1991 ธนาคารได้จัดตั้งส่วนการพัฒนาด้านสังคมที่สำคัญขึ้นมา คือแผนกสิ่งแวดล้อม (Environment Department) ต่อมาธนาคารโลกก็ได้ยกส่วนพัฒนาสังคม (Social Development Division) ซึ่งเดิมอยู่ในแผนกสิ่งแวดล้อมเป็นแผนกพัฒนาสังคม (Social Development Department) โดยทำงานประสานเป็นเครือข่ายด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างยั่งยืน ทั้งสองแผนกนี้ได้ทำงานด้านเครือข่ายการลดปัญหาความยากจนและจัดการทางเศรษฐกิจ และเครือข่ายทางการเงินเอกชน และโครงสร้างพื้นฐาน โดยในปี 1992 ได้มีการประชุมแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (Earth Summit) ที่เมืองริโอ เด จาเนโร ประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นคือ เรื่อง “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ทูตทางสังคมของธนาคารโลกนั้นเกิดจากคนที่ไม่ใช่สายเศรษฐศาสตร์ แต่นักเศรษฐศาสตร์เป็นผู้นำมาใช้ ซึ่งงานของโคลแมนได้รับการอ้างอิงจากธนาคารโลก ให้เป็นงานชิ้นแรกในการศึกษาเรื่องทุนทางสังคม นอกจากนี้ได้มีการจัดทำเอกสารเรื่องทุนทางสังคมชื่อ Social Capital : A Multifaceted Perspective โดยมีดาชกุปตา (Partha Dasgupta) และเซรา เอลดีน (Ismail Serageldin) (1999) เป็นบรรณาธิการเอกสารดังกล่าว เป็นงานที่มาจากการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการของสภาที่ปรึกษาเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนของธนาคารโลก ในเดือนเมษายน ปี 1997 ซึ่งเป็นชุดงานสัมมนาต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 1993

การเริ่มต้นทำงานวิจัยของธนาคารโลกเกิดขึ้นอย่างจริงจังเมื่อไม่นานนักนับจากที่ธนาคารโลกได้จัดทำเว็บไซต์ <http://worldbank.org/poverty/scapital> ในปี 1998 และในปี 2002 ส่วนการพัฒนาสังคม (Social Development Division) ของธนาคารโลกก็ได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนทางสังคม ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ในการจัดระเบียบวาระการพัฒนาสังคมของธนาคาร โดยได้มีการจัดการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อทำเรื่องทุนทางสังคมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เป็นการแสดง

ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อทุนทางสังคมในการพัฒนาเป็นอย่างมาก แนวคิดที่ธนาคารโลกใช้นั้นเป็นแนวคิดเชิงเศรษฐศาสตร์เป็นส่วนมาก โดยเห็นว่าการที่ประชาชนมีทุนทางสังคมมากนั้น จะช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจให้เจริญรุ่งเรืองด้วย สิ่งสำคัญที่มีความสำคัญร่วมกันคือ ทุนทางสังคมเกิดเพราะความสัมพันธ์ระหว่างกันของมนุษย์ ซึ่ง ดีปะ นารายัน (Deepa Narayan) และ ไมเคิล คาสสิดี (Michel Cassidy) ก็มีความเห็นว่า แนวคิดดั้งเดิมของทุนทางสังคมก็คือความสัมพันธ์และทุนทางสังคมจะเห็นก็ต่อเมื่อมีการทำกิจกรรมร่วมกัน (Narayan and Cassidy 2001: 60)

ธนาคารโลกได้นำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในงานพัฒนา โดยมองแนวคิดเรื่องทุนทางสังคมในฐานะที่เป็น “Missing Link” (ส่วนที่ขาดหาย) ในการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นช่วงที่ธนาคารโลกกำลังปรับเปลี่ยนองค์กรไปสู่ธนาคารความรู้ แทนที่จะเป็นองค์กรให้ทุนเพียงอย่างเดียว โดยมีการให้นักสังคมวิทยาเข้าไปมีบทบาทในธนาคารมากขึ้น และทุนทางสังคมก็ได้ยกระดับจากแนวคิดไปสู่การเป็นนโยบาย ธนาคารโลกมองเรื่องทุนทางสังคมอย่างกว้างๆ ตั้งแต่เรื่องของศักยภาพความสามารถ แม้แต่ระบบการเมือง เป็นเรื่องของคุณสมบัติ/คุณลักษณะของสังคม (Property of society) ซึ่งเน้นความเชื่อมโยง เครือข่ายทางสังคม (Network) ที่สังคมมีและสามารถทำงานได้ ก็คือสิ่งที่สังคมมีและสามารถทำงานร่วมกันได้ แก้ไขปัญหาได้ ทุนทางสังคมของธนาคารโลกค่อนข้างเน้นในเรื่องขององค์กร/สถาบันทางสังคม โดยมองว่าองค์กรภายนอกที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือชุมชนหรือกลุ่มคนสามารถสร้างทุนทางสังคมให้กับคนเหล่านั้นได้ สิ่งที่พูดถึงกันมากที่สุดก็ถือเป็นทุน คือเรื่องของ ความไว้วางใจ (Trust) และการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน (Reciprocity) ทั้งหมดนี้เพื่อที่จะนำไปสู่ความร่วมมือของสังคมที่จะผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลง และร่วมมือกันทำงานได้ (Francis 2002) และได้เสนอว่าการมีต้นทุนทางสังคมสูง จะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาแบบยั่งยืน และความเสื่อมโทรมของสังคมที่ปรากฏให้เห็น เกิดจากการขาดทุนทางสังคม อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน (The World Bank 1999 อ้างถึงใน เวียงรัฐ เนติโพธิ์ ในสิริพรรณ นกสวน และ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา : 328) โดยธนาคารโลกได้หันมาให้ความสำคัญกับงานวิจัยที่มีอยู่ในประเทศต่างๆ ที่ธนาคารเป็นผู้ให้ทุน และพบว่างานวิจัยเหล่านี้มีเรื่องของทุนทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยมีการแบ่งระดับการวิเคราะห์ทุนทางสังคมทั้งในระดับมหภาค จุลภาค และมัชฌิมภาค ซึ่งโดยสรุปแล้วธนาคารโลกได้หมายถึง “สถาบันความสัมพันธ์ กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่กำหนดการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม” (ดู เสรี พงศ์พิศ 2547: 77) ทุนทางสังคมมิใช่แค่เป็นการรวมสถาบันต่างๆ ที่สร้างสังคมให้เข้มแข็ง แต่เป็นกาวที่เชื่อมโยงสถาบันเหล่านี้เข้าด้วยกันด้วย

ฟรานซิส (Francis 2002) ได้ศึกษาจากงานวิจัยของธนาคารโลกว่า ได้นำแนวคิดเรื่องทุนทางสังคมนี้ไปใช้แบบใดบ้าง เขาพบว่า มีงานวิจัย จาก 12 ประเทศ ที่ทุนทางสังคมถูกนำไปเป็น

เครื่องมือในการประเมินความยากจน และธนาคารโลกก็ได้เผยแพร่แนวคิดนี้ตามสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ เว็บไซต์ และนำเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์งาน เช่น งานนี้จะต้องวิเคราะห์เรื่องเครือข่าย (network) มากกว่าที่เคยทำและก็นำไปสู่การวิเคราะห์โครงการว่าทุนทางสังคมที่เป็นผลมาจากงานวิจัยของกิจกรรมที่ธนาคารโลกทำคืออะไรบ้าง ซึ่งเขาพบว่า ใน 12 โครงการที่เขาพบนั้น มีความหลากหลายในความหมายมาก แต่ละความหมายมักจะใช้ในระดับชุมชน ท้องถิ่น ในระดับล่าง ไม่ได้ใช้ในระดัพบทภาคมากนัก และไม่ได้สนใจว่าที่มาของทุนนั้นได้มาอย่างไร สนใจแต่เพียงว่ามันเกิดผลอย่างไร วิเคราะห์แค่ผลที่เกิดขึ้นเท่านั้น

กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund – SIF)

กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมถือได้ว่าเป็นองค์กรที่จุดประกายแนวคิดเรื่องทุนทางสังคมให้เป็นที่รู้จักในวงการพัฒนาของประเทศไทย บุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการให้คำนิยามแนวคิด คือ คุณอเนก นาคะบุตร ซึ่งเป็นผู้อำนวยการในขณะนั้น การที่ธนาคารโลกเข้ามามีบทบาทในด้านการเป็นองค์กรให้ทุนกับกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม ทำให้แนวคิดเรื่องทุนทางสังคมเผยแพร่ในประเทศไทยผ่านกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมด้วย โดยเฉพาะธนาคารโลกได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายในระยะแรก (ช่วง 6 เดือนแรกหลังจกดำเนินการโครงการ) ซึ่งนำประสบการณ์จากประเทศละตินอเมริกามาวางระบบการทำงาน โดยที่ฝ่ายไทยมีส่วนไม่มากนัก โดยมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างสถาบันและการจัดการเชิงระบบภายใต้การวางกฎเกณฑ์อย่างเข้มงวด ซึ่งขณะทำงานก็เห็นว่ายุทธศาสตร์ที่ธนาคารโลกเสนอ ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในหลายเรื่อง (อเนก นาคะบุตร 2545: 119-133)

อเนกและเพื่อนร่วมงานได้ค้นคว้าศึกษาทุนทางสังคมจากความคิดและประสบการณ์ที่ได้รวบรวมจากการทำงานกับชุมชน และเห็นว่าทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในสังคมไทย ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ แม้ว่าธนาคารโลกจะมีบทบาทต่อการรับแนวคิดทุนทางสังคมของกองทุนฯ แต่อเนกก็ได้ปฏิเสธแนวทางการให้คำนิยามความหมายของทุนทางสังคมตามธนาคารโลก โดยเห็นว่าแนวคิดทุนทางสังคมที่มีอยู่เป็นแนวคิดก่อนที่จะรับมาจากธนาคารโลก

อเนก นาคะบุตร (2545: 16-19) ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมไทย 5 รูปแบบที่เป็นมรดกตกทอดในสังคมไทย และเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปสังคมไทยและสร้างระบบโครงข่ายความคุ้มครองสังคม (Social Safety Net) ให้กับชุมชนฐานรากในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ คือ

1. จิตวิญญาณ ระบบคุณค่า สำนักท้องถิ่น ความภาคภูมิใจที่มีต่อบ้านเกิด
2. ทุนทางภูมิปัญญา
3. ทุนทรัพยากรมนุษย์

4. ทูตทางทรัพยากรธรรมชาติ

การจัดการกองทุนสาธารณะชุมชน ที่เรียกว่า Social Fund ดังจะเห็นได้จากการจัดการกองทุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น ธนาคารข้าว สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น

ในการจัดทำหนังสือชุดชุมชนเข้มแข็ง ลำดับที่สามเรื่อง “ทูตทางสังคม” ของกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมนั้น ได้อธิบายถึงทูตทางสังคมที่มีในสังคมของประเทศไทย โดย ทรรดิน สุขโต เห็นว่า โดยรวมแล้วทูตทางสังคมน่าจะ ได้แก่ หนึ่ง ธรรมชาติที่มนุษย์รู้จักใช้อย่างเอื้ออาทร สอง ความเชื่อ ความคิด ความอ่าน การประดิษฐ์คิดค้น ทั้งที่เป็นวัตถุ และนามธรรม ที่เอื้อให้มนุษย์กับธรรมชาติและมนุษย์กับมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรต่อกัน และ สาม เงินที่ถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนให้ทูตทางสังคมข้างต้นนำพามนุษย์ไปสู่ความสุข และสังคมก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม 2543: 2)

การปฏิเสศการนิยามความหมายตามธนาคารโลกทั้งหมดและพยายามชี้ให้เห็นระบบคุณค่าที่มีอยู่ในสังคมไทยที่ถือเป็นทูตทางสังคมที่มีมาอย่างยาวนาน ถือเป็นวิธีหนึ่งที่พยายามหลุดออกจากกรอบที่มีการแทรกแซงของธนาคารโลก และเป็นการผลักดันให้ระบบคิดที่เชิดชูพลังกลุ่มคนในระดับฐานล่างของสังคมให้ได้รับความสำคัญ โดยชี้ให้เห็นพลังที่มีอยู่ในระบบจิตวิญญาณ ความเชื่อ ภูมิปัญญา ความรักชาติ การมีทรัพยากรมนุษย์ที่ทำงานเพื่อสังคม ที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เป็นต้น ความพยายามนี้มีได้มีแค่การไม่นำคำนิยามเท่านั้น แต่รวมถึงการบริหารงานขององค์กรที่มีการปรับเปลี่ยนออกจากกรอบที่ธนาคารโลกได้วางระบบไว้ หลังจากดำเนินการไปแล้ว 6 เดือน โดยเป็นการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมในการบริหาร

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คสช.)

ได้ให้แนวคิดที่ตกผลึกว่า ทูตทางสังคมเป็นสิ่งที่มีความหมายที่มีพลังที่มีอยู่ในสังคม เกิดจากการรวมตัว – ร่วมคิด – ร่วมทำ โดยคำนึงถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ ความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย ความเป็นธรรมในสังคมและประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยมองแต่สังคม เรามองตั้งแต่ชุมชนย่อยๆ ครอบคลุม จนถึงระดับประเทศ ซึ่งในกระบวนการที่จะทำให้เกิดทูตทางสังคมนั้น จะมีอยู่ 3 องค์ประกอบหลัก คือ

1. ทูตทางทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ บุคคลทั่วไปและผู้นำทางสังคม ที่มีจิตสำนึกสาธารณะและมีบทบาทต่อการทำประโยชน์ต่อสังคม
2. ทูตทางสถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ และสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในสังคม
3. ทูตทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมภูมิปัญญาที่มีในสังคมไทยต่างๆ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนทางสังคมมีความสอดคล้องกับความคิดแบบชุมชนนิยม แต่ก็ผสมผสานกับแนวคิดการทำงานในระดับองค์กรด้วย โดยมีการวางแผนยุทธศาสตร์ในระดับมหภาค เป็นภาพรวมที่จะทำให้เห็นหลักการเบื้องต้นในการทำงานร่วมกันในแต่ละพื้นที่ ขอมริบความแตกต่างและการปรับเปลี่ยนนิยามความหมายในบริบทเชิงพื้นที่และสถานการณ์นั้นๆ โดยประสานกับคนที่ทำงานในชุมชนรวมถึงการทำงานร่วมกับนักวิชาการที่ทำงานนั้นด้วย ในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนทางสังคมนั้น สศช. ได้นำแนวคิดเรื่องการจัดทำ “ตัวชี้วัดทุนทางสังคม” ขึ้นมาด้วยอย่างไรก็ดี การจัดทำตัวชี้วัดด้านสังคมเป็นสิ่งที่ยาก จึงทำให้การดำเนินงานยังไม่ลงตัวนัก แต่ สศช. ก็ได้มีโครงการนำร่องที่จังหวัดกาญจนบุรี และพะเยา โดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ทำงานวิจัยเรื่องแผนที่ทางสังคม (Social Map) เป็นข้อมูลทางสังคม ซึ่ง สศช. ก็ได้เข้าไปร่วมและให้เงินสนับสนุนด้วย โดยเน้นกระบวนการร่วมคิดร่วมทำจากการประสานงานความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ทั้งนี้กระบวนการทำงานของ สศช. ในเรื่องของการให้คำนิยาม ความหมาย และจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนทางสังคมนั้น มีการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งถือว่าเป็นความพยายามจากองค์กรของรัฐที่เป็นรูปธรรมที่สุด

อย่างไรก็ตาม สศช. เป็นหน่วยงานที่ดูจะตกเป็นเป้าของคำถามของผู้ที่ทำงานในสายงานพัฒนาทั้งนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่เปรียบเสมือนมันสมองของรัฐบาล และทำหน้าที่วางยุทธศาสตร์ต่างๆ ให้กับรัฐบาลหลายชุด แต่ทว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่จัดทำไว้ ก็มิได้รับการปฏิบัติโดยเฉพาะแนวทางด้านสังคมวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาแล้ว หลายคนโดยเฉพาะนักพัฒนาในสายชุมชน จึงไม่ค่อยจะเชื่อถือในการทำงานของ สศช. จนถึงขนาดบอกว่าเป็น “เสือกระดาษ” ทางการเมืองของรัฐบาล การปรับเปลี่ยนบทบาทและแนวทางการทำงานจึงยังถูกตั้งคำถามว่าจะทำได้จริงหรือไม่

การทำงานของ สศช. ด้านการพัฒนาทุนทางสังคม ได้แก่การสนับสนุนวัฒนธรรมการวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์ โดยยอมรับการทำหน้าที่และข้อจำกัดของแต่ละภาคส่วน การทำงานของ สศช. ในฐานะที่ทำงานเป็นผู้วางแผน นโยบายให้รัฐบาล จึงมิใช่ในแบบของการเสนอรัฐบาลว่านโยบายนั้นนี้ไม่ดี หรือเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล แต่ สศช. มีหน้าที่นำเสนอว่า การจัดทำนโยบายหรือการปฏิบัติตามนโยบายในลักษณะนี้ไม่ถูกแนวทางอย่างไร และควรมีการปรับเปลี่ยนอย่างไร

เนื่องจาก สศช. มิใช่หน่วยงานที่เป็นผู้ลงไปปฏิบัติ แต่เป็นแค่ผู้วางยุทธศาสตร์ให้หน่วยงานภาครัฐนำไปปฏิบัติ ทำให้การจัดทำยุทธศาสตร์ที่ผ่านมายังไม่ได้รับความสนใจและเป็นแผนกระดาษที่ไร้ค่า ซึ่ง สศช. ยังต้องแสดงให้เห็นว่าภายใต้รัฐบาลทุนนิยมนี้ การทำงานพัฒนาทุนทางสังคมจะได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคม ที่ทำให้ชุมชนไทยสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน และเป็นรากฐานของสังคมที่มีอยู่ในทั่วทุกภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครอบครัว และชุมชน หรือ การรวมกลุ่ม เนื่องจาก ทุนทางสังคมคือ เครือข่ายทางสังคม และจากความเชื่อที่ว่า “ฉันทำสิ่งนี้ให้คุณ ฉันก็คาดหวังว่าคุณจะทำบางสิ่งให้ฉันในอนาคต” พัทนัมกล่าวว่า ความยาวนานทางประวัติศาสตร์ที่ประชาชนมีส่วนร่วม การมีระบบตอบแทนซึ่งกันและกัน การเป็นปึกแผ่นของประชาชน การมีกฎและข้อตกลงร่วมกัน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและประสิทธิผลของการทำงานของรัฐบาลนั้นหมายถึงการมีทุนทางสังคมที่เพิ่มขึ้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคมในทัศนะของ พัทนัม (Putnam 1995, อ้างถึงใน รัตนพงษ์ จันทะวงษ์ 2546: 38-40) ได้แก่

1. การศึกษา เป็นบันไดในการเข้าสังคม การศึกษาแบ่งชนชั้นในสังคมและฐานะทางเศรษฐกิจ คนที่มีการศึกษามากมักจะรวมตัวกัน เชื้อถือกัน เพราะส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีความถนัด มีทรัพยากร มีอนาคตที่ดีพอจะเทียบเท่ากันได้

2. การอพยพย้ายถิ่นและกระบวนการเป็นเมือง จากการศึกษาพบว่าคนที่เป็นเจ้าของบ้านมักจะมีส่วนร่วมในชุมชนมากกว่าคนที่ไม่ได้เป็นเจ้าของ เพราะยังมีการอพยพย้ายถิ่นบ่อยก็จะเหมือนกับต้นไม้ที่เปลี่ยนกระถางบ่อย ระบบรากจะถูกรบกวนบ่อย แต่ในปัจจุบันนี้จะมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเนื่องจากปัจจุบันคนอพยพเคลื่อนย้ายน้อยลงและเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานถาวรมากขึ้น นอกจากนี้หากเปรียบเทียบเมืองและชนบท พบว่าในเขตชนบทและชุมชนขนาดเล็กประชาชนจะไว้ใจกันและมีส่วนร่วมมากกว่าในชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ส่วนในเมืองใหญ่จะมีกลุ่มทางการเมืองหรือกลุ่มเชื้อชาติ ขณะที่เมืองเล็ก ๆ จะเต็มไปด้วยกลุ่มศาสนา กลุ่มบริการ กลุ่มสมาคม เพื่อนพ้อง

3. ข้อจำกัดด้านเวลาและเงิน คนอเมริกันส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีฐานะยุ่งวุ่นวายและรีบร้อนกว่าคนสมัยก่อน พัทนัมอ้างถึงงานศึกษาของจอร์น โรบินสัน และ จีออฟฟรี ก็อดเบย์ (John Robinson and Geoffrey Godbey) ที่รายงานว่าคนอเมริกันมีเวลาว่างมากขึ้น 5 ชั่วโมงเนื่องจากใช้เครื่องอำนวยความสะดวก แต่จากการศึกษาของจูเลียต ชอร์ (Juliet Schorr) พบว่าคนอเมริกันมีชั่วโมงทำงานนานขึ้น โดยเฉพาะในหมู่สตรี จากการสำรวจ พบว่าการทำงานเป็นกลุ่มและการมีช่วงเวลาการทำงานนานพอสมควรจะส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมทางสังคม โดยคนที่ทำงานหลายชั่วโมงหรือที่เรามองว่าทำงานมากนั้นมีเวลาทำงานเพื่อสังคม เช่น กวาดมากกว่าคนที่ใช้เวลาอยู่บ้านดูโทรทัศน์เสียอีก ดังนั้นอาจกล่าวสรุปได้ว่า การทำงานหนักมิได้เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมหรือการเกี่ยวข้องกับกิจกรรม การทำงานมิใช่เหตุผลของการช่วยงานสาธารณะหรือชีวิตสาธารณะ(public life) ส่วนข้อจำกัดทางการเงิน พัทนัมอธิบายว่าไม่น่าใช่ปัจจัยสำคัญ เนื่องจาก

พบว่าความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะลดลงในทุกกลุ่มรายได้ อาจกล่าวได้ว่าฐานะหรือข้อจำกัดทางการเงินมิใช่เหตุผลของการไม่เข้ามีส่วนร่วมหรือไม่ไว้วางใจกัน

4. การเปลี่ยนแปลงของบทบาทสตรี ผู้หญิงเป็นเพศที่มีบทบาทสำคัญต่อครอบครัวทั้งในบทบาทของภรรยาและแม่ผู้มีส่วนอย่างมากในการก่อร่างสร้างทุนทางสังคม ทั้งในครอบครัวในหมู่ญาติมิตร และชุมชน ผู้หญิงมักมีความสัมพันธ์กับกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการแต่จะใช้เวลาในกลุ่มมากกว่าผู้ชาย แต่จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันผู้หญิงเข้าร่วมกลุ่มและใช้เวลากับกลุ่มน้อยลงน้อยลงในสัดส่วนที่มากกว่าการลดลงของผู้ชาย โดยเฉพาะในกลุ่มแม่บ้าน และพบว่าในครอบครัวที่พ่อแม่ทำงานคนละแห่ง ทุนทางสังคมในครอบครัวจะลดลงอย่างมาก ในระดับชุมชนเมื่อแม่บ้านมีเวลาพบปะพูดคุยกันน้อยลง แต่เริ่มเกิดที่ความสัมพันธ์จากที่ทำงานมากขึ้น องค์กรในชุมชนก็เริ่มเปลี่ยนรูปแบบไป ซึ่งในส่วนนี้พัทธมเองก็ยังไม้อาจพิสูจน์ได้ว่าการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ทุนทางสังคมลดลงหรือมากขึ้น

5. การสมรสและครอบครัว ครอบครัวเป็นทุนทางสังคมรูปแบบหนึ่ง สถานะการสมรสอาจเป็นตัวชี้วัดได้พอสมควรเนื่องจาก พบว่าสามีภรรยาที่แต่งงานกันจะมีความไว้วางใจผู้อื่นมากกว่าคนที่ เป็น โสด หรือคู่สามีภรรยาที่ไม่แต่งงานกันถึงสามเท่า สำหรับบางคู่การหย่าร้างก็เป็นผลมาจากการไม่มีทุนทางสังคมในครอบครัว มากกว่าจะทำให้ทุนทางสังคมน้อยลง พัทธมสรุปในส่วนนี้ว่าบางทีการหย่าร้างหรือการล้มเหลวในชีวิตสมรสอาจไม่ใช่สาเหตุหลักที่ทำให้ทุนทางสังคมลดลงเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น

6. การขยายตัวของรัฐและรัฐสวัสดิการ มีความเชื่อว่าสวัสดิการที่รัฐจัดให้ นั้นไปบดบังความคิดริเริ่มของเอกชน และในบางกรณีนโยบายของรัฐก็ทำลายทุนทางสังคม เช่นนโยบายทำลายล้างสลัมโดยย้ายชุมชนเดิมและสร้างชุมชนขึ้นมาใหม่ ในบางครั้งเงินสนับสนุนจากรัฐก็ไม่ได้ทำให้ชุมชนดีขึ้น ไม่ได้สร้างสำนักพลเมืองให้ประชาชน และไม่สามารถแก้ปัญหาเรื่องทุนทางสังคมที่ลดลงได้โดยตรง ในทัศนะของพัทธม เขาเชื่อว่าทุนทางสังคมมิได้ขึ้นอยู่กับขนาดของรัฐบาลหรือรายจ่ายด้านสวัสดิการเลย และพลเมืองในรัฐสวัสดิการก็มีส่วนร่วมทางสังคมพอ ๆ กับรัฐที่ประชาชนต้องดูแลตนเอง

7. การปฏิวัติเชื้อชาติและสิทธิพลเมือง ในอเมริกาเรื่องเชื้อชาติและสีผิวมีปัญหาค่อนข้างรุนแรง แต่พัทธมแสดงความคิดเห็นเชื้อชาติไม่ใช่ปัจจัยที่ส่งผลต่อทุนทางสังคมของคนอเมริกัน ทั้งผิวขาวและผิวดำ แต่น่าจะเกิดจากปัจจัยอื่น เช่น ความเชื่อในศาสนา

8. รุ่นของคน เบื้องต้นพัทธมเข้าใจว่าวัยมีผลต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน วัยรุ่นจะมีส่วนร่วมน้อย วัยกลางคนจะมีส่วนร่วมปานกลาง เพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ และการมีส่วนร่วมจะตกลงเมื่อ 40 ถึงบั้นปลายของชีวิต แต่ในความเป็นจริง เขาพบว่าเหตุการณ์ในช่วงนั้นและระยะเวลาเป็นปัจจัย

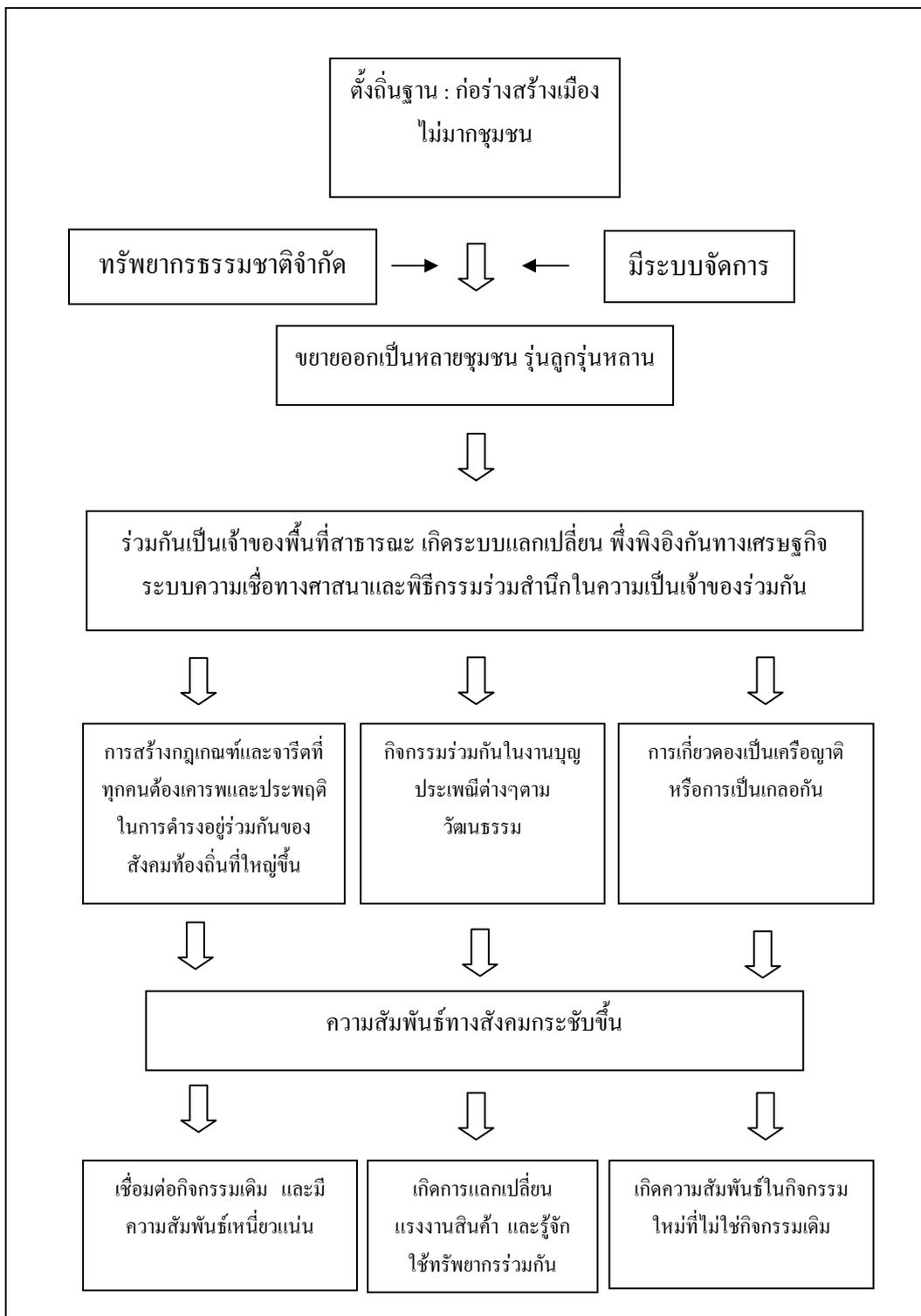
ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคมอย่างมาก และเมื่อคนรุ่นใดมีส่วนร่วมในชุมชนมากแล้ว แนวโน้มก็จะมีส่วนร่วมต่อไปเรื่อย ๆ เขาพบว่าในอเมริกาคนที่เกิดในช่วง 1910s-1940s เป็นรุ่นคนอเมริกันที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากที่สุดและมีความไว้วางใจกันมากกว่ารุ่นต่อ ๆ มา ซึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากการเข้ารับการศึกษาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ส่วนปัจจุบันที่พัทธมกล่าวว่าทุนทางสังคมของอเมริกาลดลงเนื่องจาก กลุ่มผู้ใหญ่ที่มีอิทธิพลในปัจจุบันเป็นรุ่นที่เกิดหลัง 1946s ซึ่งจะได้รับอิทธิพลจากเหตุการณ์ช่วงทศวรรษที่ 1980

4. กระบวนการเกิดทุนทางสังคม

จากการศึกษาของพระวิ สีเหลืองสวัสดิ์ (2542: 132-139) ได้สรุปกระบวนการเกิดทุนทางสังคมไทยไว้ใน 2 ลักษณะคือ กระบวนการเกิดทุนทางสังคมไทยในอดีต และกระบวนการเกิดทุนทางสังคมไทยในปัจจุบัน ดังนี้คือ

1. กระบวนการเกิดทุนทางสังคมไทยในอดีต

สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่มีความประนีประนอมเรื่องความคิดอุดมไปด้วยภูมิปัญญาที่สามารถปรับเปลี่ยนประยุกต์ความคิดสากลเข้ามาอยู่ในวัฒนธรรมของตนได้ง่าย ดังนั้นกระบวนการเกิดทุนทางสังคมในอดีตจึงเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการสร้างสรรค์สังคมขึ้นมาตนเอง สังคมไทยเป็นสังคมชวานามากกว่าพันปี มีการค้าขายกับชนชาติหลายเชื้อชาติ และมาตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านเมืองตามท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยในขั้นแรกมีเพียงไม่กี่ชุมชนและขยายออกเป็นหลายชุมชนด้วยรุ่นลูกรุ่นหลาน ซึ่งชุมชนเหล่านี้จะร่วมกันเป็นเจ้าของพื้นที่สาธารณะ เช่น หนองบึง ป่าเขาเป็นต้น เกิดระบบการแลกเปลี่ยน การพึ่งพิงอิงกันทางเศรษฐกิจ ระบบความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม ความสำนึกในความเป็นเจ้าของร่วมกัน นำไปสู่ การสร้างกฎเกณฑ์และจารีตประเพณีที่ทุกคนต้องเคารพและประพฤติในการดำรงอยู่ร่วมกันของสังคมท้องถิ่น ในขณะที่ก็ป้องกันไม่ให้คนภายนอกเข้ามายึดครองและครอบงำทางเศรษฐกิจและสังคมได้ นอกจากนั้น กิจกรรมที่มีร่วมกันในงานบุญประเพณีต่าง ๆ งานทำบุญยังเอื้อให้ความสัมพันธ์ทางสังคมกระชับขึ้น ทั้งการเกี่ยวคองเป็นเครือญาติหรือการเป็นเกลือกกัน เกิดการแลกเปลี่ยนแรงงาน สินค้าและรู้จักใช้ทรัพยากรร่วมกัน การกำหนดชื่อสถานที่และพื้นที่ต่าง ๆ ด้วยระบบสัญลักษณ์ที่ควบคุมโดยระบบความเชื่อ มีการแบ่งสรร และแจกแจงพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ส่วนรวม เช่น “วัด” ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการแสดงถึง “ทุนทางสังคม” ของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งชุมชนในความหมายนี้ ไม่ใช่ชุมชนตามการแบ่งเขตตามราชการแต่หมายถึงชุมชนที่มีการก่อร่างสร้างชุมชนกันมานาน มีประวัติศาสตร์ร่วมกันสามารถสรุปแสดงในภาพที่ 2 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงการเกิดทุนทางสังคมไทยในอดีต

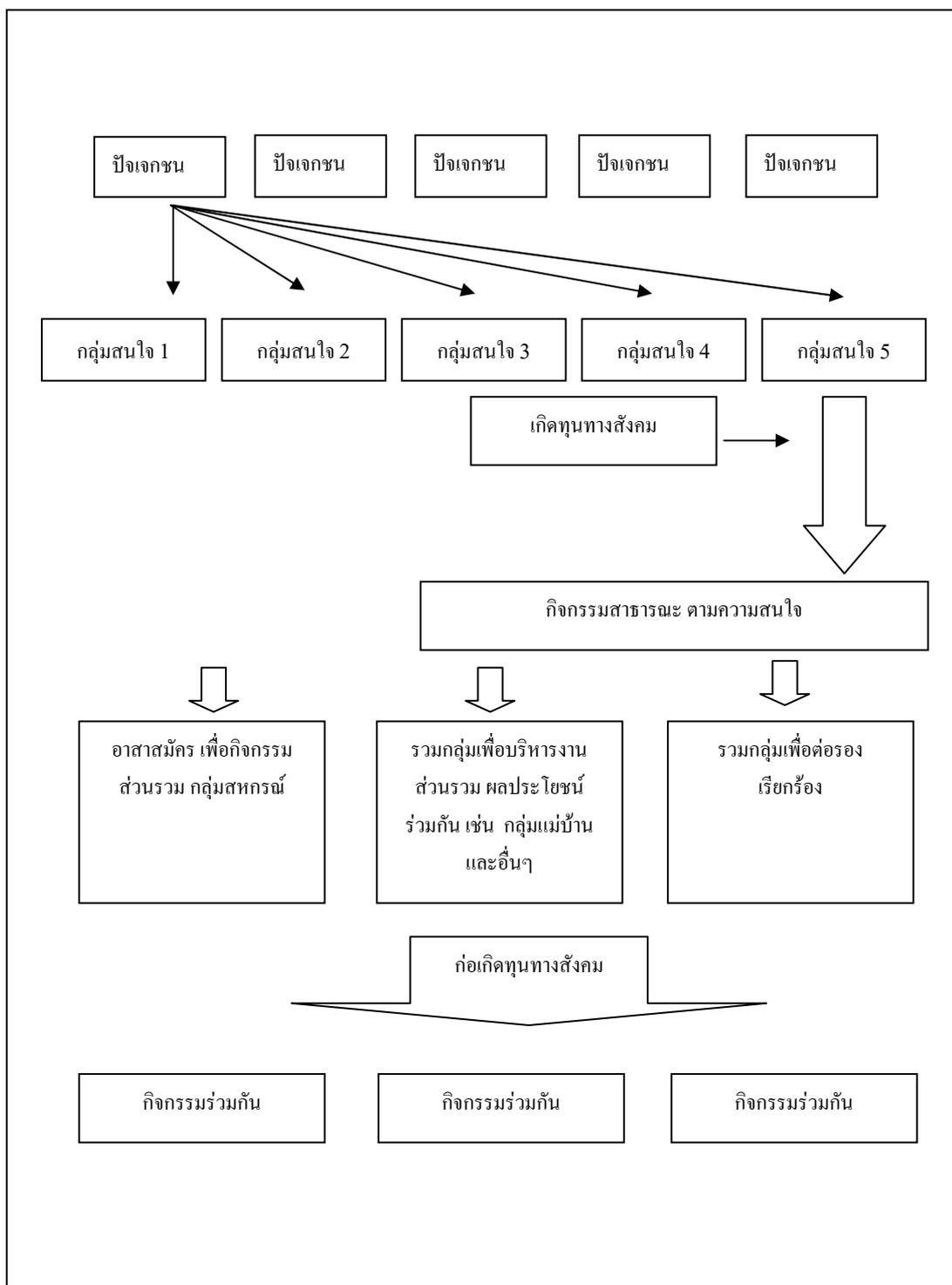
ที่มา : พระวิ สีเหลืองสวัสดิ์, “ทุนทางสังคมในมุมมองแบบไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545), 97.

2. กระบวนการเกิดทุนทางสังคมไทยในปัจจุบัน

จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ได้ให้บทเรียนแก่สังคมไทยในสองด้านที่ตรงข้ามกันกล่าวคือในเชิงลบมีผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งทำให้ทุกส่วนต้องทบทวนบทบาทของตนเองที่ผ่านมาสังคมไทยก็เช่นเดียวกัน ส่วนในเชิงบวกก็นำไปสู่ผลกระทบที่ก่อให้เกิดกระแสสังคม และสัญญาณที่ดีหลายประการในการร่วมกันปฏิรูปสังคมในด้านต่างๆ มองวิกฤตเป็นโอกาส โดยเริ่มจากภาคภาคีต่าง ๆ ในสังคมได้ตื่นตัวในการสนับสนุนการปฏิรูประบบราชการ การปฏิรูประบบการเมือง การทบทวนค่านิยมปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ ให้หันมาเน้นเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามรอยเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภายใต้งานที่ทรัพยากรของรัฐถูกตัดทอนลงไปจึงต้องเริ่มจากจุดแข็งของสังคมไทยโดยต้องใช้ทุนทางสังคม (Social Capital) สังคมไทยในยุคปัจจุบันจึงมีความซับซ้อนมากขึ้น เป็นการซ้อนทับกันของสังคมประเพณีและสังคมสมัยใหม่ ความสัมพันธ์ระหว่างชนบทกับเมืองก็เช่นเดียวกัน ทุนทางสังคมในปัจจุบันก็เกิดได้จากหลายวิธี จากหลายเงื่อนไขและข้อจำกัด โดยส่วนใหญ่ยังเป็นระบบสังคมเกษตร (agrarian system) ที่มีค่านิยมประเพณีท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นเมือง สังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป จากความสัมพันธ์ปฐมภูมิ (ความสัมพันธ์บนฐานครอบครัวและเครือญาติ) เป็นความสัมพันธ์ทุติยภูมิ (ความสัมพันธ์ที่มีฐานอยู่บนการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ทางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ความสนใจ) หรืออาจเป็นความสัมพันธ์ตติยภูมิ (ความสัมพันธ์ทางสังคมตามโอกาส ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพ) ซึ่งความสัมพันธ์ในแต่ละระดับจะก่อให้เกิดพันธะสัญญาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีการจัดระเบียบทางสังคมใหม่ ตัวอย่างเช่น การรวมกลุ่มชมรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เครือข่ายองค์กรชุมชนเมือง เชียงใหม่ กลุ่มองค์กรประชาสังคมต่างๆ กลุ่ม จ.ศ. 100 การรวมกลุ่มทำกิจกรรมจากชุมชนไซเบอร์ เป็นต้น จะเห็นว่าเป็นการรวมตัวและจัดระเบียบกลุ่ม ที่นอกเหนือไปจากกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ การรวมกลุ่มชมรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เห็นได้ว่าในปัจจุบัน ชุมชนหมู่บ้านต่าง ๆ ได้มีการรวมกลุ่มกันอย่างมาก ทั้งกลุ่มสายสัมพันธ์เดิมที่มีอยู่แล้ว เช่น ครอบครัว เครือญาติ และ สายสัมพันธ์ใหม่ เช่น รวมกลุ่มอาชีพเกษตรกรกร้าว จัดตั้งโรงสี กลุ่มแปรรูปอาหาร กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มการเมือง และอื่น ๆ การถักทอเป็นเครือข่ายในเมือง สังคมเมืองมีความหลากหลายของคนในสังคมค่อนข้างมาก ส่วนหนึ่งมาจากพื้นที่ชนบทกล่าวคือ ประชากรที่อาศัยในเมืองส่วนใหญ่ เข้ามาเพื่อประกอบอาชีพเพื่อการศึกษา เพื่อสถานภาพทางสังคม ดังนั้นความสัมพันธ์ในเมืองส่วนใหญ่จึงเป็นแบบทุติยภูมิ สมาชิกในสังคมเกี่ยวข้องกับพันธะสัญญาที่มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ หรือมีประโยชน์ร่วมกัน ความสัมพันธ์บนชุมชนไซเบอร์ เนื่องจากการสื่อสารใน

ปัจจุบันค่อนข้างสะดวก เอื้อให้เกิดการติดต่อสื่อสาร และสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมใหม่ เช่น จ.ส. 100 (สมใจ โลหะพุนตระกูล 2543: 18) ซึ่งเป็นการสื่อสารผ่านรายการวิทยุ และชุมชนไซเบอร์ที่มีการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต (พีระ ลีวลม 2542)

จากการศึกษาของสมใจ โลหะพุนตระกูล (2543) สรุปว่า คลื่น จ.ส.100 เป็นเวทีให้คนชนชั้นกลางที่มีลักษณะโดดเด่น ต่อสู้ชีวิตตามลำพัง มีความสัมพันธ์ทางสังคมกับครอบครัวและเครือข่าย ไม่ค่อยสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้มาแสดงความคิดเห็น เป็นช่องทางนำไปสู่พื้นที่ทางสังคมและให้เขาได้แสดงตัวตนในสังคมในฐานะสมาชิก จ.ส.100 และได้ช่วยทำประโยชน์ให้สังคมทางอ้อม ซึ่งรายการประเภทนี้ประสบความสำเร็จอย่างมากเช่นกันในประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะนอกจากจะเป็นช่องทางในการสื่อสารจากปัจเจกชนสู่สาธารณะตามคำกล่าวของโคลแมนแล้ว ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างทุนทางสังคมอีกด้วย (Dasgupta and Serageldin, ed. 1999: 22) นอกจากนี้ การศึกษาของพีระ ลีวลม (2542) ที่สนใจศึกษาศักยภาพของทุนทางสังคมตามความหมายของโรเบิร์ต ดี พัมม์ (อันประกอบด้วย ความไว้วางใจ บรรทัดฐานการร่วมมือของประชาคม และความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายกิจกรรมต่าง ๆ) เพื่อส่งเสริมกิจกรรมร่วมกันที่เป็นผลประโยชน์สาธารณะในทางกายภาพ และก่อให้เกิดทุนทางสังคมจริงในชุมชนอินเทอร์เน็ตและในทางกายภาพ พบว่า “จิตสำนึก” ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในทุกกลุ่ม เกิดความเชื่อใจแบบทันควัน (Swift trust) เกิดการไขว่คว้าวัฒนธรรม สถานภาพการโยกย้ายถิ่นของบุคคลมีผลต่อความไว้วางใจ วัฒนธรรมและมีผลต่อการเพิ่มและลดลงของทุนทางสังคมโดยมีความไว้วางใจคนอื่น การจับกลุ่มตามโครงสร้างด้านนิสัย ความสนใจ ประสบการณ์ในอดีต และลักษณะการใช้อินเทอร์เน็ตก็เป็นการรวมกลุ่มของปัจเจกชนอีกประเภทหนึ่ง และเมื่อถึงขั้นตอนของการส่งออกทุนทางสังคม คือการร่วมกิจกรรมจริง พบว่ามีลักษณะ “เพื่อนสนิท” น้อยลง และเมื่อร่วมกิจกรรมทางกายภาพกันเป็นระยะเวลาหนึ่งจะรู้สึกสนิทมากขึ้นอย่างไรก็ตามการศึกษาของพีระ ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของพัทน์ที่เชื่อในเรื่องของความเป็นปัจเจกชน และรวมกลุ่มกันเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะเรื่องการจัดการสาธารณะ แม้จะไม่สามารถนำมาสรุปกับสภาพสังคมโดยรวมได้ แต่มุมมองของพีระและสมใจ ก็ทำให้ปรากฏภาพของความสัมพันธ์ที่อาจเป็นไปได้ในอนาคต เมื่อมนุษย์เป็นปัจเจกชนสุดขีด “ชุมชนไซเบอร์” ก็อาจเป็นทางออกสำหรับมนุษย์ จากการศึกษาของทั้งสองท่านนี้ แสดงให้เห็นถึงการรวมตัวกันในรูปแบบใหม่ ที่อาจแสดงว่าหากไม่มีกิจกรรมเหล่านี้คนเหล่านี้จะไม่มีพันธะสัญญาต่อกันซึ่งเราอาจสรุปการเกิดทุนทางสังคมในสังคมสมัยใหม่ได้ ดังแสดงในภาพที่ 3 ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงการเกิดทุนทางสังคมไทยในปัจจุบัน

ที่มา : พระวิ สีเหลืองสวัสดิ์, “ทุนทางสังคมในมุมมองแบบไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545), 99.

5. การวัดทุนทางสังคม

เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาที่จะบอกได้ว่า ทุนทางสังคมที่มีอยู่นั้นสามารถวัดได้ และบอกได้ว่าทุนทางสังคมที่นำมาใช้นั้นประสบผลสำเร็จหรือยัง การวัดทุนทางสังคมนี้ก็คล้ายกับการวัดหรือการประเมินผลความสำเร็จของโครงการหรือการประเมินผลทางสังคมทั่วไป

วิธีการวัดทุนทางสังคมว่ามี 2 วิธี ได้แก่ (วรวิภา โธมรัตน์พันธ์ 2548)

1. ทางตรง คือ การสังเกตจากสังคมและรวบรวมจากการสำรวจ เพราะว่าทุนทางสังคมนั้นมีหลายรูปแบบ เช่น ระดับของความไว้วางใจ บรรทัดฐานและการกำกับดูแล ความร่วมมือในหมู่ของประชาชนในรายงานตัวชีวิตจากเอกสารที่รวบรวมได้จากการสำรวจข้อมูล ที่เน้นเกี่ยวกับความไว้วางใจระหว่างบุคคล อาทิ ร้อยละของการตอบในชุมชนที่เห็นด้วยว่า “คนส่วนมากไว้วางใจได้”

2. ระดับความร่วมมือของสมาชิกในหมู่ประชาชน ซึ่งรวมทั้งกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มผู้ไปโบสถ์ กลุ่มผู้เล่นกีฬา กลุ่มผู้ทำงานอดิเรก องค์กรที่สมาชิกทุกคนมีความรู้สึกเหมือนพี่น้องกัน และกลุ่มสหภาพผู้ใช้แรงงาน (church groups, sports groups, hobby groups, fraternal organizations, labor unions)

โดยมีผลการศึกษานักวิชาการหลายคน ที่ได้พยายามสะท้อนให้เห็นถึงระดับของความสัมพันธ์ของทุนทางสังคม ซึ่งตัวชี้วัดที่บอกถึงระดับความสัมพันธ์ของทุนทางสังคมดังกล่าวจะมีประเด็นในด้านการวัดต่างๆเช่น

1. ด้านการศึกษาและสุขภาพของ (Smith, Beaulieu, and Seraphine, 1995)
2. ความเชื่อมั่นในสถาบันการเมือง (confidence in political institutions) (Brehm and Rahn, 1997)
3. ความพอใจในรัฐบาลและยึดมั่นในการเมืองของประชาชน (satisfaction with government and political engagement) (Putnam 1993)

ปัจจุบันมิติทุนทางสังคมอาจขยายขอบเขตให้กว้างออกไปโดยครอบคลุมเรื่องจิตวิทยาสุขภาพ (health psychology) โดยข้อมูลที่บอกว่าเป็นผลมาจากการบูรณาการทางสังคม (social integration) ถูกวัดจากสิ่งที่ปรากฏขึ้น เช่น เครือข่ายทางสังคม การสนับสนุนทางสังคม และความสามารถในการเข้าสังคม (social networks, social support และ sociability) ซึ่งสามารถวัดได้อีกโดยอาศัยตัวชี้วัดที่เหมาะสม

ตัวชี้วัดของทุนทางสังคม แบ่งวิธีการวัดเป็น 2 วิธี ได้แก่

1. ศึกษาเฉพาะเจาะจงรายกรณี โดยมีกรอบกว้างๆ พิจารณาเรื่องความสัมพันธ์ของคนกับคน คนกับชุมชน คนกับองค์กร โดยขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

2. ศึกษาโดยการสำรวจลักษณะภาพรวมของชุมชน เมือง และประเทศ ซึ่งจะมีทั้งลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ดังนี้

2.1 ตัวชี้วัดจะจำแนกเป็นประเด็นย่อยๆ จากประเด็นที่เป็นลักษณะ/รูปแบบของความสัมพันธที่ได โดย Putnam และ Coleman กล่าวถึง ตัวชี้วัดที่เน้นในเรื่องของจารีตประเพณี ความไว้วางใจกัน ความเป็นเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชน (norms, trust, networks, civic participation) เป็นต้น โดยมีการนำเสนอตัวอย่างของบางตัวชี้วัด อาทิ ความไว้วางใจกันก็จะเป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงความไว้วางใจในเพื่อนบ้าน ความไว้วางใจหรือสถาบันองค์กร สื่อ รัฐบาล เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ลักษณะตัวชี้วัดดังกล่าวมีความเป็นนามธรรม เพราะส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปทัศนคติ และความรู้สึกล

2.2 ส่วนตัวชี้วัดอีกกลุ่มหนึ่งจะมีลักษณะเป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่จะเป็นผลที่เกิดจากทุนทางสังคม เช่นจำนวนคนที่เข้าเป็นสมาชิกและจำนวนกลุ่ม จำนวนผู้มีสุขภาพดี จำนวนผู้มีการศึกษาดี จำนวนผู้เข้าถึงแหล่งทุนและข้อมูล เป็นต้น

2.3 ตัวชี้วัดที่มีทั้งลักษณะเป็นรูปธรรมและนามธรรม ส่วนใหญ่จะเป็นการวัดจากพฤติกรรมที่นำไปสู่ความสัมพันธและก่อให้เกิดทุนทางสังคม เช่น การทักทายเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การเยี่ยมเพื่อนบ้าน และการต้อนรับแขก เป็นต้น

ส่วน บูลเลน และ อองซ์ (Bullen and Onyx 1998) นำเสนอประสบการณ์ในการวัดระดับปัจเจกซึ่งมาจากแต่ละครอบครัวในการสัมภาษณ์ และระดับครัวเรือนซึ่งสมาชิกครัวเรือนทั้งหมดถูกสัมภาษณ์ ในการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับทุนทางสังคม มีหัวข้อดังนี้

1. มีส่วนรวมในเครือข่าย (Participation in network) เป็นความสัมพันธของเครือข่ายที่ยึดติดกับสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในองค์กรที่ต้องเป็นทั้งลักษณะสมัครใจและมีความเท่าเทียม

2. การต่างตอบแทน (Reciprocity) จะเป็นการรวมตัวกันที่เกิดจากความไม่เห็นแก่ตัวในระยะแรก และกลายเป็นความสนใจส่วนตัวในระยะยาว การต่างตอบแทน จะทำให้บุคคลมีการแบ่งปันการบริการกับผู้อื่น หรือทำสิ่งที่เป็นประโยชน์กับคนอื่น อย่งไรก็ตาม การต่างตอบแทนนั้นบุคคลจะมีความคาดหวังที่จะได้รับการเอื้ออาทรกลับคืนมาในอนาคตเป็นการตอบแทน และพบว่าในชุมชนที่มีการต่างตอบแทนได้รับการตอบแทนคืนมา ผู้คนในชุมชนจะมีความสนใจที่จะดูแลผู้อื่นมากขึ้น

3. ความไว้วางใจกัน (Trust) จะเป็นการต้องการของบุคคลที่จะลดความเสี่ยงในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในสังคม ความไว้วางใจกันเป็นสิ่งที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อใจในผู้อื่น โดยมีความคาดหวังว่าผู้อื่นจะตอบสนองด้วยการกระทำกลับมาในวิธีเดียวกัน อย่งน้อยที่สุดความไว้วางใจกันก็จะช่วยให้บุคคลสบายใจว่าคนอื่นจะมาทำอันตรายตนเอง

4. บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) จะเป็นรูปแบบการควบคุมที่ไม่เป็นทางการ หรือเป็นการควบคุมทางอ้อมซึ่งถือว่าการควบคุมแบบนี้มีความจำเป็นมากกว่าแบบที่เป็นทางการ หรือการใช้กฎหมายของสถาบัน บรรทัดฐานทางสังคมมีความจำเป็นสำหรับการตรวจสอบ พฤติกรรมที่ถูกคาดหวังในสังคมรวมทั้งการกำหนดพฤติกรรมที่มีคุณค่าที่สังคมยอมรับ เพราะ บรรทัดฐานทางสังคมเป็นข้อตกลงที่บุคคลในสังคมได้ทำร่วมกันและเป็นที่ยอมรับและเข้าใจ ร่วมกัน

5. สิ่งที่เป็นสาธารณะ/สิ่งที่ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน (The Commons) จะเป็นการสร้าง ทรัพยากรที่ใช้ร่วมกันในชุมชน ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ทุกคนสามารถใช้ร่วมกันได้ อย่างไรก็ตาม ใน กรณีที่บุคคล หรือกลุ่มคนเข้าไปยึดครองสิ่งที่เป็นสาธารณะ สังคมก็จะใช้วิธีการป้องกันอย่างไม่ เป็นทางการโดยการต่อต้าน หรือคว่ำบาตร (social sanction)

จากแนวทางการวัดทุนทางสังคมดังกล่าวจะเห็นว่า มีความพยายามที่จะวัดทุนทางสังคม โดยให้มีความครอบคลุมในระดับต่างๆ ให้มากที่สุดและเท่าที่ผ่านมา ได้มีการค้นหาวิธีการวัดแบบ ต่างๆ ให้มากที่สุด และเท่าที่ผ่านมา ได้มีการค้นหาวิธีการวัดแบบต่างๆ นับตั้งแต่การวัดทางตรงที่ได้ จากการสังเกตปรากฏการณ์ทางสังคม และการรวบรวมจากการสำรวจ การวัดจากระดับความ ร่วมมือของสมาชิกในหมู่ประชาชนและกลุ่มต่างๆ และมีการขยายขอบเขตในการศึกษาออกไป ครอบคลุมในวิทยาการสาขาอื่นๆ อาทิ เรื่องจิตวิทยาสุขภาพ ทำให้ข้อมูลที่ได้เป็นผลการบูรณาการ ทางสังคม ดังนั้นจึงทำให้วิธีการวัดและตัวชี้วัดทุนทางสังคมมีความละเอียดครอบคลุมในมิติต่างๆ มากยิ่งขึ้น เช่น การวัดที่มาจากการศึกษาเฉพาะรายกรณี การวัดที่ได้จากการสำรวจลักษณะภาพรวม ของชุมชน เมืองและประเทศ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และการวัดระดับปัจเจกที่ทำให้เห็น ประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับตัวชี้วัดที่ชัดเจน เช่นการมีส่วนร่วม การต่างตอบแทน ความไว้วางใจกัน บรรทัดฐานทางสังคม เป็นต้น

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รัตนพงษ์ จันทะวงษ์ (2546: บทคัดย่อ) ศึกษาระดับทุนทางสังคม ระดับคุณภาพชีวิต ของประชาชน และปัจจัยทุนทางสังคมที่สัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ หัวหน้าครอบครัวที่อาศัยอยู่ในเขต ตำบลพระประโทน จำนวน 242 ครอบครัว กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนแล้วสุ่ม ตัวอย่างอย่างเป็นระบบ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วย สถิติเชิงพรรณนา และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณผลการวิจัยพบว่า ระดับทุนทางสังคมของประชาชนกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมากและมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี โดย

ภาพรวมพบว่าทุนทางสังคมสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้านพบว่ามีทุนทางสังคมบางด้านสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ระดับการศึกษาและความเชื่อศรัทธา

ณัฐนรี ศรีทอง(2549: บทคัดย่อ) การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ศึกษากรณีบ้านหนองบัวหมู่ที่ 4 ตำบลหนองบัว อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรีการวิจัยเรื่องนี้มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วย ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่ปฏิบัติงานในหมู่บ้านและประชาชน รวม 240 คน เครื่องมือรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการทดสอบความตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS for window สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การทดสอบสมมุติฐานใช้ไครค่าตั้งสอง (chi-square หรือ X² - test) ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ในปัจจุบันองค์ประกอบที่ 1 ของทุนทางสังคมนั้นประชาชนในหมู่บ้านมีความผูกพันกันระบบเครือญาติจึงมีความช่วยเหลือกันในทุก ๆ เรื่อง สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มในหมู่บ้าน ของเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและอาชีพ แต่อย่างไรก็ตามประชาชนในหมู่บ้านกลับมีปัญหาเจ็บป่วยด้านสุขภาพทางกายอยู่ถึงร้อยละ 40 ของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด องค์ประกอบที่ 2 ของทุนทางสังคมพบว่า สถาบันครอบครัวมีความอบอุ่น พ่อแม่อบรมบุตรหลานให้มีความรับผิดชอบเป็นประจำทุกวัน มีโรงเรียนวัดศรีอุปการาม (วัดหนองบัว) และมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ผู้ปกครองสนับสนุนให้เด็กในบ้านเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นอย่าเต็มกำลัง ประชาชนในหมู่บ้านไปทำบุญและปฏิบัติศาสนกิจ ณ วัดศรีอุปการาม (วัดหนองบัว) และให้ความเคารพ นับถือ รูปปั้นของหลวงปู่ยิ้มและหลวงปู่เหรียญกันมาก ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งในหมู่บ้านทุกครั้ง และเข้าไปร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญขึ้น องค์ประกอบที่ 3 ของทุนทางสังคมเป็นเรื่องของวัฒนธรรม พบว่าประชาชนเชื่อกฎแห่งกรรมตามหลักพุทธศาสนา ชื่นชมต่อศิลปะการแกะสลักบนประติมากรรม มีศิลปะในการประกอบอาหารพื้นบ้านจากสมุนไพรไทย ให้ความเคารพผู้สูงอายุด้วยการไหว้ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จัดประเพณีวันสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา ร้อยพรรษา บวชพระ ลอยกระทง องค์ประกอบที่ 4 ของทุนทางสังคมเป็นเรื่ององค์ความรู้ พบว่า ประชาชนในหมู่บ้านมีความภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการทำอาหารจากสมุนไพรไทย และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่บุตรหลาน ด้วยการแนะนำ บอกต่อให้ความรู้ สั่งสอน สำนึก เพื่อให้เห็นคุณค่าและปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตประจำวัน องค์ประกอบที่ 5 ของทุนทางสังคมเป็นเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า แม่น้ำแควใหญ่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของหมู่บ้าน ประชาชนในหมู่บ้านใช้ประโยชน์ในการทำการเกษตร อุปโภค บริโภค เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนและหา

ปลา นอกจากนี้ยังพบว่าองค์ประกอบในเรื่องคุณภาพของคน ความเข้มแข็งของสถาบันสังคม การยึดถือปฏิบัติตามวัฒนธรรม จำนวนและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งตนเองแต่อย่างใด ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ยกเว้นเรื่องความเข้มแข็งขององค์ความรู้ ผลการทดสอบสมมุติฐานพบว่ามีความสัมพันธ์กับการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของประชาชน ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จากผลการวิจัยที่ได้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า ประการแรกกระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดเป็นนโยบายหลักให้มหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งทั่วประเทศทำวิจัยเรื่องการพัฒนาทุนทางสังคมในทุกพื้นที่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยเพื่อให้เป็นมหาวิทยาลัยที่มีคุณค่าและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวยิ่งขึ้น ประการที่สอง คณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ควรกำหนดนโยบายให้คณะผู้บริหารคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเข้าไปมีบทบาทในทุกกิจกรรมของหมู่บ้านเพื่อพัฒนาทุนทางสังคมอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง สำหรับข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ นั้น ประการแรกผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่ปฏิบัติงานในหมู่บ้านและประชาชน ควรศึกษาหลักการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน จากคณาจารย์โปรแกรมวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ให้เกิดความรู้อย่างถ่องแท้ และสามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ประการที่สอง ควรจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนความคิด และการปฏิบัติเพื่อพัฒนาทุนทางสังคมในหมู่บ้านและในมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เพื่อก่อให้เกิดการผสมผสานทั้งในด้านความคิด และการกระทำเพื่อเป็นพลังในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนทางสังคมยิ่งขึ้น ประการที่สาม ควรทำการเผยแพร่ผลงานวิจัยเรื่องนี้ไปให้มหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งทั่วประเทศได้ศึกษาและพิจารณาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจัง สำหรับข้อเสนอเพื่อการวิจัยต่อเนืองนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอว่าประการแรก ข้อเสนอในประเด็นหัวข้อการทำวิจัย ควรเป็นหัวข้อการพัฒนาทุนทางสังคมในมหาวิทยาลัยราชภัฏตามองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบ และหัวข้อแนวทางการผสมผสานทุนทางสังคมของบ้านหนองบัวและของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ประการที่สองประเด็นประเภทของการวิจัย การวิจัยเรื่องการพัฒนาทุนทางสังคมนั้น จำเป็นต้องเป็นการวิจัยประเภทการวิจัยและพัฒนา (R&D หรือ research and development) และประการที่ 3 ผู้วิจัยไม่ควรยึดติดงบประมาณสนับสนุนงานวิจัย เพราะเงื่อนไขของการรับเงินงบประมาณอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของงานวิจัยได้

พิริยะ ผลพิรุฬห์(2548: บทคัดย่อ) ความสุขจากทุนทางสังคม กรณีศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดกาญจนบุรี การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจของโครงการ “วิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภูมิภาคตะวันตก - การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2548” ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล ชุดข้อมูลจากโครงการดังกล่าว ประกอบด้วยข้อมูลทั้งในระดับบุคคลและระดับครัวเรือน โดยมีครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง 1,440 ครัวเรือน และบุคคลที่ตอบแบบสอบถามเป็นบุคคลที่อยู่ในครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปทุกคน ซึ่งในการศึกษาระดับความยากลำบากทางสังคมครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ในระดับบุคคล จึงใช้ข้อมูลของทุกคนที่ตอบแบบสอบถามเอง โดยได้ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 2,864 คน จาก 81 หมู่บ้าน/ชุมชน

การศึกษานี้ใช้คำตอบต่อคำถามว่า “คุณมีความสุขหรือไม่” และ “ระดับความสุขเชิงอัตวิสัย” เป็นตัวชี้วัด “ความสุข” ของกลุ่มตัวอย่าง โดยการให้ระดับความสุขเป็นตัวชี้วัดความสุขอยู่ภายใต้ข้อสมมติว่า “การมีระดับความสุขเชิงอัตวิสัยสูงกว่า แสดงถึงการมีความสุขมากกว่าของประชากร” ทั้งนี้ข้อมูลระดับความสุขเชิงอัตวิสัยของโครงการวิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่ฯ เป็นการรายงานระดับความสุขของประชากรโดยการใช้ข้อถามถึงระดับความรู้สึกในปัจจุบัน ทั้งหมด 11 ระดับ คือ ระดับ 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 และ 10 โดย 0 หมายถึง มีความทุกข์มากที่สุด 5 หมายถึง ไม่สุขไม่ทุกข์ และ 10 หมายถึง มีความสุขมากที่สุด

จากข้อมูลระดับความสุขของชาวกาญจนบุรีจำนวน 2,864 คน พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการที่บุคคลนั้นๆ มีทุนทางสังคมต่างๆ คือ การรู้จักคนในสังคมเป็นอย่างดี การสละเวลา/แรงงานช่วยเหลือสังคมเป็นอย่างดี การมีความไว้วางใจเชื่อใจในการหยิบยืมของ การไม่กังวลกับปัญหาความปลอดภัยในชุมชน การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การไม่พบปัญหาอาชญากรรมในรอบ 1 เดือน และการร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ รูปที่ 1 แสดงความแตกต่างของระดับความสุขเฉลี่ยของกลุ่มคนที่มีความและไม่มีทุนทางสังคมต่างๆ ผลการวิเคราะห์จากข้อมูลดิบแสดงให้เห็นว่า กลุ่มคนที่มีความมีระดับความสุขเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มคนที่ไม่มีทุนทางสังคมในทุกลักษณะทุนทางสังคมที่นำมาใช้วิเคราะห์ โดยการมีความไว้วางใจเชื่อใจกันเป็นปัจจัยที่ทำให้มีความแตกต่างของระดับความสุขมากที่สุด อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการมีทุนทางสังคมจะทำให้เกิดความแตกต่างของระดับความสุข ความแตกต่างของระดับความสุขยังมีไม่มากนัก ค่าเฉลี่ยของระดับความสุขของทุกกลุ่มยังคงอยู่ที่ระดับ 5.5-6.0 จากผลการศึกษาที่ได้ พบว่า ทุนทางสังคมที่เป็นมุมมองเฉพาะบุคคลส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มขึ้นของความสุขของบุคคลนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกไว้วางใจเชื่อใจกันและความรู้สึกปลอดภัยในทรัพย์สิน ภาครัฐมีความสำคัญในการสร้างทุนทางสังคมในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล (Individual), ระดับครอบครัว (Family), และระดับชุมชน (Community) เพื่อให้บุคคลต่างๆ ในชุมชนมีความรู้สึกที่ดีจากทุนทางสังคมที่เพิ่มขึ้น ผลของการศึกษานี้ ยังแสดงให้เห็นว่า ความสุขของบุคคลอื่นๆ ในครอบครัวส่งผลเชิงบวกต่อความสุขของบุคคลนั้นๆ ด้วยเช่นกัน โดยถ้าคนในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความรักใคร่ซึ่งกันและกัน ก็จะส่งผลทำให้ครอบครัวนั้นมีความสุขมากขึ้นด้วย นโยบายของรัฐในปัจจุบันเพื่อส่งเสริม

ความสุขในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นนโยบายการเลิกดื่มสุรา นโยบายการสนับสนุนให้วันอาทิตย์เป็นวันของครอบครัว หรือการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมสถานะความเข้มแข็งของครอบครัว เช่น การสร้างกิจกรรมเข้าค่ายนั้น ต่างก็เป็นนโยบายที่จะส่งผลต่อการสร้างสายสัมพันธ์อันดีของคนในครอบครัว อันจะนำมาสู่ระดับความสุขที่มากขึ้นตามมา นอกจากนี้ ภาครัฐยังสามารถกำหนดนโยบายในระดับชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างทุนทางสังคมได้ในหลายๆ ลักษณะที่จะเพิ่มความสุขให้แก่คนในชุมชนได้ จากผลการศึกษานี้ ภาครัฐควรจะให้ความสำคัญกับการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายทางด้านสุขอนามัย, สาธารณูปโภค, และความปลอดภัยแก่สังคมนั้นๆ ให้มากขึ้น เช่น การจัดตั้งโรงเรียน มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล สถานีนามัย หรือสถานีตำรวจในแต่ละชุมชน เป็นต้น โดยสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมที่สร้างขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ หรือศาสนา นอกจากนี้ การรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนในชุมชนหนึ่งๆ จากการมีส่วนร่วมในการสร้างทุนทางสังคม จะส่งผลทางอ้อมต่อการสร้างทุนทางสังคมในมิติอื่นๆ ที่สำคัญด้วยเช่นกัน เช่น ความไว้วางใจ เชื่อใจ ความเคารพซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม นโยบายในการสร้างทุนทางสังคมในภาพรวมอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องคำนึงถึงความต้องการของแต่ละชุมชนจะได้รับ โดยภาครัฐจะต้องให้ความสำคัญกับการบริการเพื่อให้ครอบคลุมแก่คนทุกพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น ภาครัฐจะต้องให้บริการสินค้าสาธารณะที่เป็นทุนทางสังคม เช่น การสร้างโรงเรียน การสร้างสถานพยาบาล การสร้างสวนสาธารณะ การสร้างบ้านพักคนชรา โดยอาจมีการจัดงบประมาณตามความจำเป็น ยกตัวอย่างเช่น ในปัจจุบัน เนื่องจากจังหวัดในสามชายแดนภาคใต้ (และจังหวัดใกล้เคียง) กำลังประสบปัญหาจากการมีระดับของทุนทางสังคมที่ค่อนข้างต่ำ ภาครัฐจึงควรที่จะจัดสรรงบประมาณทางด้านนี้แก่คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มากขึ้น เป็นต้น อีกในกรณีหนึ่ง ภาครัฐอาจจำแนกงบประมาณตามจำนวนประชากรและจำนวนชุมชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในพื้นที่ที่มีจำนวนชุมชนมาก พื้นที่นั้นๆย่อมมีความจำเป็นในการสร้างกิจกรรมต่างๆ เพื่อเพิ่มระดับของทุนทางสังคมมากด้วยเช่นกัน แต่ปัญหาที่ผ่านมาก็คือ การจัดสรรงบประมาณโดยรวมของภาครัฐ มักจะกระจุกตัวอยู่ที่พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งมากเกินไปโดยไม่คำนึงถึงสัดส่วนประชากร การกำหนดนโยบายการใช้จ่ายแบบกระจายอำนาจ (Decentralization) ในการสร้างทุนทางสังคม จะทำให้งบประมาณทุกบาทของภาครัฐถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากขึ้นในการเพิ่มความสุขของประชากร

ศุริยนต์ สุวรรณราช และคณะ (2543: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารและจัดการ

ธุรกิจยางพาราของชุมชนตำบลไม้เรียง อำเภอลำปาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การรวมกลุ่มทำธุรกิจยางพาราของชุมชนนั้นเกิดขึ้นมาจากความใกล้เคียงแบบชักชวนกันปากต่อปาก ผ่านทางสายเครือญาติ เพื่อนสนิท และเพื่อนบ้าน จนสามารถรวมกลุ่มรวมผลผลิตราคาที่สูงกว่าต่างคนต่างขาย

สำหรับในด้านการบริหารและการจัดการธุรกิจของพาราของชุมชนนั้น เริ่มมาจากประสบการณ์ของกลุ่มผู้นำที่ได้ไปศึกษาเรียนรู้และดูงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับยางพาราทั้งของเอกชนและราชการ หรือคำแนะนำต่าง ๆ พร้อมลงมือปฏิบัติจริง มีการลองผิดลองถูก จนประสบผลสำเร็จ และได้ถ่ายทอดประสบการณ์เหล่านั้นสู่สมาชิกกลุ่มผู้ปฏิบัติงานอื่น ๆ จนเกิดเป็นระบบการบริหารจัดการธุรกิจของพาราของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับชุมชนนั้น ๆ ตามภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นที่อาศัย วัฒนธรรมของชุมชนในด้านความเป็นญาติพี่น้อง เพื่อ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจกันในการดำเนินธุรกิจของพาราของชุมชนจนคล่องแคล่วไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ธุรกิจของพาราของชุมชนมีความเจริญเติบโต มีการขยายจำนวนสมาชิกและขยายผลสู่การพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองได้ครบวงจรทั้งตำบลไม่เรียง

อุดม บัวเกษ (2548: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทูนาทางสังคมในอำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับทุนทางสังคมของอำเภอวังหิน 2) ศึกษาระดับทุนทางสังคมโดยจำแนก ตามอายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทางสังคม และการได้รับข้อมูลข่าวสาร โดยการสุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง จากประชากรที่อยู่ในอำเภอวังหิน จำนวน 8 ตำบล ประมาณ 9,424ครัวเรือน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ได้แก่สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statics) และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยใช้สถิติ t-test และ F-test ผลการศึกษาพบว่า

1. ทุนทางสังคมในภาพรวมของอำเภอวังหิน อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาโดยจำแนกเป็นรายด้าน คือ ด้านปทัสถาน ด้านความไว้วางใจ และด้านเครือข่ายก็อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน

2. ระดับอายุ การศึกษา และประสบการณ์ทางสังคม ไม่มีผลให้ระดับทุนทางสังคมโดยภาพรวมต่างกัน ในขณะที่การได้รับข่าวสารมีผลให้ระดับทุนทางสังคมต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาทุนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา: นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนนาคประสิทธิ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. การออกแบบการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การออกแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยใช้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนนาคประสิทธิ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม (unit of analysis) ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัยตามแบบวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนนาคประสิทธิ์ อ.สามพราน จ.นครปฐม จำนวน 1,605 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนจำนวน 320 คน สูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane 1941: 547) เพื่อการประมาณค่าเฉลี่ยเลขคณิต (เพราะไม่ทราบค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% คือ

$$n = \frac{N}{Ne^2 + 1} = \frac{1605}{1605 (.05)^2 + 1} \approx 320$$

เมื่อ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
 N = จำนวนประชากร
 e = ค่าความคลาดเคลื่อน ซึ่งกำหนดเท่ากับ .05

ซึ่งเมื่อแยกเป็นระดับชั้นปีต่างๆจะได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศและระดับชั้น

ระดับชั้นการศึกษา	จำนวน		กลุ่มตัวอย่าง	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
นักเรียนชั้นม. 1	256	225	50	45
นักเรียนชั้นม. 2	206	192	41	38
นักเรียนชั้นม. 3	202	157	40	32
นักเรียนชั้นม. 4	54	86	11	17
นักเรียนชั้นม. 5	49	72	10	15
นักเรียนชั้นม. 6	43	63	9	12
รวม	810	795	161	159
รวมทั้งสิ้น	1605		320	

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ผู้วิจัยทำบันทึกถึงคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อให้ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการรวบรวมเก็บข้อมูลถึงกลุ่มตัวอย่าง

1.2 ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนด้วยแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งผ่านการทดสอบความเที่ยงตรง และความน่าเชื่อถือแล้วจึงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ตอบแบบสอบถามจำนวน 320 ตัวอย่าง โดยผู้วิจัยเองและผู้ช่วย พร้อมทั้งรองรับแบบสอบถามกลับ

1.3 ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาวิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลที่เก็บได้ทุกครั้ง เมื่อมีปัญหาเรื่องข้อมูลที่ได้ทำการสอบถามไปแล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินการสอบถามใหม่ทันทีเพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความสมบูรณ์ถูกต้องมากขึ้น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม (Social Capital) และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และ

เอกสารอื่น ๆ จากห้องสมุดของมหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และข้อมูลเปิดในอินเทอร์เน็ตจากเว็บไซต์ต่างๆ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยผู้วิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1. เป็นคำถามทั่วไปเกี่ยวกับสถานะภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ ระยะเวลาของนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน จำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียนที่ต่างกัน การได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในโรงเรียน การได้เป็นตัวแทนของโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่างๆ การให้ความเคารพต่อบุคคลต่างๆ ในโรงเรียน ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ลักษณะของครอบครัวและ อาชีพของผู้ปกครอง

ส่วนที่ 2. เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับทุนทางสังคม จำนวน 30 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบ Likert โดยมีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

ระดับคะแนน	การแปลความหมาย
1	ตรงกับท่านน้อยที่สุด
2	ตรงกับท่านน้อย
3	ตรงกับท่านปานกลาง
4	ตรงกับท่านมาก
5	ตรงกับท่านมากที่สุด

วิธีการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารวิชาการ ตำรา และงานวิจัยเกี่ยวกับทุนทางสังคมจากห้องสมุดและทางอินเทอร์เน็ต เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบแนวคิดของการวิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

2. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชากร โรงเรียนข้างเคียง ในจังหวัดนครปฐม จำนวน 30 ตัวอย่างแล้วนำเครื่องมือไปตรวจสอบคุณภาพต่อไป

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ความตรง (Validity) โดยทำการตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา ภาษาที่ใช้สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนตรงตามที่ผู้วิจัยต้องการสอบถาม โดยนำเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปปรึกษาคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบแก้ไขให้มีความเที่ยงตรง และผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแก้ไขให้มีความเที่ยงตรงจำนวน 3 ท่าน

2. ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ด้วยการนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา จังหวัดนครปฐมจำนวน 30 ตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการหาค่าความน่าเชื่อถือ ด้วยการหาค่า r คือ ค่า Alpha (α) ที่ได้จากการคำนวณด้วยโปรแกรม SPSS ได้ผลการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือเท่ากับ .935 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำแบบสอบถามไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

5. การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และใช้สถิติวิเคราะห์ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาทำการตรวจสอบเพื่อพิจารณาความถูกต้องของคำตอบในแต่ละประเด็นพร้อมทั้งทำการกำหนดรหัส เพื่อนำมาใช้ในการคำนวณทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (Statistic Package for Social Science – SPSS)

2. นำผลการคำนวณมาสร้างตาราง ทำการอ่านค่าและวิเคราะห์ผล

3. อภิปรายผลของข้อมูลที่ได้รับ เพื่อนำไปสู่การพิจารณาหาข้อเสนอแนะแนวทางในการใช้ทุนทางสังคมเพื่อพัฒนาชุมชน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.) ค่ามัธยฐาน (median) และค่าฐานนิยม (mode)

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานที่เป็นความแตกต่าง โดยใช้ค่า t-test, F-test ในรูปของการวิเคราะห์ความแปรปรวน (analysis of variance, ANOVA) เพื่อทดสอบสมมุติฐาน “ความแตกต่าง” (differences)

3. การสร้างตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้ตัวแบบการถดถอยเชิงเส้นตรงพหุคูณ (Multiple Linear Regressions) จากตัวแปรอิสระที่มีการวัดตามมาตราอันตรภาค (interval scale) และมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

4. เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมายข้อมูลของตัวแปรตาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย วิธีการแปลผลแบบทดสอบส่วนนี้ได้ค่าเฉลี่ย \bar{X} และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.) เป็นดัชนีในการแบ่งระดับการประเมินซึ่งกำหนดเป็น 5 ระดับ และ ในแต่ละระดับมีค่าพิสัยที่ได้จากการคำนวณจากสูตร ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{พิสัย} &= \frac{\text{คะแนนสูง} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.80 \end{aligned}$$

จึงวิเคราะห์ช่วงของคะแนนและความหมายได้ดังนี้

คะแนนระหว่าง	4.21-5.00	หมายถึง	มีทุนทางสังคมอยู่ในระดับสูงมาก
คะแนนระหว่าง	3.41-4.20	หมายถึง	มีทุนทางสังคมอยู่ในระดับสูง
คะแนนระหว่าง	2.61-3.40	หมายถึง	มีทุนทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนระหว่าง	1.81-2.60	หมายถึง	มีทุนทางสังคมอยู่ในระดับต่ำ
คะแนนระหว่าง	1.00-1.80	หมายถึง	มีทุนทางสังคมอยู่ในระดับต่ำมาก

ค่าสถิติที่ใช้ในการวัดระดับทุนทางสังคม

1. ระดับทุนทางสังคมมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของ เพศ ใช้ค่าสถิติทดสอบ t-test ทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างตัวแปร 2 กลุ่ม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
2. ระดับทุนทางสังคมแตกต่างไปตามระยะเวลาที่นักเรียนศึกษาอยู่ในโรงเรียน ใช้ค่าสถิติทดสอบ F-test ทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างตัวแปรที่มากกว่า 2 กลุ่ม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
3. ระดับทุนทางสังคมแตกต่างไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในระดับชั้นต่างๆ ใช้ค่าสถิติทดสอบ F-test ทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างตัวแปรที่มากกว่า 2 กลุ่ม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

4. ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียนใช้ค่าสถิติทดสอบ F-test ทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างตัวแปรที่มากกว่า 2 กลุ่ม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
5. ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียนใช้ค่าสถิติทดสอบ t-test ทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างตัวแปร 2 กลุ่ม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
6. ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนใช้ค่าสถิติทดสอบ F-test ทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างตัวแปรที่มากกว่า 2 กลุ่ม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
7. ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการให้ความเคารพต่อบุคคลต่างๆในโรงเรียนใช้ค่าสถิติทดสอบ F-test ทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างตัวแปรที่มากกว่า 2 กลุ่ม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
8. ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ใช้ค่าสถิติทดสอบ F-test ทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่ม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
9. ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามลักษณะของครอบครัวใช้ค่าสถิติทดสอบ t-test ทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างตัวแปร 2 กลุ่ม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
10. ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครอง ใช้ค่าสถิติทดสอบ F-test ทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างตัวแปรที่มากกว่า 2 กลุ่ม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องทุนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนนาคประสิทธิ์ ผู้ศึกษาขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ตามลำดับดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับทุนทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สมมุติฐานของการวิจัย

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตาม เพศ ระยะเวลาที่ศึกษาในโรงเรียน จำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน การได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน บุคคลในโรงเรียนที่ท่านให้ความเคารพ ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ลักษณะครอบครัว และอาชีพของผู้ปกครอง

(N=320)

สถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
1) เพศ : ชาย	161	50.32
หญิง	159	49.68
2) ระยะเวลาที่ศึกษาในโรงเรียน : 1 ปี	95	29.68
2 ปี	79	24.69
3 ปี	72	22.50
4 ปี	28	8.75
5 ปี	25	7.81
6 ปี	21	6.56

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(N=320)

สถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
3) จำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน		
ไม่มี	96	30
1 – 2 คน	139	43.43
3 – 4 คน	43	13.43
มากกว่า 4 คนขึ้นไป	42	13.12
4) การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน		
กลุ่มกิจกรรมลูกเสือ	120	37.50
กลุ่มกิจกรรมเนตรนารี	110	34.37
กลุ่มกิจกรรมรักษาดินแดน	24	7.50
กลุ่มกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์	52	16.25
ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมใด ๆ	14	4.37
5) การได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน		
ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กร	47	14.68
ไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กร	273	85.31
6) การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน		
ตัวแทนด้านวิชาการ	111	34.68
ตัวแทนด้านกีฬา	35	10.93
ตัวแทนด้านสังคม	19	5.93
ไม่ได้เป็นตัวแทนด้านใด ๆ	155	48.43
7) บุคคลในโรงเรียนที่ท่านให้ความเคารพ		
คุณครูเท่านั้น	20	6.25
คุณครูและบุคลากรในโรงเรียน	46	14.37
คุณครู,บุคลากรในโรงเรียนและรุ่นพี่	91	28.43
คุณครู,บุคลากรในโรงเรียน,รุ่นพี่และ ทุกๆ คนในโรงเรียนที่มีอายุมากกว่า	163	50.93

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(N=320)

สถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
8) ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา		
ไม่เคยเข้าร่วม	19	5.93
บางครั้งบางคราว	155	48.43
เป็นประจำ	120	37.50
ทุกครั้ง ไม่เคยขาด	26	8.12
9) ลักษณะครอบครัว		
ครอบครัวเดี่ยว	184	57.50
ครอบครัวขยาย	136	42.50
10) อาชีพของผู้ปกครอง		
รับราชการ	62	19.37
รัฐวิสาหกิจ/องค์กรของรัฐ	13	4.06
เกษตรกรรม	69	21.56
พนักงานบริษัท	31	9.68
ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว	101	31.56
รับจ้างทั่วไป	44	13.75

จากตารางที่ 2 ทำให้ทราบว่าสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. สถานภาพทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 50.32 ส่วนเพศหญิง จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 49.68

2. สถานภาพทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

ระยะเวลาที่ศึกษาในโรงเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาที่ศึกษาในโรงเรียนในระยะ 1 ปี จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 29.68 รองลงมาในระยะ 2 ปี จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 24.69 ในระยะ 3 ปี จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 22.50 ในระยะ 4 ปี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 8.75 ในช่วง 5 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 7.81 และในระยะ 6 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 6.56

จำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน 1-2 คน จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 43.43 รองลงมาไม่มีญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 30 ส่วนที่มีจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน 3-4 คน จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 13.43 และ มีจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียนมากกว่า 4 คนขึ้นไป จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 13.12

การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมลูกเสือ จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 รองลงมาเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมเนตรนารี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 34.37 เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมผู้นำเพื่อชุมชน จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมรักษาดินแดน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 และไม่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมใด ๆ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 4.37

การได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน จำนวน 273 คน คิดเป็นร้อยละ 85.31 ส่วนที่เหลือได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 14.68

การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นตัวแทนในด้านใด ๆ จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 48.43 รองลงมาได้เป็นตัวแทนในด้านวิชาการ จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 34.68 ได้เป็นตัวแทนในด้านกีฬา จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 10.93 และได้เป็นตัวแทนในด้านสังคม จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 5.93

การให้ความเคารพบุคคลในโรงเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความเคารพคุณครู, บุคลากรในโรงเรียน, รุ่นพี่และ ทุกๆ คนในโรงเรียนที่มีอายุมากกว่า จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 50.93 รองลงมาให้ความเคารพคุณครู, บุคลากรในโรงเรียนและรุ่นพี่ จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 28.43 ให้ความเคารพคุณครูและบุคลากรในโรงเรียน จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 14.37 และ ให้ความเคารพครูเท่านั้น จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25

ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าร่วมบางครั้งบางคราว จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 48.43 รองลงมาเข้าร่วมเป็นประจำ จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 เข้าร่วมทุกครั้งไม่เคยขาด จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 8.12 และไม่เคยเข้าร่วม จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 5.93

ลักษณะครอบครัว ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใหญ่มีครอบครัวเดี่ยว จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 และส่วนที่มีครอบครัวขยายจำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 42.50

3. สถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

อาชีพของผู้ปกครอง ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัวเดี่ยวจำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 31.56 รองลงมาคืออาชีพเกษตรกรจำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 21.56 ทำอาชีพรับราชการจำนวน 62 คนคิดเป็นร้อยละ 19.37 อาชีพรับจ้างทั่วไปจำนวน 44 คนคิดเป็นร้อยละ 13.75 ทำอาชีพพนักงานบริษัทจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 9.68 และอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ/องค์กรของรัฐ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 4.06

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับทุนทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับทุนทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น ทุนทางสังคมด้านเครือข่ายทุนทางสังคมด้านปทัสถาน และทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ คือ

ตารางที่ 3 ระดับทุนทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

(N= 320)

ทุนทางสังคม	ระดับทุนทางสังคม		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. โดยรวม	3.79	0.60	สูง
2. ด้านเครือข่าย			
- พบปะกับสมาชิกในครอบครัวเป็นประจำ	4.43	.86076	สูงมาก
- เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนสม่ำเสมอ	3.2375	.94014	สูง
- เข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มชมรม ที่ก่อตั้งในโรงเรียน	2.9594	1.23490	ปานกลาง
- มีการทำงานหรือติดต่อกับเครือข่ายนอกโรงเรียน	2.1781	1.15132	ปานกลาง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

(N=320)

ทุนทางสังคม	ระดับทุนทางสังคม		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
- สามารถขอความช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัวเมื่อมีปัญหาส่วนตัว	3.9719	1.02438	สูง
- สามารถขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายเมื่อมีปัญหาส่วนตัว	3.5719	1.05988	สูง
- สามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนเมื่อมีปัญหาส่วนตัว	3.5500	.96523	สูง
- สามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนนอกโรงเรียนเมื่อมีปัญหาส่วนตัว	2.5344	1.21074	ปานกลาง
ทุนทางสังคมด้านเครือข่ายโดยรวม	3.30	1.05	สูง
3. ด้านปทัสถาน			
- เชื่อว่าการเสพลิงเสพลิดเป็นสิ่งไม่ดี	4.7625	.76758	สูงมาก
- เชื่อว่าการทิ้งขยะหรือสิ่งปฏิกูลลงบนถนน ในแม่น้ำ ลำคลอง หรือในสถานที่สาธารณะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง	4.6750	.75575	สูงมาก
- ให้ความช่วยเหลือกิจกรรมส่วนรวมของโรงเรียนด้วยการบริจาคทรัพย์ หรือแรงงานตามสมควร	3.7813	.97087	สูง
- เชื่อว่าศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี	4.6156	.76712	สูงมาก
- แสดงความเคารพนอบน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ และบุคคลที่มีคุณธรรมเสมอ	4.3625	.81126	สูงมาก
- ชอบการเลี้ยงโชค การพนัน	3.8219	1.22006	สูง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

(N=320)

ทุนทางสังคม	ระดับทุนทางสังคม		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
- เชื่อว่าการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรเป็นสิ่ง ไม่ควรกระทำ	4.5281	.99489	สูงมาก
- เชื่อว่าการเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา หรือญาติผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่ควรกระทำ	4.5750	.79220	สูงมาก
- เชื่อว่าการแต่งกายต่อแหลมเข้ามาภายใน โรงเรียนเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ	4.5719	.77651	สูงมาก
- คิดว่าการเที่ยวกลางคืนเป็นสิ่งที่ไม่ดี	4.5219	.90600	สูงมาก
- เชื่อว่าการฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียนเป็น สิ่งที่ไม่ควรกระทำ	4.2969	.96457	สูงมาก
ทุนทางสังคมด้านปทัสถานโดยรวม	4.41	0.88	สูงมาก
4. ด้านความไว้วางใจ			
- มีความไว้วางใจต่อคนในโรงเรียน	3.6406	.93967	สูง
- คิดว่าคนในโรงเรียนมีความไว้วางใจต่อตนเอง	3.5844	.92293	สูง
- มีความไว้วางใจต่อครูประจำชั้น	4.3063	.84168	สูงมาก
- มีความไว้วางใจต่อครูที่สอนตนเอง	4.1219	.82714	สูงมาก
- มีความไว้วางใจต่อครูที่ไม่ได้สอนตนเอง	3.5188	1.04729	สูง
- มีความไว้วางใจมีต่อเพื่อนในห้องเรียน	3.9406	.89560	สูง
- มีความไว้วางใจมีต่อเพื่อนในระดับชั้น เดียวกัน	3.5063	.94684	สูง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

(N=320)

ทุนทางสังคม	ระดับทุนทางสังคม		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
- มีความไว้วางใจมีต่อเพื่อนต่างระดับชั้น	2.9750	1.05611	ปานกลาง
- มีความไว้วางใจต่อยามรักษาความปลอดภัย	3.5063	1.03237	สูง
- มีความไว้วางใจต่อนักการภารโรง	3.4344	1.03938	สูง
- มีความไว้วางใจในด้านความปลอดภัยในโรงเรียน	3.8063	.93014	สูง
ทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจโดยรวม	3.67	0.95	สูง

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทุนทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 3.79 เมื่อเปรียบเทียบกับทุนทางสังคมทั้ง 3 ด้าน พบว่ามีระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานในระดับสูงมาก โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.41 รองลงมาคือ ทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจอยู่ที่ระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 3.67 และระดับทุนทางสังคมน้อยที่สุด คือทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแต่ยังคงอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 3.30

และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทุนทางสังคมด้านเครือข่ายมากที่สุด คือ พบปะกับสมาชิกในครอบครัวเป็นประจำ รองลงมา คือสามารถขอความช่วยเหลือจากสมาชิกใน ครอบครัวเมื่อมีปัญหาส่วนตัว และสามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนเมื่อมีปัญหาส่วนตัว ค่าเฉลี่ย 4.43 , 3.97 และ 3.57 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างมีทุนทางสังคมด้านปทัสถานมากที่สุด คือ มีความเชื่อว่าการเสพสิ่งเสพติดเป็นสิ่งไม่ดี รองลงมา คือเชื่อว่าการทิ้งขยะหรือสิ่งปฏิกูลลงบนถนน ในแม่น้ำ ลำคลอง หรือในสถานที่สาธารณะเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง และ เชื่อว่าศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี ค่าเฉลี่ย 4.76, 4.68และ 4.62 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างมีทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด มีความไว้วางใจต่อครูประจำชั้น รองลงมาคือ มีความไว้วางใจต่อครูที่สอนตนเอง และมีความไว้วางใจมีต่อเพื่อนในห้องเรียน มีค่าเฉลี่ย 4.30 , 4.12 และ 3.94 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และความหมายของระดับ
 ทุนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนนาคประสิทธิ์ด้านเครือข่าย

(N=320)

ด้านเครือข่าย	จำนวน (ร้อยละ)					\bar{X}	S.D.	ความ หมาย
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
พบปะกับสมาชิก ในครอบครัวเป็น ประจำ	4 (1.3%)	8 (2.5%)	31 (9.7%)	81 (25.3%)	196 (61.3%)	4.43	0.86	สูงมาก
เข้าร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ ของโรง เรียนสม่ำเสมอ	14 (4.4%)	46 (14.4%)	134 (41.9%)	102 (31.9%)	24 (7.5%)	3.24	0.94	สูง
เข้าเป็นสมาชิก ของกลุ่มชมรม ที่ ก่อตั้งในโรงเรียน	53 (16.6%)	57 (17.8%)	94 (29.4%)	82 (25.6%)	34 (10.6%)	2.96	1.23	ปาน กลาง
มีการทำงานหรือ ติดต่อกับเครือ ข่ายนอกโรงเรียน	115 (35.9%)	92 (28.8%)	68 (21.3%)	31 (9.7%)	14 (4.4%)	2.18	1.15	ปาน กลาง
สามารถขอความ ช่วยเหลือจาก สมาชิกในครอบ ครัวเมื่อมีปัญหา ส่วนตัว	9 (2.8%)	15 (4.7%)	73 (22.8%)	102 (31.9%)	121 (37.8%)	3.97	1.02	สูง
สามารถขอความ ช่วยเหลือจาก เครือญาติเมื่อมี ปัญหาส่วนตัว	7 (2.2%)	48 (15.0%)	91 (28.4%)	103 (32.2%)	71 (22.2%)	3.57	1.06	สูง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

(N=320)

ด้านเครือข่าย	จำนวน (ร้อยละ)					\bar{X}	S.D.	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
สามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนเมื่อมีปัญหาส่วนตัว	10 (3.1%)	28 (8.8%)	109 (34.1%)	122 (38.1%)	51 (15.9%)	3.55	0.97	สูง
สามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนนอกโรงเรียนเมื่อมีปัญหาส่วนตัว	74 (23.1%)	96 (30.0%)	80 (25.0%)	45 (14.1%)	25 (7.8%)	2.53	1.21	ปานกลาง
รวม						3.30	1.05	สูง

จากตารางที่ 4 พบว่า ด้านเครือข่ายมีคะแนนเฉลี่ย 3.30 ความหมายอยู่ในระดับสูง โดยผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้น้ำหนักการตัดสินใจด้านเครือข่ายในข้อพบปะกับสมาชิก ในครอบครัวเป็นประจำมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.43 รองลงมา คือ สามารถขอความช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัวเมื่อมีปัญหาส่วนตัวคิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.97 ส่วนสามารถขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายเมื่อมีปัญหาส่วนตัว คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.57 สามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนเมื่อมีปัญหาส่วนตัว คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.55 เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนสม่ำเสมอคิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.24 เข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มชมรม ที่ก่อตั้งในโรงเรียนคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.96 สามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนนอกโรงเรียนเมื่อมีปัญหาส่วนตัวคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.53 และมีการทำงานหรือติดต่อกับเครือข่ายนอกโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 2.18 เท่านั้น และความหมายอยู่ในระดับสูงเป็นส่วนมาก

ตารางที่ 5 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และความหมายของระดับ
 ทนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนนาคประสิทธิ์ด้านปัทสถาน

(N=320)

ด้านปัทสถาน	จำนวน (ร้อยละ)					\bar{X}	S.D.	ความ หมาย
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
เชื่อว่าการเสพสิ่งเสพ ติดเป็นสิ่งไม่ดี	7 (2.2%)	5 (1.6%)	8 (2.5%)	17 (5.3%)	283 (88.4%)	4.76	0.77	สูง มาก
เชื่อว่าการทิ้งขยะหรือ สิ่งปฏิกูลลงบนถนน ในแม่น้ำ ลำคลอง หรือ ในสถานที่สาธารณะ เป็นสิ่งไม่ถูกต้อง	5 (1.6%)	5 (1.6%)	11 (3.4%)	47 (14.7%)	252 (78.8%)	4.68	0.76	สูง มาก
ให้ความช่วยเหลือ กิจกรรมส่วนรวมของ โรงเรียนด้วยการ บริจาคทรัพย์ หรือ แรงงานตามสมควร	10 (3.1%)	19 (5.9%)	76 (23.8%)	141 (44.1%)	74 (23.1%)	3.78	0.97	สูง
เชื่อว่าศาสนาสอนให้ คนเป็นคนดี	3 (0.9%)	7 (2.2%)	17 (5.3%)	31 (17.5%)	237 (74.1%)	4.62	0.77	สูง มาก
แสดงความเคารพนพ นอบต่อผู้หลักผู้ใหญ่ และบุคคลที่มีคุณธรรม เสมอ	3 (0.9%)	7 (2.2%)	29 (9.1%)	113 (35.3%)	168 (52.5%)	4.36	0.81	สูง มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

(N=320)

ด้านทัศนสถาน	จำนวน (ร้อยละ)					\bar{X}	S.D.	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
ขอรับการเสี่ยงโชค การพนัน	19 (5.9%)	30 (9.4%)	67 (20.9%)	77 (24.1%)	127 (39.7%)	3.82	1.22	สูง
เชื่อว่าการมีเพศ- สัมพันธ์ก่อนวัยอัน ควรเป็นสิ่งไม่ควรทำ	13 (4.1%)	7 (2.2%)	19 (5.9%)	40 (12.5%)	241 (75.3%)	4.53	0.99	สูงมาก
เชื่อว่าการเชื่อฟังคำ สั่งสอนของบิดามาร- ดาหรือญาติผู้ใหญ่ เป็นสิ่งที่ควรกระทำ	4 (1.3%)	8 (2.5%)	13 (4.1%)	70 (21.9%)	225 (70.3%)	4.58	0.79	สูงมาก
เชื่อว่าการแต่งกาย ล่อแหลมเข้ามาใน โรงเรียนเป็นสิ่งที่ไม่ ควรกระทำ	2 (0.6%)	8 (2.5%)	21 (6.6%)	63 (19.7%)	226 (70.6%)	4.57	0.78	สูงมาก
คิดว่าการเที่ยว กลางคืนเป็นสิ่งไม่ดี	8 (2.5%)	5 (1.6%)	28 (8.8%)	50 (15.6%)	229 (71.6%)	4.52	0.91	สูงมาก
เชื่อว่าการฝ่าฝืนกฎ ระเบียบของโรงเรียน เป็นสิ่งที่ไม่ควร กระทำ	11 (3.4%)	6 (1.9%)	31 (9.7%)	101 (31.6%)	171 (53.4%)	4.30	0.96	สูงมาก
รวม						4.41	0.88	สูงมาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ด้านปทัสถานมีคะแนนเฉลี่ย 4.41 ความหมายอยู่ในระดับสูงมาก โดยผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้น้ำหนักการตัดสินใจด้านปทัสถานในข้อที่ เชื่อว่าการเสพสิ่งเสพติดเป็นสิ่งไม่ดีมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.76 รองลงมาตามลำดับ คือ เชื่อว่าการทิ้งขยะหรือสิ่งปฏิกูลลงบนถนน ในแม่น้ำ ลำคลอง หรือในสถานที่สาธารณะเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.68 เชื่อว่าศาสนาสอนให้คนเป็นคนดีคิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.62 เชื่อว่าการเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่ควรกระทำ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.58 เชื่อว่าการแต่งกาย ล้อแหลมเข้ามาภายในโรงเรียนเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.57 เชื่อว่าการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำคิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.53 คิดว่าการเที่ยวกลางคืนเป็น สิ่งที่ไม่ดีคิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.52 แสดงความเคารพพบนอบต่อผู้หลักผู้ใหญ่และบุคคลที่มีคุณธรรม เสมอคิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.36 เชื่อว่าการฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียนเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำคิดเป็น ค่าเฉลี่ย 4.30 ชอบการเสี่ยงโชค การพนันคิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.82 และให้ความช่วยเหลือกิจกรรม ส่วนรวมของโรงเรียนด้วยการบริจาคทรัพย์ หรือแรงงานตามสมควรมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 3.78 เท่านั้น และความหมายอยู่ในระดับสูงมากเป็นส่วนมาก

ตารางที่ 6 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และความหมายของระดับ ทูนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนนาคประสิทธิ์ด้านความ ไว้วางใจ

(N=320)

ด้านความ ไว้วางใจ	จำนวน (ร้อยละ)					\bar{X}	S.D.	ระดับการ ตัดสินใจ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
มีความไว้วางใจ ต่อคนใน โรงเรียน	11 (3.4%)	18 (5.6%)	99 (30.9%)	139 (43.4%)	53 (16.6%)	3.64	0.94	สูง
คิดว่าคนใน โรงเรียนมีความ ไว้วางใจต่อ ตนเอง	7 (2.2%)	24 (7.5%)	116 (36.3%)	121 (37.8%)	52 (16.3%)	3.58	0.92	สูง

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(N=320)

ด้านความ ไว้วางใจ	จำนวน (ร้อยละ)					\bar{X}	S.D.	ระดับการ ตัดสินใจ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
มีความไว้วางใจ ต่อครูประจำชั้น	3 (0.9%)	8 (2.5%)	37 (11.6%)	112 (35.0%)	160 (50.0%)	4.31	0.84	สูงมาก
มีความไว้วางใจ ต่อครูที่สอน ตนเอง	5 (1.6%)	3 (0.9%)	53 (16.6%)	146 (45.6%)	113 (35.3%)	4.12	0.83	สูงมาก
มีความไว้วางใจ ต่อครูที่ไม่ได้ สอนตนเอง	15 (4.7%)	30 (9.4%)	109 (34.1%)	106 (33.1%)	60 (18.8%)	3.52	1.05	สูง
มีความไว้วางใจ มีต่อเพื่อนใน ห้องเรียน	5 (1.6%)	14 (4.4%)	66 (20.6%)	145 (45.3%)	90 (28.1%)	3.94	0.90	สูง
มีความไว้วางใจ มีต่อเพื่อนใน ระดับชั้น เดียวกัน	8 (2.5%)	29 (9.1%)	126 (39.4%)	107 (33.4%)	50 (15.6%)	3.51	0.95	สูง
มีความไว้วางใจ มีต่อเพื่อนต่าง ระดับชั้น	25 (7.8%)	76 (23.8%)	132 (41.3%)	56 (17.5%)	31 (9.7%)	2.98	1.06	ปานกลาง
มีความไว้วางใจ ต่อยามรักษา ความปลอดภัย	10 (3.1%)	39 (12.2%)	111 (34.7%)	99 (30.9%)	61 (19.1%)	3.51	1.03	สูง

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(N=320)

ด้านความ ไว้วางใจ	จำนวน (ร้อยละ)					\bar{X}	S.D.	ระดับการ ตัดสินใจ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
มีความไว้วางใจ ต่อนักการภาร โรง	11 (3.4%)	44 (13.8%)	116 (36.3%)	93 (29.1%)	56 (17.5%)	3.43	1.04	สูง
มีความไว้วางใจ ในด้านความ ปลอดภัยใน โรงเรียน	6 (1.9%)	18 (5.6%)	85 (26.6%)	134 (41.9%)	77 (24.1%)	3.81	0.93	สูง
รวม						3.66	0.95	สูง

จากตารางที่ 6 พบว่า ด้านความไว้วางใจมีคะแนนเฉลี่ย 3.66 ความหมายอยู่ในระดับสูง โดยผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้น้ำหนักการตัดสินใจด้านความไว้วางใจในข้อมีความไว้วางใจต่อครูประจำชั้นมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.31 รองลงมาตามลำดับ คือ มีความไว้วางใจต่อครูที่สอนตนเองคิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.12 มีความไว้วางใจมีต่อเพื่อนในห้องเรียนคิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.94 มีความไว้วางใจในด้านความปลอดภัยในโรงเรียนคิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.81 มีความไว้วางใจต่อคนในโรงเรียนคิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.64 คิดว่าคนในโรงเรียนมีความไว้วางใจต่อตนเองคิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.58 มีความไว้วางใจต่อครูที่ไม่ได้สอนตนเองคิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.52 ส่วนมีความไว้วางใจมีต่อเพื่อนในระดับชั้นเดียวกันและมีความไว้วางใจต่อยามรักษาความปลอดภัยมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 3.51 มีความไว้วางใจต่อนักการภารโรงคิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.43 และมีความไว้วางใจมีต่อเพื่อนต่างระดับชั้นมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 3.51 เท่านั้น และความหมายอยู่ในระดับสูงเป็นส่วนมาก

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยโดยตั้งสมมติฐานตามรายตัวแปรไว้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามเพศ

1.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามเพศ

1.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามเพศ

1.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามเพศ

ตารางที่ 7 การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามเพศ

ระดับทุนทางสังคม	เพศ	N	\bar{X}	S.D.	T	Sig.	F	Sig.
โดยรวม	ชาย	161	3.74	0.53	2.078	0.039*	4.277	0.039*
	หญิง	159	3.89	0.38				
	รวม	320	3.79	0.46				
ด้านเครือข่าย	ชาย	161	3.28	0.64	0.772	0.441	0.483	0.488
	หญิง	159	3.33	0.56				
	รวม	320	3.30	0.60				
ด้านปทัสถาน	ชาย	161	4.27	0.67	4.719	0.000*	2.110	0.000
	หญิง	159	4.55	0.40				
	รวม	320	4.41	0.57				
ด้านความไว้วางใจ	ชาย	161	3.67	0.66	0.131	0.896	0.027	0.870
	หญิง	159	3.66	0.59				
	รวม	320	3.67	0.63				

* $\alpha = 0.05$

จากตารางที่ 7 พบว่า ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ T – test แบบ 2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่าในภาพรวมระดับทุนทางสังคมของชาย มีค่าเท่ากับ 3.74 และหญิงมีค่าเท่ากับ 3.89 จึงจะเห็นได้ว่าระดับทุนทางสังคมโดยรวมของเพศชาย และเพศหญิง มีระดับทุนทางสังคมแตกต่างกัน และเมื่อจากค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างแล้ว พบว่า ระดับทุน

ทางสังคมของผู้ชายต่ำกว่าผู้หญิงเล็กน้อย และเมื่อเปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมรายด้านแล้วก็สอดคล้องกับภาพรวมดังกล่าวที่ระดับทุนทางสังคมเพศชายต่ำกว่าเพศหญิงเล็กน้อย

เพศที่ต่างกันไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายไม่แตกต่างกันไปตามเพศ

เพศที่ต่างกันมีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน นั่นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามเพศ

เพศที่ต่างกันไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจไม่แตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานที่ 2 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามจำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน

2.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามจำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน

2.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามจำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน

2.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามจำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน

ตารางที่ 8 การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามจำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน

ระดับทุนทางสังคม	จำนวนปี	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
โดยรวม	1 ปี	95	3.67	0.57	2.550	0.028*
	2 ปี	79	3.84	0.39		
	3 ปี	72	3.80	0.40		
	4 ปี	28	3.83	0.33		
	5 ปี	25	3.87	0.44		
	6 ปี	21	3.98	0.47		
	รวม	320	3.79	0.46		

* $\alpha = 0.05$

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ระดับทุนทางสังคม	จำนวนปี	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
ด้านเครือข่าย	1 ปี	95	3.20	0.75	2.174	0.057
	2 ปี	79	3.25	0.53		
	3 ปี	72	3.36	0.47		
	4 ปี	28	3.28	0.45		
	5 ปี	25	3.51	0.60		
	6 ปี	21	3.56	0.57		
	รวม	320	3.30	0.60		
ด้านปทัสถาน	1 ปี	95	4.18	0.77	5.144	0.000*
	2 ปี	79	4.57	0.36		
	3 ปี	72	4.46	0.47		
	4 ปี	28	4.43	0.40		
	5 ปี	25	4.54	0.41		
	6 ปี	21	4.57	0.58		
	รวม	320	4.41	0.57		
ด้านความไว้วางใจ	1 ปี	95	3.63	0.73	1.414	0.219
	2 ปี	79	3.70	0.62		
	3 ปี	72	3.58	0.57		
	4 ปี	28	3.80	0.45		
	5 ปี	25	3.58	0.62		
	6 ปี	21	3.90	0.48		
	รวม	320	3.67	0.63		

* $\alpha = 0.05$

จากตารางที่ 8 พบว่า ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่าในภาพรวมแล้ว จำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน

ต่างกันจะมีระดับทุนทางสังคมต่างกัน และ เมื่อเปรียบเทียบจำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียนแต่ละปีแล้วจะเห็นได้ว่าจำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน 6 ปีจะมีระดับทุนทางสังคมมากที่สุด

จำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน ต่างกันไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายไม่แตกต่างกันไปตามจำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน

จำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน ต่างกันมีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน นั่นคือค่าเฉลี่ยระดับทุนทางสังคมอย่างน้อย 2 กลุ่มที่ต่างกัน โดยจำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน 6 ปีมีระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานมากที่สุด ส่วนน้อยที่สุด คือจำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน 1 ปี

จำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน ต่างกันไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจไม่แตกต่างกันไปตามจำนวนปีที่ศึกษาในโรงเรียน

สมมติฐานที่ 3 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน

3.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน

3.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน

3.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน

ตารางที่ 9 การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน

ระดับทุนทางสังคม	จำนวนญาติพี่น้อง	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
โดยรวม	ไม่มี	96	3.78	0.47	0.671	0.571
	1 – 2 คน	139	3.81	0.41		
	3 – 4 คน	43	3.71	0.51		
	มากกว่า 4 คนขึ้นไป	42	3.85	0.58		
	รวม	320	3.79	0.46		
ด้านเครือข่าย	ไม่มี	96	3.26	0.64	1.442	0.230
	1 – 2 คน	139	3.30	0.55		
	3 – 4 คน	43	3.24	0.65		
	มากกว่า 4 คนขึ้นไป	42	3.48	0.62		
	รวม	320	3.30	0.60		
ด้านปทัสถาน	ไม่มี	96	4.40	0.57	0.491	0.689
	1 – 2 คน	139	4.44	0.47		
	3 – 4 คน	43	4.33	0.77		
	มากกว่า 4 คนขึ้นไป	42	4.43	0.63		
	รวม	320	4.41	0.57		
ด้านความไว้วางใจ	ไม่มี	96	3.68	0.59	0.392	0.758
	1 – 2 คน	139	3.69	0.59		
	3 – 4 คน	43	3.58	0.63		
	มากกว่า 4 คนขึ้นไป	42	3.64	0.83		
	รวม	320	3.67	0.63		

จากตารางที่ 9 พบว่า ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่าในภาพรวมแล้วจำนวนญาติพี่น้องต่างกันจะมีระดับทุนทางสังคมไม่ต่างกัน

จำนวนญาติพี่น้องที่ต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่าย ไม่แตกต่างกันไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน

จำนวนญาติพี่น้องที่ต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถาน ไม่แตกต่างกันไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน

จำนวนญาติพี่น้องที่ต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ ไม่แตกต่างกันไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน

สมมติฐานที่ 4 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน

4.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน

4.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน

4.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน

ตารางที่ 10 การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการเข้าร่วมกลุ่ม กิจกรรมในโรงเรียน

ระดับทุนทางสังคม	การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
โดยรวม	กลุ่มกิจกรรมลูกเสือ	120	3.76	0.49	0.673	0.611
	กลุ่มกิจกรรมเนตรนารี	11	3.82	0.38		
	กลุ่มกิจกรรมรักษาดินแดน	24	3.85	0.47		
	กลุ่มกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์	52	3.84	0.54		

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ระดับทุนทางสังคม	การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
	ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมใด ๆ	14	3.70	0.37		
	รวม	320	3.79	0.46		
ด้านเครือข่าย	กลุ่มกิจกรรมลูกเสือ	120	3.28	0.63	1.208	0.307
	กลุ่มกิจกรรมเนตรนารี	110	3.32	0.55		
	กลุ่มกิจกรรมรักษาดินแดน	24	3.32	0.57		
	กลุ่มกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์	52	3.41	0.62		
	ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมใด ๆ	14	3.03	0.69		
	รวม	320	3.30	0.60		
ด้านปัทสถาน	กลุ่มกิจกรรมลูกเสือ	120	4.33	0.61	2.157	0.074
	กลุ่มกิจกรรมเนตรนารี	110	4.53	0.42		
	กลุ่มกิจกรรมรักษาดินแดน	24	4.34	0.56		
	กลุ่มกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์	52	4.39	0.73		
	ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมใด ๆ	14	4.36	0.50		
	รวม	320	4.41	0.57		
ด้านความไว้วางใจ	กลุ่มกิจกรรมลูกเสือ	120	3.67	0.63	1.109	0.352
	กลุ่มกิจกรรมเนตรนารี	110	3.62	0.58		
	กลุ่มกิจกรรมรักษาดินแดน	24	3.89	0.54		
	กลุ่มกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์	52	3.71	0.67		
	ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมใด ๆ	14	3.71	0.25		
	รวม	320	3.68	0.60		

จากตารางที่ 10 พบว่า ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่าในภาพรวมแล้ว การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมใน

โรงเรียนต่างกันจะไม่มีระดับทุนทางสังคมต่างกัน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบแล้วจะเห็นได้ว่าการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์จะมีระดับทุนทางสังคมมากที่สุด

การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียนต่างกันไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายไม่แตกต่างกันไปตามการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน

การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียนต่างกันไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานไม่แตกต่างกันไปตามการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน

การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียนต่างกันไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจไม่แตกต่างกันไปตามการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน

สมมติฐานที่ 5 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามการได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน

5.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามการได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน

5.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามการได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน

5.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามการได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน

ตารางที่ 11 การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการเป็นผู้นำของกลุ่มหรือ
องค์กรในโรงเรียน

ระดับทุนทางสังคม	เพศ	N	\bar{X}	S.D.	T	Sig.	F	Sig.
โดยรวม	ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กร	47	3.95	0.43	1.720	0.029*	6.570	0.011
	ไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กร	273	3.77	0.46				
	รวม	320	3.79	0.46				
ด้านเครือข่าย	ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กร	47	3.57	0.59	2.644	0.011*	1.303	0.001
	ไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กร	273	3.26	0.59				
	รวม	320	3.30	0.60				
ด้านทัศนคติ	ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กร	47	4.46	0.51	0.234	0.816	0.456	0.500
	ไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กร	273	4.40	0.58				
	รวม	320	4.41	0.57				
ด้านความไว้วางใจ	ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กร	47	3.82	0.60	0.573	0.570	3.458	0.064
	ไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กร	273	3.64	0.63				
	รวม	320	3.67	0.63				

* $\alpha = 0.05$

จากตารางที่ 11 พบว่า ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ T-test แบบ 2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่าในภาพรวมแล้วการเป็นผู้นำของกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียนมีค่าเท่ากับ 3.95 และการไม่ได้เป็นผู้นำของกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียนมีค่าเท่ากับ 3.77

จึงจะเห็นได้ว่าระดับทุนทางสังคมโดยรวมของการเป็นผู้นำหรือไม่ได้เป็นผู้นำของกลุ่มหรือ องค์กร ในโรงเรียน มีระดับทุนทางสังคมแตกต่างกัน และเมื่อดูจากค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างแล้ว พบว่า ระดับทุนทางสังคมของการที่เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียนสูงกว่าการที่ไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่ม หรือองค์กรในโรงเรียน

การที่เป็นหรือไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียนมีผลต่อระดับทุนทางสังคม ด้านเครือข่ายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน นั่นคือ ค่าเฉลี่ยระดับทุนทางสังคมอย่างน้อย 2 กลุ่มที่ต่างกัน โดยการได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรใน โรงเรียนมีระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายมากกว่า

การที่เป็นหรือไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียนไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคม ด้านปทัสถานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ระดับ ทุนทางสังคมด้านปทัสถานไม่แตกต่างไปตามการเป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน

การที่เป็นหรือไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียนไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคม ด้านความไว้วางใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจไม่แตกต่างไปตามการเป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน

สมมติฐานที่ 6 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน

6.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน

6.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน

6.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน

ตารางที่ 12 การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน

ระดับทุนทางสังคม	การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
โดยรวม	ตัวแทนด้านวิชาการ	111	3.95	0.39	6.149	0.000*
	ตัวแทนด้านกีฬา	35	3.80	0.46		
	ตัวแทนด้านสังคม	19	3.60	0.63		
	ไม่ได้เป็นตัวแทนด้านใด ๆ	155	3.74	0.47		
	รวม	320	3.79	0.46		
ด้านเครือข่าย	ตัวแทนด้านวิชาการ	111	3.51	0.53	9.278	0.000*
	ตัวแทนด้านกีฬา	35	3.41	0.56		
	ตัวแทนด้านสังคม	19	3.13	0.72		
	ไม่ได้เป็นตัวแทนด้านใด ๆ	155	3.15	0.59		
	รวม	320	3.30	0.60		
ด้านปทัสถาน	ตัวแทนด้านวิชาการ	111	4.49	0.45	2.010	0.112
	ตัวแทนด้านกีฬา	35	4.31	0.67		
	ตัวแทนด้านสังคม	19	4.21	0.89		
	ไม่ได้เป็นตัวแทนด้านใด ๆ	155	4.40	0.57		
	รวม	320	4.41	0.57		
ด้านความไว้วางใจ	ตัวแทนด้านวิชาการ	111	3.85	0.38	3.562	0.015*
	ตัวแทนด้านกีฬา	35	3.68	0.61		
	ตัวแทนด้านสังคม	19	3.48	0.69		
	ไม่ได้เป็นตัวแทนด้านใด ๆ	155	3.67	0.67		
	รวม	320	3.72	0.59		

* $\alpha = 0.05$

จากตารางที่ 12 พบว่า ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่าในภาพรวมแล้ว การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้า

ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนต่างกันจะมีระดับทุนทางสังคมต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบแล้วจะเห็นได้ว่าการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมด้านวิชาการจะมีระดับทุนทางสังคมมากที่สุด

การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนต่างกันมีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน นั่นคือการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมด้านวิชาการ มีระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายมากที่สุด ส่วนน้อยที่สุด คือการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมด้านสังคม

การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนต่างกันไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานไม่แตกต่างกันไปตามการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน

การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนต่างกันมีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน นั่นคือการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมด้านวิชาการมีระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด ส่วนน้อยที่สุด คือการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมด้านสังคม

สมมติฐานที่ 7 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามการให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียน

7.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามการให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียน

7.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามการให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียน

7.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามการให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียน

ตารางที่ 13 การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการให้ความเคารพกับบุคคล
ต่างๆ ในโรงเรียน

ระดับทุนทางสังคม	บุคคลในโรงเรียนที่ท่านให้ ความเคารพ	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
โดยรวม	คุณครูเท่านั้น	20	3.72	0.55	2.655	0.049*
	คุณครูและบุคลากรในโรงเรียน	46	3.67	0.56		
	คุณครู,บุคลากรในโรงเรียน และรุ่นพี่	91	3.76	0.46		
	คุณครู,บุคลากรในโรงเรียน,รุ่น พี่ และ ทุกคนในโรงเรียนที่มี อายุมากกว่า	163	3.86	0.42		
	รวม	320	3.79	0.46		
ด้านเครือข่าย	คุณครูเท่านั้น	20	3.24	0.81	5.196	0.002*
	คุณครูและบุคลากรในโรงเรียน	46	3.05	0.63		
	คุณครู,บุคลากรในโรงเรียน และรุ่นพี่	91	3.25	0.55		
	คุณครู,บุคลากรในโรงเรียน,รุ่น พี่ และ ทุกคนในโรงเรียนที่มี อายุมากกว่า	163	3.41	0.57		
	รวม	320	3.30	0.60		
ด้านปทัสถาน	คุณครูเท่านั้น	20	4.26	0.67	2.881	0.036*
	คุณครูและบุคลากรในโรงเรียน	46	4.24	0.73		
	คุณครู,บุคลากรในโรงเรียน และรุ่นพี่	91	4.40	0.62		
	คุณครู,บุคลากรในโรงเรียน,รุ่น พี่ และ ทุกคนในโรงเรียนที่มี อายุมากกว่า	163	4.48	0.46		
	รวม	320	4.41	0.57		

* $\alpha = 0.05$

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ระดับทุนทางสังคม	บุคคลในโรงเรียนที่ท่านให้ ความเคารพ	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
ด้านความไว้วางใจ	คุณครูเท่านั้น	20	3.65	0.74	0.219	0.883
	คุณครูและบุคลากรในโรงเรียน	46	3.71	0.69		
	คุณครู,บุคลากรในโรงเรียน และรุ่นพี่	91	3.63	0.63		
	คุณครู,บุคลากรในโรงเรียน,รุ่น พี่ และ ทุกๆ คนในโรงเรียนที่มี อายุมากกว่า	163	3.68	0.60		
	รวม	320	3.67	0.63		

* $\alpha = 0.05$

จากตารางที่ 13 พบว่า ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่าในภาพรวมแล้ว การให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียนต่างกันจะมีระดับทุนทางสังคมต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบแล้วจะเห็นได้ว่าการให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียนได้แก่ คุณครู,บุคลากรในโรงเรียน,รุ่นพี่ และ ทุกๆ คนในโรงเรียนที่มีอายุมากกว่า จะมีระดับทุนทางสังคมมากที่สุด

การให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียนต่างกันมีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน นั่นคือค่าเฉลี่ยระดับทุนทางสังคมอย่างน้อย 2 กลุ่มที่ต่างกัน โดยการให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียนได้แก่ คุณครู,บุคลากรในโรงเรียน,รุ่นพี่ และ ทุกๆ คนในโรงเรียนที่มีอายุมากกว่า จะมีระดับทุนทางสังคมมากที่สุด ส่วนน้อยที่สุด คือการให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียนได้แก่ คุณครูและบุคลากรในโรงเรียน

การให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียนต่างกันมีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน นั่นคือค่าเฉลี่ยระดับทุนทางสังคมอย่างน้อย 2 กลุ่มที่ต่างกัน โดยการให้ความเคารพกับคุณครู,บุคลากรในโรงเรียน,รุ่นพี่ และ ทุกๆ คนในโรงเรียนที่มีอายุมากกว่า จะมีระดับทุนทางสังคมมากที่สุด ส่วนน้อยที่สุด คือการให้ความเคารพกับ คุณครูและบุคลากรในโรงเรียน

การให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียนต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจไม่แตกต่างกันไปตามการให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียน

สมมติฐานที่ 8 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

8.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

8.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

8.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

ตารางที่ 14 การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

ระดับทุนทางสังคม	ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
โดยรวม	ไม่เคยเข้าร่วม	19	3.73	0.48	1.512	0.211
	บางครั้งบางคราว	155	3.76	0.40		
	เป็นประจำ	120	3.86	0.53		
	ทุกครั้ง ไม่เคยขาด	26	3.84	0.41		
	รวม	320	3.79	0.46		
ด้านเครือข่าย	ไม่เคยเข้าร่วม	19	3.24	0.73	1.748	0.157
	บางครั้งบางคราว	155	3.20	0.70		
	เป็นประจำ	120	3.24	0.64		
	ทุกครั้ง ไม่เคยขาด	26	3.38	0.53		
	รวม	320	3.30	0.60		

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ระดับทุนทางสังคม	ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
ด้านทัศนคติ	ไม่เคยเข้าร่วม	19	4.39	0.65	2.487	0.061
	บางครั้งบางคราว	155	4.47	0.47		
	เป็นประจำ	120	4.30	0.69		
	ทุกครั้ง ไม่เคยขาด	26	4.49	0.50		
	รวม	320	4.41	0.57		
ด้านความไว้วางใจ	ไม่เคยเข้าร่วม	19	3.62	0.58	1.367	0.253
	บางครั้งบางคราว	155	3.95	0.65		
	เป็นประจำ	120	3.65	0.70		
	ทุกครั้ง ไม่เคยขาด	26	3.66	0.56		
	รวม	320	3.67	0.63		

จากตารางที่ 14 พบว่า ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า โดยภาพรวมแล้วความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาต่างกันจะไม่มีระดับทุนทางสังคมต่างกัน แต่เมื่อดูค่าเฉลี่ยจากกลุ่มตัวอย่างแล้ว พบว่าระดับทุนทางสังคมของการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาเป็นประจำมีระดับทุนทางสังคมมากที่สุด

ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาต่างกันไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานนั้นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายไม่แตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาต่างกันไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านทัศนคติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานนั้นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านทัศนคติไม่แตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจไม่แตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

สมมติฐานที่ 9 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามลักษณะครอบครัว

9.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามลักษณะครอบครัว

9.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามลักษณะครอบครัว

9.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามลักษณะครอบครัว

ตารางที่ 15 การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามลักษณะครอบครัว

ระดับทุนทางสังคม	เพศ	N	\bar{X}	S.D.	T	Sig.	F	Sig.
โดยรวม	ครอบครัวเดี่ยว	184	3.83	0.45	0.935	0.352	3.070	0.081
	ครอบครัวขยาย	136	3.74	0.48				
	รวม	320	3.79	0.46				
ด้านเครือข่าย	ครอบครัวเดี่ยว	184	3.36	0.59	1.094	0.276	4.098	0.044
	ครอบครัวขยาย	136	3.23	0.61				
	รวม	320	3.30	0.60				
ด้านปทัสถาน	ครอบครัวเดี่ยว	184	4.45	0.53	1.104	0.272	2.332	0.128
	ครอบครัวขยาย	136	4.35	0.62				
	รวม	320	4.41	0.57				
ด้านความไว้วางใจ	ครอบครัวเดี่ยว	184	3.68	0.63	0.036	0.972	0.315	0.575
	ครอบครัวขยาย	136	3.64	0.63				
	รวม	320	3.67	0.63				

จากตารางที่ 15 พบว่า ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ T-test แบบ 2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่าในภาพรวมแล้วระดับทุนทางสังคมของครอบครัวเดี่ยวมีค่าเท่ากับ 3.83 และครอบครัวขยายมีค่าเท่ากับ 3.74 จึงจะเห็นได้ว่าระดับทุนทางสังคมโดยรวม

ของลักษณะครอบครัว มีระดับทุนทางสังคมไม่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อจากค่าเฉลี่ยของตัวอย่างแล้ว พบว่า ระดับทุนทางสังคมลักษณะครอบครัวเดี่ยวสูงกว่าครอบครัวขยายเล็กน้อย และเมื่อเปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมรายด้านแล้วก็สอดคล้องกับภาพรวมดังกล่าวที่ระดับทุนทางสังคมลักษณะครอบครัวเดี่ยวสูงกว่าครอบครัวขยาย

ลักษณะครอบครัวต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน

ลักษณะครอบครัวต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน

ลักษณะครอบครัวต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 10 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครอง

10.1 ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครอง

10.2 ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครอง

10.3 ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครอง

ตารางที่ 16 การทดสอบสมมติฐานระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครอง

ระดับทุนทางสังคม	อาชีพของผู้ปกครอง	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
โดยรวม	รับราชการ	62	3.71	0.49	1.073	0.375
	รัฐวิสาหกิจ/องค์กรของรัฐ	13	3.76	0.65		
	เกษตรกร	69	3.81	0.38		
	พนักงานบริษัท	31	3.83	0.49		
	ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว	101	3.86	0.46		
	รับจ้างทั่วไป	44	3.72	0.48		
	รวม	320	3.79	0.46		

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ระดับทุนทางสังคม	อาชีพของผู้ปกครอง	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
ด้านเครือข่าย	รับราชการ	62	3.22	0.63	2.259	0.049
	รัฐวิสาหกิจ/องค์กรของรัฐ	13	3.32	0.71		
	เกษตรกรรม	69	3.23	0.52		
	พนักงานบริษัท	31	3.37	0.69		
	ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว	101	3.45	0.59		
	รับจ้างทั่วไป	44	3.16	0.54		
	รวม	320	3.30	0.60		
ด้านทัศนคติ	รับราชการ	62	4.30	0.60	1.614	0.156
	รัฐวิสาหกิจ/องค์กรของรัฐ	13	4.17	0.84		
	เกษตรกรรม	69	4.54	0.37		
	พนักงานบริษัท	31	4.39	0.59		
	ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว	101	4.43	0.56		
	รับจ้างทั่วไป	44	4.39	0.66		
	รวม	320	4.41	0.57		
ด้านความไว้วางใจ	รับราชการ	62	3.62	0.65	0.356	0.878
	รัฐวิสาหกิจ/องค์กรของรัฐ	13	3.78	0.60		
	เกษตรกรรม	69	3.65	0.58		
	พนักงานบริษัท	31	3.72	0.70		
	ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว	101	3.70	0.64		
	รับจ้างทั่วไป	44	3.60	0.61		
	รวม	320	3.67	0.63		

จากตารางที่ 16 พบว่า ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ในภาพรวมแล้วอาชีพของผู้ปกครองแตกต่างกันจะไม่มีระดับทุนทางสังคมต่างกัน

อาชีพของผู้ปกครองต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานนั้นคือ ระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายไม่แตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครอง

อาชีพของผู้ปกครองต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน ระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานไม่แตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครอง

อาชีพของผู้ปกครองต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน ระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจไม่แตกต่างกันไปตามอาชีพของผู้ปกครอง

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม

ตารางที่ 17 ตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางประชากร สถานภาพทางเศรษฐกิจ

และสถานภาพทางสังคม กับทุนทางสังคม

ตัวแปรอิสระ	B	Std. Error	Beta	t/F	Sig
(Constant)	3.729	.391	-	9.547	.000
เพศ	.142	.055	.153	2.591	.010*
ระยะเวลาที่ศึกษาในโรงเรียน	.038	.018	.124	2.075	.039*
จำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน	.008	.026	.017	.307	.759
การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน	-.018	.024	-.048	-.773	.440
การได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน	-.175	.069	.141	-2.533	.012*
การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน	-.039	.019	.114	-2.061	.040*
บุคคลในโรงเรียนที่ท่านให้ความเคารพ	.061	.029	.122	2.113	.035*
ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา	.041	.320	-.007	-.130	.897
ลักษณะครอบครัว	-.015	.045	-.019	-.333	.740
อาชีพของผู้ปกครอง	.019	.015	.072	1.290	.198

* นัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 17 พบว่า ตัวทำนาย (estimator) ใช้ในการทำนาย (estimate) ระดับทุนทางสังคมได้แก่ ระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน และบุคคลที่นักเรียนให้ความเคารพ ซึ่งเขียนเป็นสมการ Multiple Linear Regressions ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 3.729 + .124X_1 + .122X_2$$

เมื่อ X_1 = ระยะเวลาที่ศึกษาในโรงเรียน

X_2 = บุคคลในโรงเรียนที่ท่านให้ความเคารพ

จากสมการ Multiple Linear Regressions ที่ได้เมื่อกำหนดแล้วนักเรียนยิ่งศึกษาอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานานยิ่งมีระดับทุนทางสังคมที่สูงขึ้นด้วย และนักเรียนที่ให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆที่อายุมากกว่า ในโรงเรียนมาก จะยังมีระดับทุนทางสังคมที่สูงยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาระดับทุนทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษา นักเรียนมัธยมโรงเรียนนาคประสิทธิ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey) เพื่อศึกษาระดับทุนทางสังคม นักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนนาคประสิทธิ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) จากการศึกษา ปัจจัยทุนทางสังคม ได้แก่ เพศ ระยะเวลาของนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน จำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียนที่ต่างกัน การได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในโรงเรียน การได้เป็นตัวแทนของโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่างๆ การให้ความเคารพต่อบุคคลต่างๆในโรงเรียน ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ลักษณะของครอบครัวและ อาชีพของผู้ปกครอง ที่มีผลต่อระดับทุนทางสังคม 3 ด้าน ได้แก่ เครือข่าย ปทัสถาน ความไว้วางใจ ซึ่งได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนนาคประสิทธิ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 320 คน เป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากนักเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนนาคประสิทธิ์จำนวน 1,605 คน โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วย สูตรทาโร ยามาเน่ Taro Yamane เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย และนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จ SPSS ใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ด้วยวิธี One-way ANOVA นำกลุ่มตัวแปรมาสร้างตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้ตัวแบบการถดถอยเชิงเส้นตรงพหุคูณ (Multiple Linear Regressions)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาระดับทุนทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษานักเรียนมัธยมโรงเรียนนาครประสิทธิ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย สถานภาพทางประชากร สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคม ที่ตอบแบบสอบถามจำนวนใกล้เคียงกัน โดยเป็นเพศชายมากกว่า(ร้อยละ 50.32) ส่วนมากศึกษาอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลา 1 ปี (ร้อยละ 29.68) มีจำนวนญาติพี่น้อง 1-2 คนมากที่สุด (ร้อยละ 43.43) ส่วนมากจะเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมลูกเสือมากที่สุด (ร้อยละ 37.5) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรต่างๆในโรงเรียน (ร้อยละ 85.31) และไม่ได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆภายในโรงเรียนถึง (ร้อยละ 48.43) กลุ่มตัวอย่างมักให้ความเคารพคุณครู, บุคลากรในโรงเรียน, รุ่นพี่ และทุกคนในโรงเรียนที่มีอายุมากกว่า (ร้อยละ 50.93) กลุ่มตัวอย่างจะเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาเป็นครั้งคราว (ร้อยละ 48.43) ลักษณะครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างจะเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว (ร้อยละ 57.50) และอาชีพของผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่างจะเป็นอาชีพค้าขายหรือทำธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 31.56)

2. กลุ่มตัวอย่างมีทุนทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 3.79 เมื่อเปรียบเทียบทุนทางสังคมทั้ง 3 ด้าน พบว่ามีระดับทุนทางสังคมด้านปทัสถานในระดับสูงมาก โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.41 รองลงมาคือ ทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจอยู่ที่ระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 3.67 และระดับทุนทางสังคมน้อยที่สุด คือทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแต่ยังคงอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 3.30

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

3.1 ผู้วิจัยใช้วิธีการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร โดยใช้ค่า t-test, F-test ในรูปของการวิเคราะห์ความแปรปรวน (analysis of variance, ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามเพศ ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า เพศโดยภาพรวม จากผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ T-test แบบ 2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่าในภาพรวมระดับทุนทางสังคมของชาย มีค่าเท่ากับ 3.74 และหญิงมีค่าเท่ากับ 3.89 จึงจะเห็นได้ว่าระดับทุนทางสังคมโดยรวมของเพศชาย และเพศหญิง มีระดับทุนทางสังคมแตกต่างกัน และเมื่อจากดูค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างแล้ว พบว่า ระดับทุนทางสังคมของผู้ชายต่ำกว่าผู้หญิงเล็กน้อย และเมื่อเปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมรายด้านแล้วก็สอดคล้องกับภาพรวมดังกล่าวที่ระดับทุนทางสังคมเพศชายต่ำกว่าเพศหญิงเล็กน้อย

สมมุติฐานที่ 2 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่าระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน โดยภาพรวม จากผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 น้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ แสดงว่าในภาพรวมแล้วระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนต่างกันจะมีระดับทุนทางสังคมต่างกัน

สมมุติฐานที่ 3 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่าจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียน โดยภาพรวม จากผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 มากกว่าค่า $\alpha = 0.05$ แสดงว่าในภาพรวมแล้วจำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาในโรงเรียนต่างกันจะมีระดับทุนทางสังคมไม่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ 4 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน โดยภาพรวม จากผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 มากกว่าค่า $\alpha = 0.05$ แสดงว่าในภาพรวมแล้วการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียนต่างกันจะมีระดับทุนทางสังคมไม่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ 5 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า การได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน โดยภาพรวม จากผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ T-test แบบ 2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่าในภาพรวมแล้วการเป็นผู้นำของกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียนมีค่าเท่ากับ 3.95 และการไม่ได้เป็นผู้นำของกลุ่มหรือ องค์กรในโรงเรียนมีค่าเท่ากับ 3.77 จึงจะเห็นได้ว่าระดับทุนทางสังคมโดยรวมของการเป็นผู้นำหรือไม่ได้เป็นผู้นำของกลุ่มหรือ องค์กรในโรงเรียน มีระดับทุนทางสังคมแตกต่างกัน และเมื่อดูจากค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างแล้ว พบว่า ระดับทุนทางสังคมของการที่เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียนสูงกว่าการที่ไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน

สมมุติฐานที่ 6 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน โดยภาพรวม จากผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่าน้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ แสดงว่า ในภาพรวมแล้วนักเรียนที่ได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนต่างกันจะมีระดับทุนทางสังคมต่างกัน เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่ามีระดับทุนทางสังคมเฉลี่ยต่างกันอย่างน้อย 2 กลุ่ม

สมมุติฐานที่ 7 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการให้ความเคารพกับบุคคลต่าง ๆ ในโรงเรียน ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า การให้ความเคารพกับบุคคลต่าง ๆ ในโรงเรียน โดย

ภาพรวม จากผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า น้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ แสดงว่านักเรียนที่ให้ความเคารพกับบุคคลต่างๆ ในโรงเรียนต่างกันจะมีระดับทุนทางสังคมต่างกัน เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า มีระดับทุนทางสังคมเฉลี่ยต่างกันอย่างน้อย 2 กลุ่ม

สมมุติฐานที่ 8 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาโดยภาพรวม จากผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่ามากกว่าค่า $\alpha = 0.05$ แสดงว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาต่างกันจะมีระดับทุนทางสังคมไม่ต่างกัน เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า มีระดับทุนทางสังคมเฉลี่ยต่างกันอย่างน้อย 2 กลุ่ม

สมมุติฐานที่ 9 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามลักษณะครอบครัว ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ลักษณะครอบครัว โดยภาพรวม ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ T - test แบบ 2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่า ในภาพรวมแล้วระดับทุนทางสังคมของครอบครัวเดี่ยวมีค่าเท่ากับ 3.83 และครอบครัวขยายมีค่าเท่ากับ 3.74 จึงจะเห็นได้ว่าระดับทุนทางสังคมโดยรวมของลักษณะครอบครัว มีระดับทุนทางสังคมไม่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อจากค่าเฉลี่ยของตัวอย่างแล้ว พบว่า ระดับทุนทางสังคมลักษณะครอบครัวเดี่ยวสูงกว่าครอบครัวขยายเล็กน้อย และเมื่อเปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมทางด้านแล้วก็สอดคล้องกับภาพรวมดังกล่าวที่ระดับทุนทางสังคมลักษณะครอบครัวเดี่ยวสูงกว่าครอบครัวขยาย

สมมุติฐานที่ 10 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามความอาชีพของผู้ปกครอง ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า อาชีพของผู้ปกครอง โดยภาพรวม จากผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่ามากกว่าค่า $\alpha = 0.05$ แสดงว่า นักเรียนที่อาชีพของผู้ปกครอง ต่างกันจะมีระดับทุนทางสังคมไม่ต่างกัน เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า มีระดับทุนทางสังคมเฉลี่ยต่างกันอย่างน้อย 2 กลุ่ม

3.2 ผู้วิจัยนำกลุ่มตัวแปรมาสร้างตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้ตัวแบบการถดถอยเชิงเส้นตรงพหุคูณ (Multiple Linear Regressions) ทั้งนี้มีปัจจัยทุนทางสังคมที่ได้รับเลือกเข้าสมการคือ X_1 = ระยะเวลาที่ศึกษาในโรงเรียน

X_2 = บุคคลในโรงเรียนที่ทําให้ความเคารพ

สามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ได้ดังนี้ คือ

$$\hat{Y} = 3.729 + .124X_1 + .122X_2$$

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยการศึกษาระดับทุนทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษานักเรียนมัธยมโรงเรียนนาคนาคประสิทธิ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลจากคะแนนระดับทุนทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 บ่งชี้ชี้ว่าระดับทุนทางสังคมอยู่ในระดับสูง เมื่อเรียงลำดับจากมากไปน้อยและเปรียบเทียบทุนทางสังคมทั้ง 3 ด้าน พบว่ามีระดับทุนทางสังคมด้านความปทัสถานในระดับสูงมากที่สุด คือ นักเรียนมีความเชื่อว่าการเสพสิ่งเสพติดเป็นสิ่งไม่ดีโดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.7625 รองลงมาคือ ทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจอยู่ที่ระดับสูงคือ มีความไว้วางใจต่อครูประจำชั้นโดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.3063 และระดับทุนทางสังคมน้อยที่สุด คือทุนทางสังคมด้านเครือข่ายแต่ยังคงอยู่ในระดับสูง นักเรียนพบปะกับสมาชิกในครอบครัวเป็นประจำโดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.43 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอภิเดช เนตรวิลา (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องลักษณะทุนทางสังคมและการปรับใช้เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ศึกษากรณี บ้านหนองโสนถ อำเภอมีชัยบุรี จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ทุนทางสังคมในกลุ่มทอผ้าไหมมีลักษณะความเป็นทุนทางสังคมสูง คือทุนทางสังคมด้านเครือข่าย มีลักษณะความเป็นทุนทางสังคมแบบแนบแน่น ในขณะที่ความสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอกมีความสัมพันธ์แบบหละหลวม จะมุ่งความสำเร็จต่างตอบแทนมากกว่าความสัมพันธ์ด้านอื่นๆ

2. จากการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย พบว่าระยะเวลาที่ศึกษาอยู่โรงเรียนและการได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนที่แตกต่างกันมีผลทำให้ระดับทุนทางสังคมในภาพรวมต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคมในทัศนะของ โรเบิร์ต ดี พัทนัม (อ้างถึงใน รัตนพงษ์ จันทะวงษ์ 2546: 38-40) โดยเบื้องต้นพัทนัมเข้าใจว่าวัยมีผลต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน วัยรุ่น(เปรียบเทียบกับนักเรียนที่มีระยะเวลาศึกษาอยู่ในโรงเรียนน้อย)จะมีส่วน

ร่วมน้อย วิทยาลัยคน(เปรียบเทียบกับนักเรียนที่มีระยะเวลาศึกษาอยู่ในโรงเรียนนานขึ้น) จะมีส่วนร่วมปานกลาง เพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ และการมีส่วนร่วมจะตกลงเมื่อ 40 ถึงบั้นปลายของชีวิต แต่ในความเป็นจริง พบว่าเหตุการณ์ในช่วงนั้นและระยะเวลาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคมอย่างมาก และเมื่อคนรุ่นใดมีส่วนร่วมในชุมชนมากแล้ว แนวโน้มก็จะมีส่วนร่วมต่อไปเรื่อย ๆ และพบว่าในอเมริกาคนที่เกิดในช่วง 1910s-1940s เป็นรุ่นคนอเมริกันที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากที่สุดและมีความไว้วางใจกันมากกว่ารุ่นต่อ ๆ มา ซึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากการเข้ารับการศึกษาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ส่วนปัจจุบันที่พัทธัมกล่าวว่าทุนทางสังคมของอเมริกาตกลงเนื่องจาก กลุ่มผู้ใหญ่ที่มีอิทธิพลในปัจจุบันเป็นรุ่นที่เกิดหลัง 1946s ซึ่งจะได้รับอิทธิพลจากเหตุการณ์ช่วงทศวรรษที่ 1980s

นอกจากนี้ยังพบว่า การได้เข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆในสังคม(เปรียบเทียบกับ การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน)ที่แตกต่างกันมีผลให้ระดับทุนทางสังคมในภาพรวมต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคมในทัศนะของ โรเบิร์ต ดี พัทธัม ที่ว่าการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในสังคม เป็นบันไดในการเข้าสังคม คนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในชุมชนมักจะรวมตัวกัน เชื่อถือกัน เพราะ มีความถนัด มีทรัพยากร มีอนาคตที่ดีพอจะเทียบเท่ากันได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไปจากการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าการศึกษาระดับทุนทางสังคมของนักเรียนมัธยมโรงเรียนภาคประสิทธิ์ อำเภอสามปราณ จังหวัดนครปฐม มีระดับทุนทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับสูง แต่หากพิจารณารายด้านก็จะพบว่า ระดับทุนทางสังคมในด้านเครือข่ายอยู่ในระดับที่น้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากนักเรียนในโรงเรียนภาคประสิทธิ์ยังไม่ได้มีโอกาสในการติดต่อกับนักเรียนโรงเรียนอื่นๆใกล้เคียงมากเท่าใดนัก แต่จะมีเพียงผู้นำกลุ่มหรือตัวแทนองค์กรต่างๆในโรงเรียนเท่านั้นที่ได้มีโอกาสในการติดต่อปฏิสัมพันธ์ ดังนั้นหากต้องการส่งเสริมระดับทุนทางสังคมของนักเรียนในด้านเครือข่ายจึงควรที่จะมีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสในการทำกิจกรรม หรือพบปะทำความรู้จักกันมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดการแข่งขันตอบปัญหาวิชาการ จัดกิจกรรมเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคม และการจัดกิจกรรมด้านกีฬาในประเภทต่างๆมากขึ้น โดยทั้งนี้ อาจพิจารณาส่งเสริมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมทางด้านวิชาการเพราะจากการวิจัยพบว่านักเรียนที่เป็นตัวแทนนักเรียนด้านวิชาการจะมีทุนทางสังคมมากกว่ากิจกรรมด้านอื่นๆ และพบว่าระยะเวลา นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนมีผลต่อระดับ

ทุนทางสังคม โดยมีแนวโน้มว่านักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนนานกว่าจะมีระดับทุนทางสังคมมากขึ้นด้วย เนื่องจากนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนนานกว่าจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมในโรงเรียนมากกว่าเป็นที่เคารพนับถือและน่าเชื่อถือทำให้คนในโรงเรียนมีความไว้วางใจ ดังนั้นจึงควรจัดกิจกรรมให้รุ่นพี่และรุ่นน้องได้ทำร่วมกันบ่อยครั้งขึ้น เช่น การถ่ายทอดประเพณีต่างๆ ในโรงเรียนที่ทำสืบทอดกันมาแก่รุ่นน้อง เช่น มารยาทต่างๆ ที่ควรปฏิบัติในโรงเรียน การประพฤติตามกฎระเบียบของโรงเรียนหรือให้รุ่นพี่บอกเล่าประสบการณ์การเรียน หรือการจับคู่พี่น้องรหัสเพื่อเสริมสร้างทุนทางสังคมในโรงเรียน นอกจากนี้การได้เป็นผู้นำหรือตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในโรงเรียน มีผลต่อระดับทุนทางสังคมอย่างเห็นได้ชัดคือ ผู้ที่ไม่ได้เป็นตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในโรงเรียนนั้นจะมีระดับทุนทางสังคมน้อยลง ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ที่เป็ตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในโรงเรียนมักจะเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนโดยมีส่วนร่วมทางสติปัญญา (Intellectually involved) คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมในการมีวิสัยทัศน์ มากกว่าการมีส่วนร่วมทางกายภาพ (physically involved) คือร่วมทำงานโดยใช้กำลัง และมีส่วนร่วมทางอารมณ์ (emotionally involved) คือการมีความรัก ความผูกพันต่อเพื่อนร่วมงานหรือเพื่อนนักเรียน ดังนั้น จึงควรสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของโรงเรียน โดยให้นักเรียนเป็นตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในโรงเรียนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ (sense of ownership) โดยให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางกาย ทางสติปัญญา และทางอารมณ์ ประกอบกันด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในโรงเรียนอื่น เพื่อเป็นการยืนยันผลการวิจัยครั้งนี้ และครอบคลุมปัจจัยทุนทางสังคมด้าน อื่นๆ มากขึ้น
2. การศึกษาด้านทุนทางสังคมยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณประกอบกัน เพื่อให้ได้ข้อสรุป และสามารถกำหนดตัวชี้วัดได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
3. ควรมีการศึกษาทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม เป็นต้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ชูวิสต์ ฤกษ์ศิริสุข. “รายงานพิเศษ ดร.อัมมาร สยามวารา สวมเสื้อ ‘มาร์กซิสต์’ เสนอ 4 กลไก
สังคมไทย.” เนชั่นสุดสัปดาห์ 8, 396 (มกราคม 2543) : 16-17.
- ณัฐนรี ศรีทอง. “ศึกษาเรื่องการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน : ศึกษากรณีบ้าน
หนองบัวหมู่ที่ 4 ตำบลหนองบัว อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 2549.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. “ทุนทางสังคม.” มติชน, 31 กรกฎาคม 2541, 6.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง และสุวิทย์ ชีรสาคัด บก. “ทุนทางสังคม : มรดกเก่าจะนำเราไปรอดจริงหรือ.”
ใน เอกสารสรุปผลการสัมมนา ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น, 2546.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2543.
- ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพริกพื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2542.
- ประไพ ศิวะลีราวิลาศ. “การพัฒนารูปแบบการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อพัฒนาทุนทาง
สังคม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- พระวิ สีเหลืองสวัสดิ์. “ทุนทางสังคมในมุมมองแบบไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
สาขาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545.
- พีระ ลีวลม. “ศักยภาพของ “ทุนทางสังคม” ของชุมชนไชเบอร์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
สาขาการจัดการสารสนเทศสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. ชุมชนเข้มแข็ง ทุนทางสังคมของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
กองทุนเพื่อสังคม และธนาคารออมสิน, 2542.

- รัตนพงษ์ จันทะวงษ์. “ทุนทางสังคมที่สัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน: กรณีศึกษา ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2546.
- วรวิมล โธมรัตน์. ทุนทางสังคม. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, 2548.
- สมใจ โลหะพุดตระกูล. “จ.ส.100 คลื่นวิทยุที่เกิดจากสำนึกทางสังคมของชนชั้นกลางในเมือง.” ใน จดหมายข่าวประชาสังคม 18 (กันยายน-ธันวาคม 2543): 18.
- สุธรรม รัตนโชติ. การวิจัยเชิงพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ท็อป, 2551.
- _____. “เอกสารประกอบการศึกษาวิชาการจัดการทุนทางสังคม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี.” 2549. (อัดสำเนา)
- สุรียนต์ สุวรรณราช และคณะ. “การบริหารและการจัดการธุรกิจยางพาราของชุมชน ตำบลไม้เรียง อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช.” ใน รายงานวิจัยคณะมนุษยศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2543.
- เสรี พงศ์พิศ. กองทุนหมู่บ้าน สวัสดิการชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไทย, 2544.
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. ทุนทางสังคม. หนังสือชุดชุมชนเข้มแข็ง, ลำดับที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2543.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 1 มกราคม 2551. เข้าถึงได้จาก [http : //www.nesdb.go.th](http://www.nesdb.go.th).
- อภิเดช เนตรวิลาโม, พระมหา. “ลักษณะทุนทางสังคมและการปรับใช้เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ศึกษากรณี บ้านหนองโสก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2549.
- อนงค์ นาคะบุตร. ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย. กรุงเทพฯ : สำนักกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน, 2545.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. การระดมทุนเพื่อสังคม. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2541.
- อุดม บัวเกษ. “ทุนทางสังคมในอำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2548.

ภาษาอังกฤษ

Bankston, Carl L, and Min Zhou. "Social Capital as Process: The Meanings and Problems of a Theoretical Metaphor?" Sociological Inquiry 72,2(2002): 285-317.

Coleman, James S. "Social Capital in the Creation of Human Capital." American Journal of Sociology 94 (September 1988): 95-120.

Gillivray , Mac A. The glue factor- social capital, business innovation and trust : New Economics Foundation for the Association of Chartered Certified Accountants. New York : Mc Graw -Hill ,2002.

Kawachi, I et al. "Social capital, income inequality and morality." Journal of Public Health (1997): 19-41.

Portes, A. "Social Capital: its origins and applications in modern sociology." Annual Review of Sociology (1998): 1-24.

Putnam, Robert D. Turning in, turning out: the strange disappearance of social capital in America. New Jersey : Political Science and Politics, 1995

_____. Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. New Jersey : Princeton University Press, 1993.

_____. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon and Schuster, 2000.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

เรื่อง: การพัฒนาทุนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
กรณีศึกษาโรงเรียนนาคประสิทธิ์

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาระดับทุนทางสังคม โดยศึกษาทุนทางสังคมใน 3 แบบ
(1) เครือข่าย (2) ปทัสถาน (3) ความไว้วางใจ
2. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับทุนทางสังคม เช่น เพศ ศาสนา ระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน จำนวนญาติพี่น้อง การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมภายในโรงเรียน ลักษณะครอบครัว อาชีพของผู้ปกครอง และอื่นๆ
3. เสนอแนะการใช้ทุนทางสังคมในการพัฒนานักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้ใช้สอบถามนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนนาคประสิทธิ์ อ.สามพรานจ.นครปฐม โดยแบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งถามเกี่ยวกับ เพศ ระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน จำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน การได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน บุคคลในโรงเรียนที่ท่านให้ความเคารพ ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ลักษณะของครอบครัว และอาชีพของผู้ปกครอง

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับทุนทางสังคม แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

2. กรุณาทำเครื่องหมาย [X] ในช่องสี่เหลี่ยมที่ท่านเลือกเพียงคำตอบเดียว
3. ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามในครั้งนี้จะเก็บไว้เป็นความลับเพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศของท่านคือ

1. ชาย

2. หญิง

สำหรับผู้วิจัย

1. ()

2. ปัจจุบันท่านศึกษาในโรงเรียนนี้เป็นระยะเวลา สำหรับผู้วิจัย
1. ☐ 1 ปี	2. ☐ 2 ปี	2. ()
3. ☐ 3 ปี	4. ☐ 4 ปี	
5. ☐ 5 ปี	6. ☐ 6 ปี	
3. จำนวนญาติพี่น้องที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน
1. ☐ ไม่มี	2. ☐ 1-2 คน	3. ()
3. ☐ 3-4 คน	4. ☐ มากกว่า 4 คนขึ้นไป	
4. การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมในโรงเรียน
1. ☐ กลุ่มกิจกรรมลูกเสือ	2. ☐ กลุ่มกิจกรรมเนตรนารี	4. ()
3. ☐ กลุ่มกิจกรรมรักษาดินแดน	4. ☐ กลุ่มกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์	
5. ☐ ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมใด ๆ		
5. การได้เป็นผู้นำกลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน 5. ()
1. ☐ ได้เป็นผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน	
2. ☐ ไม่ได้เป็นผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่มหรือองค์กรในโรงเรียน	
6. การได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน 6. ()
1. ☐ การได้เป็นตัวแทนของโรงเรียนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมด้านวิชาการ	6. ()
2. ☐ การได้เป็นตัวแทนของโรงเรียนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมด้านกีฬา	
3. ☐ การได้เป็นตัวแทนของโรงเรียนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมด้านสังคม	
4. ☐ ไม่ได้เป็นตัวแทนของโรงเรียนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมด้านใดๆ	
7. ท่านให้ความเคารพบุคคลใดบ้างในโรงเรียน 7. ()
1. ☐ คุณครูเท่านั้น	
2. ☐ คุณครูและบุคลากรในโรงเรียน	
3. ☐ คุณครู,บุคลากรในโรงเรียนและรุ่นพี่	
4. ☐ คุณครู,บุคลากรในโรงเรียน,รุ่นพี่และ ทุกๆ คนในโรงเรียนที่มีอายุมากกว่า	
8. ความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา 8. ()
1. ☐ ไม่เคยเข้าร่วม	2. ☐ บางครั้งบางครั้ง	8. ()
3. ☐ เป็นประจำ	4. ☐ ทุกครั้งไม่เคยขาด	

9. ลักษณะครอบครัว

สำหรับผู้วิจัย

1. ครอบครัวเดี่ยว (ประกอบด้วยสมาชิกคือ พ่อ แม่ ลูก) 9. ()
2. ครอบครัวขยาย (ประกอบด้วยสมาชิกที่มากกว่า พ่อ แม่ ลูกเช่น ปู่ย่า ตายาย เป็นต้น)

10. อาชีพของผู้ปกครอง

10. ()

1. รับราชการ 2. รัฐวิสาหกิจ/องค์กรของรัฐ
3. พนักงานบริษัท 4. ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว
5. เกษตรกรรม 6. รับจ้างทั่วไป

ส่วนที่ 2 ระดับทุนทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนนาคนาคประสิทธิ์

ระดับทุนทางสังคม กรุณาทำเครื่องหมาย [X] ลงในช่องสี่เหลี่ยมที่ท่านเลือกเพียงคำตอบเดียว

1. หมายถึง ตรงกับท่านน้อยที่สุด
2. หมายถึง ตรงกับท่านน้อย
3. หมายถึง ตรงกับท่านปานกลาง
4. หมายถึง ตรงกับท่านมาก
5. หมายถึง ตรงกับท่านมากที่สุด

ข้อที่	ข้อความ	ระดับทุนทางสังคม					สำหรับผู้วิจัย
		1	2	3	4	5	
1. การวัดทุนทางสังคมด้านเครือข่าย							
1.1	ท่านพบปะสนทนากับสมาชิกภายในครอบครัวของท่านเป็นประจำ						
1.2	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนโดยสม่ำเสมอ						
1.3	ท่านมักเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม ชมรม ซึ่งก่อตั้งขึ้นภายใน โรงเรียน						
1.4	ท่านมีการทำงานหรือติดต่อกับเครือข่ายนอกโรงเรียน						

ข้อที่	ข้อความ	ระดับทุนทางสังคม					สำหรับ ผู้วิจัย
		1	2	3	4	5	
1.5	ท่านสามารถขอความช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัวของท่านเองเมื่อมีปัญหาส่วนตัว						
1.6	ท่านสามารถขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายเมื่อมีปัญหาส่วนตัว						
1.7	ท่านสามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนเมื่อมีปัญหาส่วนตัว						
1.8	ท่านสามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนนอกโรงเรียนเมื่อมีปัญหาส่วนตัว						
2. การวัดทุนทางสังคมด้านปทัสถาน							
2.1	ท่านมีความเชื่อว่าการเสพสิ่งเสพติดเป็นสิ่งไม่ดี						
2.2	ท่านมีความเชื่อว่าการทิ้งขยะหรือสิ่งปฏิกูลลงบนถนน ในแม่น้ำ ลำคลอง หรือในสถานที่สาธารณะเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง						
2.3	ท่านให้ความช่วยเหลือกิจกรรมส่วนรวมของโรงเรียนด้วยการบริจาคทรัพย์ หรือแรงงานตามสมควร เช่น สิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์ต่างๆ						
2.4	ท่านมีความเชื่อว่าศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี						
2.5	ท่านแสดงความเคารพนอบต่อผู้หลักผู้ใหญ่ และบุคคลที่มีคุณธรรมเสมอ						
2.6	ท่านชอบการเสี่ยงโชค การพนัน						
2.7	ท่านเชื่อว่าการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรเป็นสิ่งไม่ควรกระทำ						

ข้อที่	ข้อความ	ระดับทุนทางสังคม					สำหรับ ผู้วิจัย
		1	2	3	4	5	
2.8	ท่านเชื่อว่าการเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดา มารดาหรือญาติผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่ควรกระทำ						
2.9	ท่านเชื่อว่าการแต่งกายล่อแหลมเข้ามาภายในโรงเรียนเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ						
2.10	ท่านคิดว่าการเที่ยวกลางคืนเป็นสิ่งที่ไม่ดี						
2.11	ท่านเชื่อว่าการฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียนเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ						
3. การวัดทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ							
3.1	ท่านมีความไว้วางใจต่อคนในโรงเรียน						
3.2	ท่านคิดว่าคนในโรงเรียนมีความไว้วางใจต่อท่าน						
3.3	ท่านมีความไว้วางใจต่อครูประจำชั้น						
3.4	ท่านมีความไว้วางใจต่อครูที่สอนท่าน						
3.5	ท่านมีความไว้วางใจต่อครูที่ไม่ได้สอนท่าน						
3.6	ท่านมีความไว้วางใจมีต่อเพื่อนในห้องเรียน						
3.7	ท่านมีความไว้วางใจมีต่อเพื่อนในระดับชั้นเดียวกัน						
3.8	ท่านมีความไว้วางใจมีต่อเพื่อนต่างระดับชั้น						
3.9	ท่านมีความไว้วางใจต่อยามรักษาความปลอดภัย						
3.10	ท่านมีความไว้วางใจต่อนักการภารโรง						
3.11	ท่านมีความไว้วางใจในด้านความปลอดภัยในโรงเรียน						

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นายศิริวัชร วงษ์วันทนี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	31 ซอยกิจทวี ถนนสาครชนากร ตำบลลำพญา อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 73000
ที่ทำงาน	โรงเรียนนาคประสิทธิ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2538	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
พ.ศ.2540	ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาเอกการตลาด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ.2550	ศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและ ภาคเอกชน คณะวิทยาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ.2546- ปัจจุบัน	อาจารย์สอนวิชาภาษาต่างประเทศ